

ŠUMARSKI LIST

SADRŽAJ:

Članci: Ing. T. Peleš: Prelaz na plansku privredu (zakonski propisi). — Ing. D. Simeunović: Kratak pregled razvoja organizacije uprave šuma u SSSR. — Ing. V. Beltram i Ing. V. Klanjšček: Preveliki broj koza — velike štete u šumarstvu. — Dr. Ž. Kovačević: Važnost jajnih parasita za uništavanje štetnika. — Ing. T. Peleš: Zemaljsko šumsko poduzeće Hrvatske ostvarilo je svoj proizvodni zadatak. — Osobne vijesti. — Saopćenja. — Iz stručne književnosti. — Društvene vijesti.

BROJ 1—2

JANUAR—FEBRUAR

1947

OBAVIJEST PRETPLATNICIMA »ŠUMARSKOG PRIRUČNIKA«

Nakon izlaska iz štampe drugog dijela »Šumarskog priručnika« Poljoprivredni nakladni zavod ga je pouzecom dostavljao pretplatnicima. Kako su u više navrata paketi vraćeni, obavještavamo sve pretplatnike da »Šumarski priručnik« II. dio nećemo slati dok ga pojedini pretplatnik ne zatraži.

Cijena u pretplati je Din 220.—, a šalje se pouzecom.

POLJOPRIVREDNI NAKLADNI ZAVOD

ONIMA, KOJIH SE TIČE — DUŽNICIMA ŠUMARSKOG LISTA!

Postoji jedan vrlo ružan malogradanski običaj, a to je primanje raznih časopisa, tjednika i brošura — bez redovitog plaćanja.

Pojedinci primili bi prvi broj lista sa pozivom na pretplatu i sa priloženim čekom. Pregledali bi list, prelistali ga, pročitali i list nekuda zabacili, a ček izgubili. Niti su odlučili da se pretplate, niti su imali volju da list povrate sa naznakom »ne prima se«. Došao je drugi broj, treći i t. d., čovjek postao pretplatnik, ni sam ne znajući kako, a pretplate nije platio.

Drugovi! Tko danas tako radi, nije samo nemaran, netočan i čovjek sa malo-građanskim mentalitetom, nego i saboter naših napora.

Vjerujemo, da ima pojedinaca, koji su sticajem okolnosti, možda danas, u takovoj neprilici, da momentano ne mogu udovoljiti svim svojim obvezama, ali takovi, neka bar napišu par redaka, neka zatraže odgodu plaćanja i vjerujemo, da će im se izaći ususret u najviše mogućoj mjeri!

Plaćajmo uredno pretplatu — ne sabotirajmo!

UREDNIŠTVO

VAŽNO UPOZORENJE PRETPLATNICIMA!

Počam od 1. januara o. g. povisuje se pretplata š. L. za god. 1947 od 120.— Din na 180.— Din radi: povećanih troškova, honoriranja radova, nabava papira i drugo.

Uprava Šumarskog Lista ima od 1. januara o. g. novi broj čekovnog računa i to: 704208 našto se članovi napose upozoruju.

Pozivaju se pretplatnici, da Upravi lista javljaju redovito:

1. promjenu boravišta (promjena adrese), i
2. svako neredovito primanje lista.

UREDNIŠTVO

STARA GODIŠTA ŠUMARSKOG LISTA

Stara godišta š. L. 1902—1918 i razdoblje 1921—1946 prodaju se uz cijenu od 100.— dinara po godištu.

Prof. dr. A. Ugrenović: Pola stoljeća šumarstva (1876—1926). Ova knjiga obasije 680 stranica velikog formata i obiluje mnogobrojnim stručnim člancima iz područja šumarstva. Cijena knjizi jest 260.— dinara.

Knjiže se naručuju kod

UPRAVA ŠUMARSKOG LISTA
ZAGREB, VUKOTINOVIĆEVA UL. 2

ŠUMARSKI LIST

GLASILO ŠUMARSKIH SEKCIJA DRUŠTAVA INŽENJERA
I TEHNIČARA FNR JUGOSLAVIJE

GODIŠTE 71.

JANUAR — FEBRUAR

GODINA 1947.

Ing. TEODOR PELEŠ, (Zagreb):

PRELAZ NA PLANSKU PRIVREDU

(osvrt na zakonske propise)

Переход на плановое производство (предписания закона)

Naš privredni sistem razvija se u pravcu izgradnje socijalizma i 1947 godina je naša prva godina planske privrede. U toku prošla 3 mjeseca donešen je niz privrednih zakona, uređaba, pravilnika, uputstava, naredaba i rješenja čiji je glavni cilj da se organizacione forme naše privrede dovedu u saglasnost sa njihovim karakterom. Stvarajući jednu zaokruženu cjelinu u našem novom privrednom zakonodavstvu, ovi zakonski propisi naročito naglašavaju osnovni princip naše privredne organizacije — povezivanje u jednu harmoničnu cjelinu opštih društvenih interesa i posebnih interesa naših privrednih jedinica, što je u osnovi suprotno birokratskom centralizmu i privrednom partikularizmu. Njima su osigurani osnovni preduslovi socijalističkog planiranja u privredi — nacionalizacija privatnih preduzeća, odgovarajuća organizacija državnih privrednih preduzeća, regulisanje opšte akumulacije kapitala, dobiti preduzeća i sistema jedinstvenih cijena. Plansko unapređivanje naše privrede u korist radnih masa time je obezbeđeno. Zakon vrednosti poprima sada na državnom sektoru naše privrede sasvi mnov oblik svog delovanja, budući postaje zakon kojim se planski ovladava. Planiranjem akumulacije i cena sada će se planski da stvaraju finansijska sredstva za nove, društveno korisne, investicije, a nestaće ranija privredna anarhičnost, koja se odražavala prvenstveno u proizvoljnosti cena i nerealnosti kalkulacija. Određivanje jedinstvenih cena obezbeđuje njihovu kontrolu, a time i suzbijanje špekulacije.

Naš privredni sistem stimulira zaista sve faktore u proizvodnom procesu, a naročitu pažnju posvećuje, naravno, radništvu. Novi privredni propisi potstiču ne samo rukovodstvo preduzeća, nego isto tako i radne mase, što je potpuno novo u novoj privredi. Radnicima je neposredno osigurana nagrada za bolji i požrtvovaniji rad određenom stopom planske dobiti i još daleko većom stopom nadplanske dobiti.

Akumulacija kapitala, postaje opštenarodna i deli se na opštu i sopstvenu. Opšta akumulacija ulazi neposredno u državnu blagajnu kao porez na promet proizvoda i služi za velike investicije, a sopstvena akumulacija pri-

pada preduzeću i proizvodnoj grani kao dobit preduzeća, i predstavlja sa preko 80% finansijsku osnovu planskih investicija preduzeća. Ostatak dobiti, do 20%, preduzeće troši slobodno van plana na racionalizaciju poslovanja i izgradnju sigurnosnih i higijenskih uređaja, čime se postiže da plan ne postane kočnica individualne inicijative preduzeća. Dobit naših državnih preduzeća nije rezultat eksploatacije radnih masa, nego predstavlja dio društvene akumulacije kojim upravlja preduzeće. Dobit ne može da posluži gomilanju finansijskih sredstava mimo društvenih potreba. Ona je obezbeđena za preduzeća čija je individualna puna cena koštanja manja od prosečne planske cene proizvodnje, a obračunava se na stvarni obim proizvodnje. Dobit potstiče preduzeće ka povećanju opšteg društvenog bogatstva i opšte akumulacije. U koliko međutim preduzeće ili proizvodna grana ne raspolažu sa dovoljno sopstvene akumulacije za ostvaranje investicija predviđenih planom, one se ostvaruju iz budžetskih sredstava.

Kontrola poslovanja državnih privrednih preduzeća u potpunosti je obezbeđena, prvenstveno bankovnom kontrolom i sistemom jednoobraznog računovodstva. Sve novčane operacije preduzeće vrši putem Narodne banke. Obezbeđena je također nemogućnost samovoljnog rada van plana. Normativ i regulativ nove akumulacije postaju prosečni proizvodni troškovi u jednoj proizvodnoj grani, jer oni služe za osnovu pri određivanju poreza na promet proizvoda i jedinstvenih cena.

Da bi se ovi zakonski propisi sproveli u život pravilno i pravovremeno, t.j do 1. III. 1947 obrazovane su naročite komisije, sa potkomisijama, sa zadatkom da obezbede prelazak na plansku privredu. Sa rukovodiocima i knjigovođama preduzeća održani su naročiti kursevi radi što bržeg savlađivanja teorije i prakse ovih važnih novih privrednih propisa, koji se ovde u glavnim crtama prikazuju, u koliko se odnose na šumsku privredu.

Radi brže orijentacije daje se spisak zakonskih propisa o kojim je reč, u koji su unešeni i drugi propisi od važnosti za šumsku privredu, a donešeni su u toku protekla 3 meseca (pod rednim brojem 6, 7, 8, 9, 20, 26, 31, 32, 33).

Red. br.	Zakonski propis	Donosioc	Sa važnošću od	Službeni list	
				broj	datum
1.	Zakon o državnim privrednim preduzećima	Vlada F.N.R.J.	24. VII. 46.	62	2.VIII. 46.
2.	Pravilnik o registraciji drž. preduzeća	Min. finansija FNRJ	16. VIII. 46.	66	16. VIII. 46.
3.	Zakon o nacionalizaciji privatnih privrednih preduzeća	Narodna Skupština	5. XII. 46.	98	6. XII. 46.
4.	Naredba o zabrani spajanja nacionalizovanih preduzeća sa drž. privrednim preduzećima	Vlada F.N.R.J.	16. XII. 46.	102	18. XII. 46.
5.	Zakon o jednoobraznom računovodstvu	Vlada F.N.R.J.	20. XI. 46.	94	2. XI. 46.
6.	Uredba o organizaciji šumarstva	Vlada F.N.R.J.	8. I. 47.	106	31. XII. 46.

Red. br.	Zakonski propis	Donosioc	Sa važnošću od	Službeni list	
				broj	datum
7.	Zakon o postupanju sa ekspropriiranim i konfisciranim šum. posjedima	Narodna Skupština	30. VII. 46.	61	30. VII. 46.
8.	Uredba o zaključivanju ugovora u privredi	Vlada F.N.R.J.	28. XII. 46.	103	20. XII. 46.
9.	Pravilnik o zaključivanju ugovora o prodaji i kupnji robe	Priv. Savjet Vlada	15. II. 47.	11	7. II. 47.
10.	Uredba o troškovima uprave, o troškovima prodaje u drž., rudarskim i industrijskim preduzećima saveznog i republikanskog značaja	F.N.R.J. Vlada	1. I. 47.	99	10. XII. 46.
11.	Uredba o određenju dobiti rudarskih i industrijskih preduzeća	F.N.R.J. Vlada	1. I. 47.	99	10. XII. 46.
12.	Uredba o raspodeli dobiti drž., rudarskih i industrijskih preduzeća	Vlada F.N.R.J.	1. I. 47.	99	10. XII. 46.
13.	Uputstvo za provedbu Uredbe o raspodjeli dobiti drž. rud. i ind. preduzeća	Min. finan- F.N.R.J.	1. I. 47.	5	17. I. 47.
14.	Rješenje o opštoj stopi dobiti za rudarsku i industrijsku proizvodnju	Vlada F.N.R.J.	1. I. 47.	106	31. XII. 46.
15.	Rješenje o prosječnim stopama dobiti rud. i ind. preduzeća	S. Pl. Kom.	1. I. 47.	5	17. I. 47.
16.	Rješenje o opštem postotku planske dobiti, postocima nadplanske dobiti i postotku dobiti za god. 1946. koji će preduzeća uplaćivati u fond rukovodstva	Priv. Savjet	1. I. 47.	3	10. I. 47.
17.	Uredba o bankovnim računima dobiti drž. privrednih preduzeća i njihovih administrativno-operativnih rukovodilaca	Vlada F.N.R.J.	1. I. 47.	106	31. XII. 46.
18.	Uputstvo za izvršenje Uredbe o bankovnim računima dobiti drž., privrednih preduzeća i njihovih administrativno-operativnih rukovodilaca	Min. finansija FNRJ	1. I. 47.	6	21. I. 47.
19.	Naredba o privrednom knjiženju dobiti drž. priv. preduzeća na skupnim računima njihovih ad. op. rukovodilaca (uprava)	Min. finansija FNRJ	1. I. 47.	5	17. I. 47.
20.	Naredba o produženju roka va bankovnih kredita	Min. finansija FNRJ	1. I. 47.	106	31. XII. 46.

Red. br.	Zakonski propis	Donosioc	Sa važnošću od	Službeni list	
				broj	datum
21.	Uredbe o fondu rukovodstva preduzeća (fond rukovodstva) i centralnom fondu preduzeća (centralni fond) drž., rud. i ind. preduzeća saveznog i republikanskog značaja	Vlada F.N.R.J.	18. XII. 46.	99	10. XII. 46.
22.	Rješenje o opštem računskom faktoru, postocima nepredviđene dobiti i postotku dobiti za 1946. god. koje će preduzeće uplaćivati u fond rukovodstva	Priv. Savjet	1. I. 47.	3	10. I. 47.
23.	Rješenje o prosječnom postotku planske dobiti za fond rukovodstva rudarskih i industrijskih preduzeća	Priv. Savjet	1. I. 47.	9	31. I. 47.
24.	Naredba o sprovođenju u život Uredaba o dobiti, raspodjeli dobiti, o troškovima i fondovima rukovodstva privrednih preduzeća, donetih pre 1. januara 47.	Vlada F.N.R.J.	31. XII. 46.	106	31. XII. 46.
25.	Uputstva za sprovođenje Uredbe o troškovima uprave i troškovima prodaje u drž., rud. i ind. preduzećima saveznog i republikanskog značaja, Uredbe o fondu rukovodstva preduzeća i Uredbe o određivanju dobiti rud. i ind. preduzeća	Priv. Savjet	1. I. 47.	5	17. I. 47.
26.	Rješenje o ukidanju odredaba o prihodima fonda za pošumljavanje	Vlada F.N.R.J.	1. I. 47.	106	31. XII. 46.
27.	Uredba o standardizaciji	Vlada F.N.R.J.	27. IX. 46.	78	27. IX. 46.
28.	Uredba o jedinstvenim cijenama	Vlada F.N.R.J.	1. I. 47.	106	31. XII. 46.
29.	Naredba o utvrđivanju grupa proizvođa i usluga za koje će se određivati jedinstvene cijene sa vrednošću na cijelom području FNRJ, odnosno otkupne cijene	Vlada F.N.R.J.	1. I. 47.	5	17. I. 47.
30.	Naredba o kamatnim stopama u aktivnim poslovima drž. kreditnih preduzeća za obrtna sredstva	Min. finansija FNRJ	31. XII. 46.	106	31. XII. 46.
31.	Uredba o reguliranju plaća i dodatka šofera, konduktera i šoferskih pomoćnika	Vlada F.N.R.J.	31. XII. 46.	106	31. XII. 46.

Red. br.	Zakonski propis	Donosioc	Sa važnošću od	Službeni list	
				broj	datum
32.	Uredba o radu i radnim uve- tima transportnog radnika u pomorskim lukama, rječnim pristaništima, želj. stanicama, carinskim, javnim i privat- nim skladištima i stovari- štima	Vlada F.N.R.J.	21. XI. 46.	100	13. XII 46.
33.	Uredba o radu i plaćanju transportnih radnika, splava- ra na Drini, Savi i Dunavu	Vlada F.N.R.J.	31. XII. 46.	106	31. XII. 46.
34.	Naredba o normiranim tro- škovima uprave i prodaje u drž. rudarskim i industrij- skim preduzećima opštedr- žavnog i republikanskog zna- čaja	Priv. Savjet	14. II. 47.	13	14. II. 47.
35.	Rješenje o određivanju nor- miranih troškova uprave i prodaje industrijskih predu- zeća za grupe proizvoda ko- jima se određuju jedinstve- ne cijene sa valjanošću na cijelom području FNRJ.	Min. industrije	14. II. 47.	13	14. II. 47.
36.	Obavezno tumačenje i uput- stvo o primjeni čl. 10. st. 2 Uredbe o jedinstvenim cje- nama i o načinu obračuna- vanja troškova transporta koji padaju na teret proiz- vodačkih preduzeća.	Privredni Savjet	18. II. 47.	14	18. II. 47.
37.	Uredba o općedržavnim amortizacionim fondovima rudarske i industrijske proiz- vodnje i amortizacionim fon- dovima drž. rud. i ind. pre- duzeća.	Vlada FNRJ	1. I. 47.	15	21. II. 47.
38.	Opći pravilnik o higijenskim i tehničkim zaštitnim mje- rama pri radu.	Sav. Minist. rada	25. II. 47.	16	25. II. 47.
39.	Naredba o prenosu uređaja i spajanju nacionaliziranih preduzeća sa državnim pri- vrednim preduzećima i o prethodnom popisu i pro- cjeni imovine onih naciona- lizovanih preduzeća.	Vlada FNRJ	28. II. 47.	17	28. II. 47.
40.	Uredba o osnivanju general- nih i glavnih direkcija Mi- nistarstva industrije FNRJ.	Vlada FNRJ	28. I. 47.	8	28. I. 47.

Red. br.	Zakonski propis	Donosioc	Sa važnošću od	Službeni list	
				broj	datum
	Najavljeno:				
1.	Uputstvo za evidentiranje poslovnih rezultata i vršenje kontrole obračuna državnih privrednih preduzeća.				
2.	Odredbe za izvršenje Uredbe o jedinstvenim cijenama				

Ovi zakonski propisi obuhvaćaju djelovanje:

- Vlade FNRJ i Vlada Narodnih republika
- Privrednog savjeta Vlade FNRJ
- Savezne i Republikanskih planskih komisija
- Saveznih i republikanskih proizvodnih ministarstava
- Saveznih i republikanskih administrativno-operativnih rukovodioca državnih privrednih preduzeća (Generalnih direkcija, Glavnih direkcija i Zemaljskih uprava)
- Državnih privrednih preduzeća, koja su uključena u plansku privredu.

Struktura cene

Šema za strukturu cene navodi se u općem obliku i u obliku koji odgovara šumskoj eksploataciji.

Opšti oblik	Posebni oblik
1. Materijal za izradu sa dodatkom opštih troškova materijala.	a) Šumska taksa b) Pomoćni materijal (klanfice, i drugo)
2. Plate izrade sa doprinosom na te plate.	a) seča i izrada b) izvlačenje materijala od panja do izvoznih putema c) Izvoz na glavna stovarišta (nadnice kirijaša, šoferi i željezničkog osoblja) d) Socijalni doprinosi za stavke a) b) c) (20.7%)
3. Opšti troškovi izrade.	a) Opšti troškovi materijala: ambalaža, pogonsko gorivo i mazivo za kamione i lokomotive b) Opšti troškovi uprave i prodaje: plate šumskog manipulativnog osoblja sa doprinosom na te plate c) Opšti troškovi izrade: uzdržavanje šumskih puteva i željeznica, utovar, istovar, sortiranje i utovar drvnog materijala u državne vagone sa doprinosom na nadnice

Opšti oblik	Posebni oblik
I. TROŠKOVI PROIZVODNJE (1.+2.+3.)	
4. Kalkulativni otpisi (amortizacija)	Amortizacija
II. TVORNIČKA — CENA — KOŠTANJA (I.+4.)	
5. Troškovi uprave: a) troškovi uprave preduzeća b) zajednički troškovi uprave	a) Plate namještenika b) Socijalni doprinos osoblja pod a) c) Putni troškovi osoblja pod a) d) Ogrjev, osvetljenje, uzdržavanje osobnih automobila) e) Osiguranje osnovnih sredstava f) Kancelarijski, poštanski i t. d. troškovi g) Porezi i takse (osim poreza na promet proizvoda) h) Troškovi arbitraže, vještačenja i parničenja i) Kamati na posuđeni kapital j) Troškovi za kadrove k) Članarina za stručna udruženja i troškovi biblioteka l) Doprinos za nadležnog administrativno-operativnog rukovodioca (zajednički troškovi)
6. Troškovi prodaje preduzeća	a) Troškovi uzoraka, izložbi i reklame b) Troškovi prevoza drvnog materijala državnim željeznicama do istovarnih stanica.
III. PUNA CENA KOŠTANJA (II.+5.+6.)	
7. Dobit	Dobit
IV. CENA PROIZVODNJE (III.+7.)	
8. Porez na promet proizvoda	Porez na promet proizvoda
V. PRODAJNA CENA PROIZVOĐAČA (IV.+8.)	
9. Troškovi trgovine	Troškovi trgovine (marža)
VI. PRODAJNA CENA NA VELIKO ODNOSNO NA MALO (V.+9.)	

Gornja razrada opće šeme strukture cene za šumsku eksploataciju navedena je primjera radi.

Svi kalkulativni stavovi iz strukture cena 1.—9. (osim 8. mogu da budu:

a) individualni tj. za pojedino preduzeće

b) prosečni, tj. za jednu granu proizvodnje i

c) opšti, odnosno normirani, sa važnošću za celu teritoriju F.N.R.J.

Individualni i prosječni kalkulativni stavovi mogu da budu prethodni (planski) i naknadni (obračunski). Za kalkulativnu stavku 8. postoje naravno jedino normirani iznosi.

Troškovi proizvodnje. Na osnovu obračunskih troškova za prošlu godinu preduzeća su izradila planske troškove za 1947. godinu, na osnovu kojih su administrativno-operativni rukovodioci obračunali prosečne troškove. Na osnovu prosečnih troškova savezno proizvodno ministarstvo i Savezna planska komisija obračunali su opšte troškove, koji su kao normirani troškovi proizvodnje saopšteni preduzećima putem administrativno-opštih rukovodioca, za artikle sa jedinstvenom cenom na celoj teritoriji FNRJ.

Amortizacija. Amortizacioni troškovi normirani su za drvenu industriju sa stopom 4% od prosečnih troškova proizvodnje.

Amortizacioni iznosi služe za:

a) Reprodukciju osnovnih sredstava utrošenih u toku proizvodnje. Ovi iznosi sačinjavaju opšte državni amortizacioni fond.)

b) Za velike popravke, čiju visinu iznosa određuje Ministar finansija FNRJ u saglasnosti sa Predsjednikom Savezne planske komisije na predlog nadležnog proizvodnog ministarstva FNRJ. (Ovi iznosi sačinjavaju amortizacioni fond poduzeća.)

Preduzeća polažu do 15 u mjesecu iznose pod a) i b) Držajnoj investicionoj banci na ukupnu količinu proizvoda, proizvedenih u proteklom mesecu. Ministarstvo finansija FNRJ organizirat će izradu dugoročnog plana o upotrebi sredstava opšteg državnog amortizacionog fonda.

U korist opšte državnog amortizacionog fonda, Državna investiciona banka prenijeće sva sredstva koja su položena na bankovne račune poduzeća koja su uplaćivala doprinose po propisima Uredbe o obaveznom ulaganju amortizacionih kvota rudarskih i industrijskih preduzeća. Preduzeća su dužna do 1. marta 1947. godine uplatiti kvote za 1946. godinu, u korist opće-državnog amortizacionog fonda, ukoliko već nisu položene kod Državne investicione banke po ranijim propisima.

Troškovi uprave. Savezno proizvodno ministarstvo (Ministarstvo industrije) i Savezna planska komisija normirali su troškove uprave i prodaje u drвноj industriji na sledeći način:

a) Normirani troškovi uprave i prodaje samog preduzeća u niže navedenim stopama od prosečnih troškova proizvodnje navedenih artikala:

3% kod oblovinе za furniranje

3,5% kod rezanog tvrdog drveta, kore, šiške i rujevog lišća

4% kod cepanog drveta

4,5% kod tesanog drveta i rezanog mekog drveta

5% kod oblog tvrdog drveta, tesanog mekog drveta, ambalaže i namještaja

5,5% kod furnira

6% kod oblog mekanog drveta, taninskog i celuloznog drveta, šperploča i panelploča.

b) Normirani troškovi uprave i prodaje za doprinos administrativno-operativnom rukovodiocu određeni su sa 1% od prosečnih troškova proizvodnje preduzeća.

c) Normirani iznos troškova uprave i prodaje za stručno obrazovanje kadrova u drвноj industriji određen je sa 1,3% od prosečnih troškova proizvodnje preduzeća, od čega pripada 25% samom preduzeću, preko 50% administrativno-operativnom rukovodiocu i do 25% nadležnom ministarstvu.

d) Normirani troškovi prodaje za transportne troškove državnom željeznicom do istovarne stanice normiraće se naknadno od strane Saveznog ministarstva.

Pod troškovima transporta podrazumijevaju se transportni troškovi od proizvađača do željezničke ili parobrodarske stanice najbliže mjestu potrošača-kupca, osim za izuzetke. Za normiranje prosečnih troškova transporta poslužiće prosečne podvozne stavke, računate za svaki sortiment proizvodnje odvojeno na bazi distribucionog plana za ovu godinu. Koncem svakog obračunskog razdoblja, a najkasnije svakog tromesečja, proizvodna preduzeća doznačiće na redovan bankovni račun svog administrativno-operativnog rukovodioca razliku između viših predviđenih i nižih plaćenih troškova transporta, t. j. potražni saldo, odnosno u slučaju dugovnog salda, doznačiće administrativno-operativni rukovodioc odgovarajuću razliku na redovni bankovni račun preduzeća.

Državne kreditne ustanove računaće za posuđeni obrtni kapital drvnjoj industriji slijedeće kamate:

3% za eksploataciju šuma

4% za pilansku prerabu

3,5% za hemijsku preradu drveta

Sedma i osma kalkulativna stavka iz strukture cijene, dobit i porez na promet proizvoda, spomenuće se malo dalje. Deveta stavka, troškovi trgovine (marža) nije još normirana.

JEDINSTVENE CENE

Jedinstvene cene za pojedine artikle određuje se ili sa važnošću na celoj teritoriji FNRJ, ili sa važnošću samo na teritoriji pojedine narodne republike. U prvom slučaju jedinstvenu cenu određuje Vlada FNRJ, a u drugom slučaju nadležna Vlada Narodne republike.

Jedinstvene cene načelno baziraju na prosečnim troškovima proizvodnje pojedinog artikla u jednoj proizvodnoj grani, uvećanim normiranim elementima pune cene koštanja i iznosom dobiti, koja je obračunata prosečnom stopom na prosečne troškove proizvodnje. Vodeći računa o ekonomskoj snazi pojedinih republika, Uredba predviđa, da se u slučaju potrebe povišenja jedinstvenih cena na teritoriji pojedinih republika, na ove pridodaje poseban iznos uz odobrenje Vlade FNRJ-e.

Dosada još nisu donešene jedinstvene cene za artikle iz proizvodnje šumarstva i drvne industrije, ali su određeni artikli iz drveta za koje će se određivati jedinstvene cene sa vrednošću na celoj teritoriji FNRJ, i to sledeći:

1. taninsko drvo
2. oblo drvo
 - a) duga obla građa, jarboli (katarka), antene i piloti
 - b) trupci: trupci za furnire, trupci za ljuštenje, trupci za piljenje (rezanje), dugi trupci i rezonanc trupci
 - c) telegrafski i telefonski stupovi
 - d) jamsko (rudničko) drvo
 - e) celuložno drvo
 - f) obla kolarska građa
3. tesano drvo:
 - a) tesano građevno drvo
 - b) željeznički pragovi
4. cepano drvo: dužice: hrastove, cerove, bukove i jelove.

5. rezano (piljeno) tehničko drvo belogorice:
 - a) hrastovo: aa) neobrubljena građa: kladarke (bulovi), samice; bb) obrubljena građa: daske i planke, bočnice i blistače, bačvarska građa, listovi četvrtače, merkantilna građa, planke za bačve (dueli), bjelika (splint), podnice za želj. vagone i mostovske podnice, mostovske grede i skretnička građa, popruge (frize) i letve; cc) specijalna građa: izrezani polovnjaci, srednjače i popruge.
 - b) bukovo: bulovi, samice, obrubljene daske, popruge, četvrtače, letve, držalje za metle i specijalna građa (poluobrubljene blistače, popruge i kantli).
 - c) brestovo: bulovi, samice, obrubljene daske, četvrtače, popruge
 - d) jasenovo: bulovi, samice, četvrtače, popruge
 - e) javorovo: samice, četvrtače i popruge
 - f) rezano tehničko drvo po sortimentima za klen, grab, johu, orah, trešnju, krušku, lipu, brezu, topolu, vrbu, cer i bagrem
6. rezano tehničko drvo četinjača: jela, smrča, beli i crni bor, ariš i munika u odgovarajućim sortimentima kao daske, letve, grede, četvrtače i polu-četvrtače, brodarski pod, madrijeri, bestinke i okrajci.
7. parketi, obodne letve, zidni pojasevi, popruge i pragovi: po sortimentima hrastovog, jasenovog, brestovog i bukovog drveta.
8. šper i panel-ploče.
9. furniri.
10. kora, šišarke i rujevo lišće za učinjane koža.
11. strugotina, otpaci od drveta i drvo za generatore.
12. namještaj kućni i kancelarijski (tipizirani).
13. transportna vinska burad, ambalažna burad, burad za konzerviranje voća i voćnih prerađevina i tipizirani ambalažni sanduci.
14. tipizirana građevna stolarija (prozori, vrata, rolet i dr.).
15. žigice.

OPŠTA AKUMULACIJA

Opšta akumulacija obuhvaća sve artikle proizvodnje. Ona zamjenjuje sve dosadašnje raznolike forme oporezivanja. Ona se ostvaruje određenim stopama poreza na promet proizvoda od prosečnih troškova proizvodnje pojedinog artikla, a naplaćuje se po pravilu samo jedamput na svaki artikal.

Da ne bi došlo do poremećenja u prodajnim cijenama prije nego što budu donešene jedinstvene cene, Privredni savjet Vlade FNRJ — Savezni ured za cene odredio je da osnova za plaćanje poreza na promet proizvoda šumarstva bude dosadašnja određena proizvođačko-prodajna cena, uvećana sa iznosom dosadašnjeg skupnog poreza. Na ovaj način za kupca ostaje cena nepromjenjena.

Za proizvode šumarstva određene su slijedeće stope poreza na promet proizvoda:

- 4% na telefonske i telegrafske stupove, pilote za fundiranje i željezničke pragove.
- 4,5% na rudno drvo, jelovu, smrekovu, borovu i hrastovu oštrobrižno tesanu građu 8/8—15/15 cm i grede 16/16—25/25 cm, čamove i hrastove bordo-nale 27/27—49/49 cm i merkantilno tesano hrastovo drvo 8/8—25/25 cm.

- 5⁰/₀ na jelove, smrekove i borove merkantilno tesane grede 8/8—15/15 cm, cepanu i tesanu hrastovu i bukovu dugu, drveni ugalj za industriju, vinogradarsko kolje i kolje za voćke.
- 6⁰/₀ na oblovinu svih vrsta drveta i klasa.
- 8⁰/₀ na tvrdo i meko gorivo drvo.
- 11⁰/₀ na smrčeve, jelove i borove merkantiln otesane grede 16/16—25/25 cm.
- 13⁰/₀ na kolarsku građu svih vrsta.
- 51⁰/₀ na drveni ugalj za domaćinstvo.

POSEBNA AKUMULACIJA — DOBIT PREDUZEĆA

Dobit državnih privrednih preduzeća obuhvaćenih planskom privredom može da bude planom predviđena i planom nepredviđena. U prvom slučaju ona se zove planska dobit, a u drugom slučaju nadplanska dobit. Također gubitak preduzeća može da bude planom predviđeni gubitak i nepredviđeni gubitak.

Planska dobit je sastavni dio planom utvrđene cijene proizvoda. Obračunava se dva puta: prvi put prije početka proizvodnje na osnovu individualnih planskih i prosečnih kalkulacija, a drugi put poslije obračunskog perioda na osnovu individualnih obračunskih i prosečnih obračunskih kalkulacija. Planska dobit se deli na redovnu plansku dobit i na planski višak dobiti (ekstra dobit).

a) Redovna planska dobit se ostvaruje primjenom individualne stope dobiti na individualne troškove proizvodnje preduzeća. Ona pretstavlja razliku između prosječnih troškova proizvodnje uvećanih s dobiti obračunatom prosječnom stopom dobiti i individualnih troškova proizvodnje. Redovna dobit vezana je na prosječnu stopu dobiti proizvodne grane, koja za drvenu industriju iznosi 3.9⁰/₀ i na prosečne troškove proizvodnje. Iznos prosečne redovne dobiti izračunava se primjenom prosečne stope dobiti na prosečne troškove proizvodnje. Redovna dobit poduzeća ne može premašiti prosečnu redovnu dobit za dotičnu proizvodnu gradnu. Ona potstiče preduzeće prvenstveno ka opštem povećanju obima proizvodnje.

b) Planski višak dobiti (ekstra dobit) pretstavlja razliku između planom utvrđenih prosečnih troškova proizvodnje i planom utvrđenim individualnih troškova proizvodnje. Nastaje samo u racionalnim preduzećima i potstiče preduzeće ka daljnjoj racionalizaciji.

Nadplanska dobit nastaje: kada je individualna stvarna puna cijena koštanja manja od individualne planske pune cijene koštanja. Ona se ostvaruje uštedom materijala iznad plana, povećanjem produktivnosti rada boljom organizacijom i sniženjem planom propisane pune cijene koštanja.

2. kada su individualni troškovi uprave i prodaje manji od normiranih troškova uprave i prodaje.

Prema tome preduzeće može imati:

- a) nadplansku dobit pored planom predviđenih gubitaka ;
- b) nepredviđeni gubitak pored redovne i ekstra dobiti.

Ne smatra se da je ostvarena nadplanska dobit ako je preduzeće ostvarilo dobit sniženjem pune cene koštanja putem sniženja cena materijala, željezničkih tarifa i slično, nego takvu dobit treba iskazati kao razliku cena te je uplatiti najdalje za šest nedelja u budžet ministarstva. Budući se nadplanska

dobit određuje tek uspoređivanjem obračunske (naknadne) kalkulacije sa planskom (prethodnom) kalkulacijom ona ne ulazi u finansijski plan, osim u slučaju da je preduzeću naročito stavljeno u zadatak sniženje pune cene koštanja za određeni iznos. Nadplanska dobit potstiče preduzeće prvenstveno ka sniženju proizvodnih troškova.

Planom predviđeni gubitak nastaje ako su planom predviđeni individualni troškovi proizvodnje jednog preduzeća veći od prosečnih troškova proizvodnje u dotičnoj proizvodnoj grani, uvećanih za prosečnu dobit, a računa se primenom individualne stope planom predviđenog gubitka na individualne planske troškove proizvodnje, uzevši u račun stvarni obim proizvodnje.

Nepredviđeni gubitak nastaje ako je individualna stvarna puna cena koštanja veća od individualne planske pune cene koštanja.

Stope dobiti su opšte, prosečne i individualne. Prosečne i individualne stope dobiti mogu da budu planske i obračunske.

Opšta stopa dobiti za industrijsku proizvodnju određena je od strane Vlade FNRJ sa 7%.

Prosečna stopa dobiti za drvnu industriju određena je od strane Savezne planske komisije sa 3,9%. Za industriju celuloze, drvenjače i papira određena je sa 2,19%, a za industriju kemijske prerade drveta sa 6,59%. Prosečna stopa dobiti za pojedinu proizvodnu granu računa se na taj način, da se zbir obrtnih i osnovnih sretstava dotične proizvodne grane pomnoži sa opštom stopom dobiti (7%) i podijeli sa vrednošću ukupne proizvodnje dotične proizvodne grane u toku jedne godine. Prema tome ona se osniva na opštoj stopi dobiti za industrijsku proizvodnju, a zavisi od brzine obrtanja obrtnih sretstava u dotičnoj proizvodnoj grani.

Individualnu stopu dobiti za pojedina preduzeća određuje administrativno-operativni rukovodioc, a odobrava nadležno Ministarstvo finansija na predlog nadležnog proizvodnog ministarstva. Ona se računa na sledeće načine, već prema tome da li su individualni troškovi proizvodnje veći, manji ili jednaki prosečnim troškovima proizvodnje i da li postoji planom predviđeni gubitak.

a) Ako su individualni troškovi proizvodnje manji od prosečnih troškova proizvodnje, tada se individualna stopa dobiti (D_i) dobija da se prosečni troškovi proizvodnje (T_p) množe sa prosečnom stopom dobiti proizvodne grane (D_p), a deli sa individualnim troškovima proizvodnje (T_i), što je kraće izraženo u formuli

$$D_i = \frac{T_p \times D_p}{T_i}$$

budući je T_p veće od T_i to mora biti i D_i veće od D_p .

b) Ako su individualni troškovi proizvodnje ravni prosečnim troškovima proizvodnje, tada je i individualna stopa dobiti ravna prosečnoj stopi dobiti, t. j.

$$D_i = D_p$$

c) Ako su individualni troškovi proizvodnje veći od prosečnih troškova proizvodnje, a ipak se ostvaruje izvesna dobit, tada se individualna stopa dobiti računa po formuli:

$$D_i = \frac{(T_p + M_p - T_i) \times 100}{T_i}$$

$$\text{pri čemu je } M_p = \frac{D_p \times T_p}{100}$$

d) Ako su individualni troškovi proizvodnje veći od prosečnih troškova proizvodnje uvećanih za apsolutni prosečni gubitak a planom je predviđen gubitak, tada se individualna stopa dobiti računa po formuli

$$D_i = \frac{(T_i - (T_p + M_p)) \times 100}{T_i}$$

u ovom slučaju individualna stopa dobitka predstavlja stvarno individualnu stopu gubitka, budući se njom računa iznos s kojim se ima da smanji vrednost proizvoda.

Redosled za izračunavanje individualne stope dobiti preduzeća. Primera radi, navodi se redosled za obračunavanje individualne stope dobiti u kome su zainteresovane sve instance od preduzeća do savezne planske komisije.

Preduzeće:

1. Izrađuje obračunsku kalkulaciju za protekli period i na osnovu nje sastavlja
2. Prethodnu individualnu plansku kalkulaciju za ceo obim svoje planske proizvodnje, uzevši u obzir sve promene koje uplivišu na elemente cene, te ju dostavlja administrativno-operativnom rukovodiocu.

Administrativno-operativni rukovodioc:

3. Na osnovu stava 2. obračunava prethodne prosečne troškove proizvodnje, izračunavanjem prosečnih iznosa ponderiranjem iz svih prethodnih individualnih planskih kalkulacija, Na bazi ovoj obračunava se i
4. prosečna dobit, primenom prosečne stope dobiti na prosečne troškove proizvodnje.
Podaci iz stava 3. dostavljaju se nadležnom proizvodnom saveznom ministarstvu.

Koordinacioni odbor Saveznog proizvodnog ministarstva:

5. Računa opšte prosečne troškove proizvodnje za celu FNRJ i dostavlja ih Saveznoj planskoj komisiji.

Savezna planska komisija:

6. Određuje na bazi opštih prosečnih troškova proizvodnje normirane troškove proizvodnje i ostale normirane elemente iz strukture cena, za artikle sa jedinstvenom cenom na celom području FNRJ. Normirane kalkulativne stavove dostavlja planska komisija putem nadležnog saveznog proizvodnog ministarstva administrativno-operativnom rukovodiocu.

Savezno proizvodno ministarstvo:

Administrativno-operativni rukovodioc:

7. Računa individualnu stopu dobiti za svako svoje poduzeće. Zbir planskih dobiti svih preduzeća mora biti jednak izračunatoj prosečnoj dobiti za celu proizvodnu granu. Obračunatu individualnu stopu dobiti saopštava preduzećima.

Preduzeće:

8. Izrađuje nakon isteka obračunskog perioda stvarnu obračunsku kalkulaciju, koju dostavlja administrativno-operativnom rukovodiocu koji na toj bazi obračunava:

Administrativno-operativni rukovodioc:

9. stvarne prosečne obračunske troškove i
10. prosečnu stvarnu dobit preduzeća.

Nakon toga preduzeće otpočinje sa novom prethodnom planskom kalkulacijom za idući period.

Dobitak preduzeća služi u sledeće svrhe:

1. Za pokrivanje predviđenih i nepredviđenih gubitaka.
2. Za ulaganje u fond rukovodstva i centralni fond.
3. Za slobodno raspolaganje preduzeća van plana:
 - a) za manje potrebe racionalizacije
 - b) za tehnička i tehnološka ispitivanja
 - c) za poboljšanje sigurnosnih i higijenskih uređaja.

Ovaj dio dobiti može da dosegne do 20% ukupnog iznosa a određuje ga Ministarstvo finansija.

4. Za plansku upotrebu vlastitih sretstava pri povećanju obrtnih i osnovnih sretstava i za pokriće operativnih rashoda za kadrove.
5. Za planske investicije u svrhu racionalizacije i rekonstrukcije.
6. Ostatak u budžet nadležnog proizvodnog ministarstva.

Raspodela dobiti. Pri određivanju raspodele dobiti posmatra se kao celina celokupnog jednogodišnja proizvedena dobit, što je naravno vrlo važno kod preduzeća sa sezonskim radovima. Raspodela dobiti obuhvaća ukupnu ostvarenu dobit, t. j. redovnu dobit, ekstra dobit i nadplansku dobit. Pri tome je određen sledeći redosled:

1. Prvenstveno se pokriva nepredviđeni gubitak i to prije svega iz nadplanske dobiti. Radi toga se nepredviđeni gubitak prenosi krajem svakog obračunskog perioda sa bankovnog računa nepredviđenog gubitka na bankovni račun obračunate nadplanske dobiti.
2. U slučaju da je ostvarena nadplanska dobit, a nema nepredviđenog gubitka, tada se iz nadplanske dobiti prvenstveno ulaže u fond rukovodstva po stopi koju odredi Privredni savet, a najviše do 50%.
3. Iz preostale dobiti pokriva se planom predviđeni gubitak iz prošlih tromesečja.

4. Zatim se iz preostale redovne i ekstra dobiti odvaja u fond rukovodstva iznos po određenoj stopi. Ovaj je iznos za sada određen sa 70/100 od ukupnog iznosa plata i nadnica za to razdoblje.
5. Iz preostale ekstra dobiti uplaćuje se doprinos u korist bankovnog računa dobiti administrativno-operativnog rukovodioca. Stopu za obračun ovog doprinosa određuje ministar finansija iznad 50%. Za sada je određena sa 75%.
6. Od preostale ukupne dobiti izdvaja se iznos za pokriće potreba manje racionalizacije i poboljšanja higijenskih i sigurnosnih mera.
7. Ostatak ukupne dobiti iza svih izvršenih uplata iz prednjih šest stavova uplaćuje se u korist budžeta nadležnog proizvodnog ministarstva.

Dio dobiti koji se predaje na slobodno raspolaganje poduzeću, za podmirenje potreba van samoga plana, može da iznosi samo do 20%. Ovu stopu određuje administrativno-operativni rukovodioc prilikom sastava finansijskog plana, a ona se obračunava:

- a) na ekstra dobit umanjenu za doprinos u fond rukovodstva i za iznos uplaćen u korist bankovnog računa dobiti administrativno-operativnog rukovodioca.
- b) na nadplansku dobit umanjenu za doprinos za pokriće nepredviđenog gubitka i iznosa u fond rukovodstva.

Preduzeće za ovaj dio dobiti izdaje naloge neposredno Narodnoj banci na teret bankovnog računa dobiti administrativno-operativnog rukovodioca. Ovaj akreditiv obuhvaća neiskorišćene iznose iz prošlih tromesečja i planski iznos dobitka. Akreditiv se može ograničiti na 75% iznosa za fond rukovodstva i iznosa za slobodno raspolaganje preduzeća.

Uplata dobiti vrši se na skupnom računu dobiti administrativno-operativnog rukovodioca kod Narodne banke i to za redovnu i ekstra dobit svakog 27. u mjesecu u iznosu jedne trećine tromesečne planske dobiti, a za nadplansku dobit krajem svakog tromesečja. Krajem tromesečja se vrši obračun celokupne dobiti i uplaćuje se razlika, a višak prenosi na redovan bankovni račun preduzeća.

Kod Narodne banke treba da svako preduzeće otvori bankovne račune redovne, ekstra i nadplanske dobiti i predviđenog i nepredviđenog gubitka. Također se ovi računi vode u poslovnim knjigama preduzeća. Dobit na bankovnom računu preduzeća pruža finansijsku osnovu za izradu predloga plana o upotrebi sopstvenih sretstava, a dobit na bankovnom računu uprave pruža finansijsku osnovu za izradu predloga plana za izvršenje investicija u svrhu racionalizacije i rekonstrukcije preduzeća.

FOND RUKOVODSTVA

Sredstva fonda rukovodstva ostvaruju se određenim stopama planske (redovne i ekstra) dobiti i nadplanske dobiti preduzeća. Doprinos u fond rukovodstva imaju sva preduzeća osim onih čiji su proizvodni troškovi neopravdano veći od planskih.

Opštu stopu planske dobiti koja ide u fond rukovodstva odredio je Privredni savet po prethodnom saslušanju Glavnog odbora jedinstvenih sindikata radnika i namještenika Jugoslavije sa 2,5%.

Prosečna stopa planske dobiti za fond rukovodstva za drvenu industriju odredila je Savezna planska komisija sa 4,97% prema formuli

$$Pd = \frac{Mp \times Br \times 100}{Dp}$$

pri čemu je (Pd) prosečna stopa planske dobiti, (Mp) je broj 250, a (Dp) je ukupan iznos planske dobiti u drvnoj industriji. Broj 250 predstavlja stvarno prosečni iznos po jednom radniku i službeniku u rudarstvu i industriji FNRJ koji ide u fond rukovodstva iz celokupne dobiti rudarskih i industrijskih preduzeća.

Individualnu stopu planske dobiti za pojedina preduzeća za doprinos u fond rukovodstva određuje nadležni administrativno-operativni rukovodioc prema gornjoj formuli u kojoj (Mr) ostaje i nadalje 250, (Br) predstavlja prosečan broj radnika odnosno preduzeća koji su uposljeni kroz celu godinu, a (Dp) ukupan iznos planske dobiti dotičnog poduzeća.

Ako su kod nekog preduzeća individualni troškovi proizvodnje veći od prosečnih planskih troškova proizvodnje, ali se ipak ostvaruje izvesna dobit, doprinos u fond rukovodstva računa se primenom prosečne stope planske dobiti za fond rukovodstva na individualne troškove proizvodnje. Na isti način se računa doprinos u fond i za preduzeća koja rade sa planskim gubitkom. Ako je na ovaj način obračunati doprinos veći od planske dobiti, tada se višak zaračunava u ceni koštanja preduzeća, a doprinos u visini planske dobiti ulazi u fond rukovodstva. t. j. ako preduzeće radi ispod redovne dobiti, ili čak sa planskim gubitkom, zaračunava u svoju korist cenu koštanja doprinos koji ide u fond rukovodstva, a koji je obračunat na osnovu prosečne dobiti za drvenu industriju.

Doprinos fondu rukovodstva iz planske dobiti iznosiće do daljnjeg 7% od ukupnog iznosa plata i nadnica u preduzeću za taj period.

Stopu čiste dobiti ostvarene u 1946. za fond rukovodstva odredio je Privredni savjet sa 10%. Čista dobit preduzeća ustanovljuje se nakon odobrenja godišnje bilanse preduzeća od strane Ministarstva finansija.

Doprinos fondu rukovodstva iz nadplanske dobiti preduzeća može da bude znatno veći nego doprinos iz redovne dobiti. Privredni savjet odredio je sledeće stope nadplanske dobiti koje čine doprinos fondu rukovodstva:

- a) Ako je preduzeće snizilo punu cenu koštanja do 10% u fond rukovodstva uplaćuje se 25% ostvarene nadplanske dobiti.
- b) Ako je puna cena koštanja snižena do 15%, doprinos iznaša 30% nadplanske dobiti.
- d) Ako je puna cena koštanja snižena za preko 20%, doprinos iznaša 50% nadplanske dobiti.

Kao osnova za uplatu na bankovni račun fonda rukovodstva služi 75% predviđene dobiti, a konačni obračun se vrši koncem godine.

Fond rukovodstva služi za sledeće svrhe:

- a) Za nagrađivanje udarnika, novatora, racionalizatora i drugih istaknutih radnika i službenika preduzeća, osim direktora i njegovih pomoćnika;
- b) Za podizanje stručne spreme radnika i službenika preduzeća;
- c) Za izgradnju stambenih zgrada radnika i službenika preduzeća;
- d) Za izgradnju socijalnih ustanova za potrebe radnika i službenika preduzeća;
- e) Za izgradnju kulturnih i sportskih ustanova radnika i službenika preduzeća.

Fondom rukovodstva upravlja direktor preduzeća, koji u saglasnosti sa sindikalnom upravom izrađuje plan trošenja fonda za tekuću poslovnu godinu, a istovremeno izrađuje i plan sniženja pune cene koštanja.

CENTRALNI FOND

Centralni fond se ostvaruje uplatom 5% od iznosa fonda rukovodstva, te se prema tome i on ostvaruje iz planske i nadplanske dobiti, a za godinu 1946. iz iznosa čiste zarade. On služi za nagrađivanje direktora, njihovih zamjenika, tehničkog osoblja i istaknutih radnika i službenika preduzeća. Centralnim fondom upravlja rukovodioc administrativno-operativnog rukovodstva.

Plan je zajednička povezana djelatnost radnih ljudi, te planski rad zahteva da svako svoj zadatak izvrši pravilno i blagovremeno, jer je tim uvjetovano ostvarenje drugih zadataka. Usled toga se neminovno stvara novi stil u radu, stil tačnosti i odgovornosti. Nameće se također stvaranje novih pojmova u svesti naših privrednika, koji u većini moraju menjati svoj raniji privredni mentalitet, kako bi danas odgovarao po svojoj sadržini i karakteru našem privrednom sistemu. I mi se u šumskoj privredi moramo boriti da pravilno i pravovremeno sprovedemo pomenute privredne propise u život, kako bi se našem radnom narodu u potpunosti pružilo što je očekivao i zašto se borio.

Содержание: Автор приводит самые важные статьи закона относящиеся на плановое производство из области лесного хозяйства и лесопромышленности.

КРАТАК ПРЕГЛЕД РАЗВОЈА ОРГАНИЗАЦИЈЕ УПРАВЕ ШУМА У СССР

у периоду од 1917—1937 год.

Критикий обзор развития организации управления лесами СССР

Како се у организирању управе шума у СССР, као данас и код нас, почело од организације, која је у том моменту постојала, то је потребно да се, пре него што почнем са излагањем, упознамо са организацијом управе шума у Русији пре 1917 године.

Са организацијом управе шума у Русији почело се још 1789 године, када је основан т. зв. шумски депарتمان. П организовању врховне државне управе у облику министарства прешао је тај шумски депарتمان прво у министарство финансија, затим у министарство државних добара (1837), које се доцније претворило у министарство пољопривреде и државних добара (1894).

Шумски депарتمان у министарству пољопривреде и државних добара претстављао је највишу шумску инстанцу. Он се делио у административном погледу на одељења, којих је било осам. На челу департамана стајао је директор, а на челу појединих одељења начелници. Сви скупа сачињавали су административни колегијум који је решавао о општим питањима. Уређење ове највише инстанце било је скроз бирократско а читава организација скроз централистичка.

»Основни принцип организације шумског департамана, каже професор Орлов¹⁾ као и целокупне наше старе управе шума био је принцип централизације. Компетенција директора департамана ограничава се само на постављање лугара и шумара. За свако питање које је тражило примену закона или које се тичало промене персонала (сем постављења шумарских помоћника) писао се реферат министру».

По својим принципима, личној одговорности и централизованости шумски депарتمان је врло близак француској дирекцији вода и шума, али по начину примене тих принципа он је много мање савршен него поменута француска управа.²⁾

Другу инстанцу, средњу, претстављале су т. зв. управе пољопривреде и државних добара, које су обухватале 2 до 3 губерније. У овим управама били су шумарски ревизори експоненти шумарства: они су вршили ревизију основних шумских јединица.

Основна, локална шумарска јединица или прва инстанца била је шумска управа (лесничество). Она је била уређена по надшумарском систему. И ове су локалне јединице биле бирократски уређене: шефови су били чисто канцеларијски чиновници, затрпани административним послом и оптерећени огромном територијом.

¹⁾ Проф. М. М. Орлов, Лесоуправление как исполнение лесо-устроительного планирования, Ленинград, 1930 стр. 21.

²⁾ Орлов, стр. 28.

У моменту избијања Октобарске револуције видимо у организацији управе шума у Русији три инстанце: Прва, Министарство пољопривреде и државних добара (у њему шумски депарتمان), друга, Управа пољопривреде и државних добара (шумски ревизори) и трећа, Шумска управа (лесничество).

Као што видимо, шумом најбогатија земља на свету имала је врло неразвијену организацију управе шума, управу која је својим централизмом и бирократизмом гушила сваки напредак шумске привреде и шумске индустрије.

Октобарском револуцијом је почела, после кратког лутања, нова епоха у газдовању са шумама СССР, а нарочито са шумама РСФСР. Њоме почиње гигантски развој совјетског шумарства, совјетске шумске привреде и индустрије.

Овом развоју одговарао је и развој управе шума. Организација управе шума није била устањена као у царској Русији, где се деценијама није ништа мењало.

Бирзи темпо развоја шумске индустрије и изградње шумске привреде у најширем смислу захтјевао је нове облике организације, по могућству најбоље и најцелисходније за спровођење постављених принципа и за постигнуће одређених циљева. Због тога у тој новој организацији нема инертности, нема устаљености, све је управљено тражењу бољег и вишег организационог облика, све је пуно животне стварности. Чим један организациони облик не одговара у потпуности сврси којој је намењен, чим се садржина, чији је он спољњи, формални облик, променила, еволуционирала и прешла у виши развојни ступањ, одмах се организациони облик мењао, т. ј. прелазило у своју целисходнију, вишу форму.

Један од првих декрета нове совјетске власти био је декрет од 27 маја 1918 године о национализацији свих шума.³⁾

О некој нарочитој организацији управе шума, о неком планском газдовању са шумама у периоду од 1918 до 1921 не може бити ни говора. Народи СССР били су у страховитој борби за своја животна права са унутрашњом и спољном реакцијом. Шума и шумска привреда морали су у првом реду да задовољавају најпрешније потребе војске, саобраћаја и градског и сеоског становништва. Проф. Миловановић⁴⁾ пише о том периоду следеће: »Револуција је шумску индустрију скоро сасвим уништила. Већина завода и фабрика је прекинула рад.. Трошиле су се старе резерве, док у 1921 години нису биле сасвим испрљене. Газдинство у шумама је било сасвим поремећено, био је велики хаос. Али су шуме »спасле револуцију«, јер су и бакинска нафта и доњецки угаљ били у рукама непријатеља, те су све железнице и фабрике радиле на дрвеном гориву. Главлеском (Главни шумски комитет) је у годинама 1918-22 био господар положаја и секао без особитог плана. Руске шуме неће још дуго година залечити своје тешке ране из овог доба.«

На шумарској конференцији 1921 године у своме реферату о основама организације шумског газдинства Покољук каже следеће: »Дезорганизација у управи шума, по моме мишљењу, дошла је до крајњих граница; о посто-

³⁾ Одребе о национализацији шума и руда ушле су исте године у први Устав РСФСР.

⁴⁾ Професор Миловановић, Свјердловск, Шуме и шумарство у Русији, Шумарство у Русији, Шумарски лист, 1930, бр. 8, стр. 367.

јању шумског газдинства и шумског органа код нас може се говорити само из заблуде.»

Оваквом очажном стању требало је по сваку цену стати на пут. Зато се шумарски стручњаци СССР 1921 године састају први пут на конференцији у Москви, којој присуствује преко 300 стручњака из 60 разних република, области и губернија. На крају, после седмодневног заседања, конференција је донела резолуцију у којој се између осталог каже:

»Конференција сматра за неопходно да се предузму најхитније мере за стварање врховног шумарског органа — Народног комесаријата за шуме, који би био једини руководећи центар за све предузете мере у области државног шумског газдинства и лова.

»Под управу Наркомлеса спадала би сва питања шумског газдинства земље, подразумевајући под тим не само устројство, чување, пошумљавање, неговање и мелиорацију шума, него исто тако и сечу у прву обраду дрвета у шуми. Поред овога Наркомлесу оставља се право организовања шумске индустрије.

»Извршни органи Наркомлеса су губерниске шумске управе и лесничества. На челу губерниске шумске управе која се налази при месном губерниском извршном комитету стоји начелник са вишим шумарским образовањем, коме је придодат потребан број сарадника. Све наредбе које се тичу губерниског шумарства издају се по претходном одобрењу начелника. У случају сукоба достављала би се ствар Наркомлесу на одлуку.

»Непосредно извршење шумских послова поверава се лесничеству, које је директно подређено губерниској шумској управи.

»Све чиновнике који припадају Наркомлесу треба обезбедити храном и платежним сретствима, као и раднике одговарајућих квалификација, а исто тако снабдети их станом, огревним и превозним сретствима. Персоналу који стално служи у шумарству треба доделити земљу по одређеној норми, која се не би могла замењивати одговарајућом наградом.«⁵⁾

О томе да ли се за шумску привреду треба установити засебан комесаријат или управу шумском привредом треба укључити у неко друго, већ постојеће министарство, писало се много и врло жучно у совјетској стручној штампи.

Проф. Шулиц у својој књизи изјашњава се против установљења засебног комесаријата и каже да нигде у свету не постоји засебно министарство за шуме, а да се шумарству може гарантовати потпуна самосталност у Наркомлесу.⁶⁾

Проф. Орлов пише, да таква тврдња не одговара истини, пошто је у Пруској постојало и Министарство шума. А баш и да такво министарство не постоји нигде на свету треба га створити пошто нигде у свету не постоји такво шумско богатство као у СССР, и које је потпуно достојно засебног народног комесаријата.⁷⁾

Као што из овога видимо период од 1917 до 1923 год. врло је таман за читаву шумску привреду. Дезорганизација је потпуна. Требало је завести реда и у најмању руку достићи предатни ниво, па од њега почети изградњу нове социјалистичке привреде. Ово је углавном и била идеја Нове економске политике, коју је 1921 прокламовао Лењин. Не, враћање на старо, већ само

⁵⁾ Орлов, 30.

⁶⁾ Шулиц А. И.. Основи советског лесног политике, 1925.

⁷⁾ Орлов, 32.

установљење и организовање разорене привредне делатности са које ће се као ослоне тачке почети са реконструкцијом и организовањем нове привреде.

Године 1923 највећа совјетска Федеративна република, Руска Совјетска Федеративна Социјалистичка Република, прва доноси нов закон о шумама, који је доцније служио као основица за уређење шумског законодавства у осталим републикама Уније (Лесној кодексу).

Овај кодекс поред осталог садржи и основне принципе за уређење управе шума. Али пре него што пређемо на то, добро би било да се упознамо са основним његовим одредбама.

Први део садржи основне одредбе у којима се проглашава да су све шуме својина радничко-сељачке државе а да опет све скупа образују један једини шумски фонд. Шуме овог фонда деле се даље у две групе: 1. шуме месног значаја и 2. шуме општедржавног значаја.

У трећем делу Кодекса говори се о шумама општедржавног значаја и у § 14 оне се деле на државне шуме у ужем смислу те речи и на шуме за особите сврхе.

О овим последњим говори четврти део Кодекса, и у § 38 набраја их таксативно: заштитне, огледне, природни споменици, радничко-фабричке шуме, издате у концесију и шуме предате државним транспортним и индустријским предузећима.

У четвртм делу Кодекса говори се о органима који управљају шумским фондом. Као централни орган (трећа инстанца) одређује се Народни комесаријат за пољопривреду (Наркомзем), као средња инстанца (друга инстанца) за ревизију, координацију и руководство установљује се губерњски и реонски инспекторат шума.

На основу овога изграђена је Уредба о организацији Наркомзема СССР⁸⁾ у чију надлежност улази вођење брете о шумском фонду и планско вођење шумског газдинства.

Сам Наркомзем био је организован у пет централних управа: 1. административно-финансиска (за персонална питања и буџет), 2. пољопривредну, 3. за аграрну политику, мелиорацију и државна аграрна добра, 4. за ветерину и 5. за шуме.

Централна управа за шуме имала је прво четири а доцније пет отсека: 1. за уређење шума, 2. културни, 3. експлоатациони, 4. општи и, 1925 тек установљени, отсек за шумске наруџбине као пети (Лесозаготовительный отдел — Лесзаг).

Централној управи за шуме био је придодат т. зв. шумарски комитет као научно-технички саветдавајући орган, а састављен од стручњака и теоретичара.

Проф. Орлов устаје против овакве организације Управе шума⁹⁾ и наводи као главни аргуменат да је управа шума лишена сваке самосталности у најбитнијим питањима. Сви персонални послови, спољна кореспонденција и буџет ишли су преко административно-финансиског одељења. На челу комесаријата био је комесар, коме је начелник централне управе шума био само један од другостепених помоћника, јер му се по свим важнијим питањима, која су захтевала санкцију комесарову, обраћао преко начелника административне управе. У састав колегијума комесаријата (врховни саве-

⁸⁾ Декрет Централног извршног комитета од 26 новембра 1923 године.

⁹⁾ Орлов, 41.

тодашњи орган од најближих комесарових помоћника) начелник централне управе шума није улазио све до 1928. године.

Напред смо поменули да је 1925 године придодат већ постојећим одсецима и одсек за државне поруџбине и производњу дрвета (или скраћено Љесзаг). Положај овога одсека у централној управи шума био је специјалан, тиме што је он уживао потпуну аутономију. Његови програми производње и финансијски планови нису били састављани од стране Наркомзема, т. ј. централне управе шума, већ од државне планске комисије (Госплан) при Савету народних комесара. Задатак одсека за државне поруџбине, обласних и губерњских одељења руководи експлоатацијом шума.

На основу Уредбе о привредним шумским поруџбинама Љесзаг има право самосталног привредног обрачуна, сматра се самосталним правним лицем и носи пуну одговорност за све обавезе у делокругу овлашћења датих му Уредбом.»

Што се тиче унутрашње организације Љесзаг је имао следеће одсеке: 1. општи, 2. планско-производни, 3. инспекторски, 4. инструкторски, 5. трговачки, и 6. за књиговодство.

Стварање Љесзага почела је да се остварује идеја о стварању засебне и потпуно самосталне установе, која би водила читаву шумску привреду. То је у ствари почетак стварања засебног комесаријата за шуме и шумску привреду и индустрију.

Као што видимо као највиша инстанца постојао је Наркомзем са централном управом за шуме. Ова је имала пет одсека од којих је одсек за државне поруџбине и производњу дрвета (Љесзаг) био потпуно комерцијализован и еманципован од утицаја саме централне управе односно Наркомзема.

Да видимо сада како ствар стоји са средњом инстанцом. Још у првим данима револуције уз губерњске, обласне, и извршне одборе, који су заменили установу гувернера, била су установљена шумарска одељења (или скраћено Љесотдјели). Шумским кодексом су та одељења ушла у састав губерњских пољопривредних управа. Њихов је задатак био да »према плановима и задацима Наркомзема а преко централне управе шума и под општим руководством и контролом губерњских, обласних аграрних управа, воде бригу о државном шумском фонду и реализују решења о организацији, развоју и учвршћењу шумског газдинства на територији губерње (области).«¹⁰⁾

Конкретни су им задаци били врло слични са задацима наших бивших дирекција шума.

Као и у централном надлештву — Наркомзему и овде шеф шумарског одсека није имао право директно односа са губерњским извршним одбором и органима за планску привреду, јер се »сва питања шумског газдинства подносе на реферат органима за планску привреду од стране шефа шумарског одсека а са знањем губерњске (обласне) аграрне управе и по његовом одобрењу у сваком поједином случају.«¹¹⁾

И у средњој инстанци био је основан 1925 године одсек за државне поруџбине и производњу дрвета (или краће Губљесзаг) као потпуно самостална јединица са свим правима правног лица. Колико је тај одсек био самосталан види се и по овоме: што је шеф шумарског одсека имао једино

¹⁰⁾ Уредба о 7 јануара 1926 године.

¹¹⁾ § 16 Уредбе.

у персоналним питањима широка овлашћења. Ту је била проведена потпуна децентрализација. Он је имао право да прима, премешта и отпушта шумарске специјалисте и службенике отсека, реонске инспекторе, шефове шумских управа и њихове помоћнике. Али изузетно од овога шеф Губљесзага се постављао и разрешавао дужности, не решењем шефа шумарског отсека, већ решењем губерњске аграрне управе, а по одобрењу начелника централне управе шума.

Везу између шумских отсека и појединих шумских управа вршили су, као надзорни органи, губерњски и реонски инспектори шума. Институција слична шумским ревизорима у царској Русији.

Шумски кодекс од 1923 године одређује за основну шумско-привредну јединицу шумску управу (Љесничество). Уредбом коју је издао Наркомзем 1925 од. одређен је задатак шумских управа и делокруг рада шефова шумских управа. И овде је, као и у средњој инстанци, проведена децентрализација уколико се тиче персоналних питања. »Шеф управе има право, каже се у уредби, да поставља, премешта и отпушта све службенике шумске управе осим свога помоћника, придржавајући се законских прописа и обавештавајући Губљесодјел«.

По својој устројству шумска управа се приближавала надшумарском систему.

1929 године издата је засебна уредба о управама које се баве прерадом и продајом дрвета у сопственој режији. По тој уредби установљава се нарочити биро са положајем начелника бироа и са засебним рачунарским апаратом, рачуновођом, књиговођом и благајником. Треба подвући и то, да су се све рачунске операције, као и руковање касом, вршиле под пуном одговорношћу шефа шумске управе.

Напред смо навели да је шумски кодекс поделио све шуме у две групе: шуме општедржавног значаја и шуме месног значаја. Досада смо говорили о овим првима. Да се осврнемо сада, само са неколико речи, и на организацију управе у шумама локалног значаја.

Према статистичким подацима целокупна површина ових шума износи 30 милиона хектара. Донекле се ове шуме могу упоредити са приватним шумама у земљама ван Совјетског Савеза. Управа и експлоатација ових шума вршила се, да их тако назовемо, од стране сопственика тих шума, разних нижих власти и установа. Државна власт је за себе резервисала само право надзора.

За време НЕП-а управљање шумама локалног значаја било је регулисано нарочитом уредбом,¹²⁾ по којој су непосредну управу вршили сеоски совјети, а под надзором реонских извршних одбора. Технички надзор се вршио преко т. зв. окружних шумара (шумарских референата); а само газдовање се регулисало специјалним инструкцијама, издатим од стране одговарајућих установа.

Ако бацимо критички поглед унутраг на све ово што смо изложили морамо да констатујемо следеће.

Шумарство је било подређено аграрној управи у свим инстанцама; што значи да није сматрано за засебну и потпуно самосталну привредну грану, него је само као један део пољопривреде. Бюрократски систем пословања остао је скоро исти као и раније. Видан успех био је постигнут увођењем извесне децентрализације у персоналним питањима за средњу и најнижу

¹²⁾ Уредба од 30 децембра 1917 године.

инстанцу. Делокруг рада шефова управа је такође остао исти. Позитивна је разлика била само та што су се површински шумске управе почеле смањивати, дробити, и што је за успешније пословање био придодат стручни рачунски и административни персонал. У централној и средњој инстанци јавља се једно ново и потпуно аутономно тело (Лбезаг), чији је рад био потпуно комерцијализован и које је због свог великог успеха служило као ослона тачка за многе доцније реформе.

Из свега овога јасно излази да се у организацији управе шума за време НЕП-а није постигао велики напредак.

Нови принцип у организацији управе шума у Совјетском Савезу постављени су тек током прве пјатилетке.

Први петогодишњи план имао је углавном за циљ претварање СССР, као аграрне земље, у аграрно-индустријску. У ту сврху била је предвиђена радикална индустријализација; и то првенствено у домену тешке индустрије, пошто је 78% свих уложених капитала било ангажовано за тешку индустрију.

Године 1928 позабавио се Савет народних комесара питањима шумске привреде и односом исте према осталим индустријским гранама. У одлуци коју је том приликом донео каже се између осталог и следеће: ... »основни недостаци садашњег стања шумског газдинства, због којих оно не задовољава у потпуности свим постављеним задацима, јесу: ... недовољна експлоатација у шумовитим реонима ... и ... организациони дефекти у управи шума и у спровођењу техничких подухвата у њој.« На крају се признаје »као неопходно вођење шумског газдинства Совјетског Савеза на основу јединственог плана, израђеног у сагласности са задацима реконструкције и организације целокупне народне привреде СССР.«

Шта нам ово каже?

Развитак индустријских предузећа захтевао је огромне количине и техничког и огревног дрвета. Шумско газдинство вођено по старим принципима потрајности газдовања, није могло да задовољи ове захтеве. Због овога се само по себи наметала радикална реорганизација управе шума, односно потпуна реорганизација целокупног газдовања са шумама. Шумску индустрију требало је поставити на прво место, дати јој примарну важност у оквиру опште шумске привреде.

Овако истацање шумске индустрије изазвало је реакцију присталица старе школе, чији је принцип био: строга потрајност по сваку цену. Шумско газдинство и шуме не смеју да се подреде шумској индустрији, што би у ствари значило, да шуме и шумско газдинство не смеју да се подреде потребама народне привреде и народу. Вођа ове старе школе био је један од врло великих шумарских ауторитета, професор М. М. Орлов.

Противници оваквог застарелог схватања потрајности били су многобројни, и они су оштро иступали против читаве »школе« проф. Орлова.

»Објективно непријатељски према социјализму, и штеточински карактер ове струје, чишу противници »орловштине«, показује се углавном у тенденцијама свесног или несвесног игнорисања социјалистичког карактера шумског газдинства, у заустављању темпа индустријализације земље прихватањем и спровођењем у шумско-економској и шумско-индустријској сфери принципа и метода несагласних са условима развитка социјалистичке изградње, принципа који теже да тај развитак задрже и шумско газдинство упуте у старо капиталистичко корито.«

»Као карактерна особина школе проф. Орлова, као и многих других старог шумарства, има се сматрати тежња да се установи примат шуме над народном привредом, а не обротно.«

Стара организација управе шума у Наркомзему, као што смо напред поменули, није била погодна за спровођење индустријализације, не само због идејних разлога него и због техничко-административних.

Нови планови за искоришћавање шума у првом петогодишњем плану били су огромних размера. Требало је подићи количину сече годишње од 1927/8 до 1932/3 са 142,5 мил. м³ на 258,1 мил. м³ израду грађевног дрвета са 60,7 мил. м³ на 124,8 мил. м³ израду огревног дрвета са 81,8 мил. м³ на 133,3 мил. м³.

У шумско-управној струци су потребе предвиђене петогодишњим планом изискивале потпуно потчињавање целокупног административног апарата шумској индустрији.

Због овога је на шумско-индустријској конференцији у јуну 1929 г. донешен закључак да је потребно све шуме од државног значаја поделити на два дела. Један би део остао и даље у надлежност Народног комесаријата за пољопривреду, а други би се, од индустријског значаја, предао Вишем привредном савету на управу и искоришћавање.

Ово је и учињено решењем Савета за рад и одбрану од 12 јула 1929 г. у коме се каже, да се сви шумски масиви, који су признати као сировинска база за шумску индустрију и железнички транспорт, предају у 60-годишњи закуп Вишем народном привредном савету и Народном комесаријату за саобраћај.

Али ни ово се није показало као целесходно, те се ни на овоме није остало.

26 новембра 1929 године Сверуски централни извршни комитет донео је одлуку за коју се може рећи да има историску значај. Њоме се управа и искоришћавање свих шума концентрисе у Вишем народном привредном савету.¹³⁾

Задржаћемо се на овој одлуци СЦИК-а мало дуже, пошто су њене одредбе имале врло велики значај за даљи развитак шумарства Совјетског Савеза.

У првом делу се поред осталог констатује да »интереси социјалистичке индустријализације земље категорички истичу на једно од првих места проблем шумског газдинства и шумске индустрије, који, чак и у њиховом данашњем стању, имају огроман значај у систему народне привреде СССР.« Између осталог, ту се одмах дефинишу улога и значај и шумског газдинства и шумске индустрије. »Шумско газдинство је основна сировинска база ва стваралаштво у индустрији, која троши дрвну масу: оно је један од енергетских извора земље, један од основних извора прихода, који не проистичу од пореза :оно је објекат примене рада многих милиона сељака и претставља главни извор egzистенције становништва главних шумских предела.«

»Шумска привреда обезбеђује целокупну народну привреду и њен подузетнички рад основним конструктивним материјалима, задовољава друге разноврсне потребе становништва и целокупни привредни саобраћај земље производима механичке и хемиске прераде дрвета. И на крају, производи

¹³⁾ Поставление всероссийского центрального исполнительного комитета 26 ноября 1929 г. О состоянии и перспективах развития лесного хозяйства и лесной промышленности РСФСР, Орлов, Приложение 1., стр. 459.

шумског газдинства и шумске индустрије заузимају прво место у извозу Совјетског Савеза.»

Пошто је овако подвукао значај шумске привреде и шумске индустрије СЦИК констатује да обим привредних подухвата у шуми не одговара »ни најминималнијим захтевима правилног (уредног) шумског газдовања;« и да потпуно искоришћење шумског богатства може бити постигнуто једино »стварањем мобних комбината индустрије прераде дрвета, шумско-хемиске индустрије целулозе и папира.« Ово ће логички повући за собом, како се даље каже, »могућност увлачења у експлоатацију што већег броја шумских масива и увођење у њима интензивног шумског газдовања.«

Други део декрета говори о реорганизацији и каже, да је потребна једна »темељна реорганизација шумског газдинства и шумске индустрије« и то »предузимањем радикалних мера.«

У петом делу се препоручује Савету народних комесара да до пролећа 1930 г. концентрише у Виши народно-привредни савет целокупно шумско газдовање и шумску индустрију, и да за даљи рад конструише одговарајући управни систем »на бази јединственог планског и оперативног руководства.«

Шести део говори о стварању основних шумских управних јединица. Ту се тражи, да се на основу организације производње обезбеди »потпуна реорганизација најнижих јединица шумског газдинства — шумске управе у лесхозе и леспромхозе¹⁴⁾ — совјетске фабрике дрвета, које обухватају у својој делатности цео делокруг шумског газдинства: од сече до подизања шума.«

С обзиром на овакву реорганизацију шумског и газдинства декрет се позабавио и питањем стварања кадрова специјалиста: налази да предратни тип шумара — биолога треба заменити са шумаром — техничарем и шумаром — економистом.¹⁵⁾

Као што се из ових кратких извода декрета види, декрет је имао више један декларативан, програмски карактер. Он је одредио само једну генералну линију по којој је требало да се развија шумска привреда у Совјетском Савезу. Декрет се није упуштао детаљно у питање организације или реорганизације појединих шумарских установа; он је само констатовао постојеће стање и на основу њега дао главне директиве (с обзиром на потребе целокупне совјетске привреде) за даљи развој. У њему је углавном постављен један нов принцип који је значао револуцију у шумарству — принцип по коме се интерес шумске индустрије признаје као лајтмотив целокупне шумско-газдинске делатности, наравно, интерес социјалистичке шумске индустрије.

Пре него што пређемо на даље излагање развоја организације управе шума у СССР потребно је да објаснимо још једну ствар.

Напред смо се упознали са организацијом управе шумским газдинством каква је она била за време НЕП-а и све до почетка првог петогодишњег плана. Код овога треба имати у виду то да се ово односи на управу шумским газдинством у оном смислу како то газдинство налазимо отприлике данас у нашој држави. Оно је обухватало само газдовање са шумом до њене сече.

¹⁴⁾ Лесное хозяйство (скраћено: лесхоз) значи шумско газдинство; лесопромышленное хозяйство (скраћено: леспромхоз) значи шумско-индустриско газдинство.

¹⁵⁾ Истим овим декретом је Шумарски институт у Москви претворен у Шумарско-техничку академију са шум, газдинским, шум, економским и шум, технолошким одељцима. Истовремено је основан и Шумско-технички институт у Архангелску.

Сеча и даља прерада дрвета у полуфиналне и финалне производе није била обухваћена напред изложеном организацијом. За прераду дрвета, почев од најгрубље до најфиније постојале су друге установе: државна индустрска предузећа, државни трустови и велики дрвни комбинати. Они су били разбацани по читавој територији Савеза, и што је интересно, нису били ни руковођени ни обухваћени једним централним телом, већ разноврсним органима других привредних грана или установа, за које су или са којима су ова предузећа, трустови и комбинати радили. Разумљиво је да је овакво нејединствено руководство шумском индустријом стварало велику збрку у управљању шумском привредом, изазивало разне сукобе и непрегледност, и, што је најгоре, доводило до нерационалног искоришћивања шума т. зв. сировинских база шумске индустрије.

Постављање јединственог плана у газдовању са шумама захтевало је и јединствено руководство. Само са јединственим руководством могао је да се заведе ред у шумској привреди и да се постигну резултати постављени шумској индустрији у првом петогодишњем плану.

С обзиром на ово донешен је 31 јануара 1930 г. закон којим се сва шумска предузећа и предузећа за прераду дрвета уједињују у једно тело у т. зв. Сојузлес. Овоме су бле предате све шуме, изузев заштитних шума и шума локалног значаја. Сојузлес је добио устав у коме се каже да је циљ Сојузлеса »планирање шумским газдинством СССР, планирање производње и главних постројења између појединих савезних република, надзор над остварењем техничке реконструкције и рационализације, снабдевање шумске и дрвно-прерађивачке индустрије опремом, техничким материјалом, инструментима и другим предметима; организација шумског тржишта на територију свију области и републике, и концентрација прође готове продукције; затим планирање, руководство и реализација сплаварења дрвета по читавом Савезу.«¹⁶⁾

Састав Сојузлеса био је следећи. На челу је била управа од 11 лица, коју је постављао Виши народни привредни савет за период од три године. Организационо је био састављен из следећих управа: 1. Секретаријат, 2. Управа за организацију експлоатације шума, 3. Управа за механичку и хемиску прераду дрвета, 4. Управа за расподелу и продају дрвета (за унутрашњу трговину), 5. Управа за организацију снабдевања шумског газдинства и шумске индустрије свим неопходним средствима производње, 6. Управа главних постројења, 7. Планско-економска управа (којој је била придодата специјална шумскопланска управа састављена од претставника Сојузлеса и разних других надлештава и организација), 8. Управа рада и кадрова, 9. Финансиско-рачунска управа, 10. Биро за рационализацију и проналаске, 11. Научно-технички савет шумске индустрије, 12. Биро за штампу и пропаганду, 13. Пожарна инспекција и 14. Административна управа.

Свега после пола године од оснивања Сојузлеса Руска Социјалистичка Федеративна Совјетска Република оснива свој централни орган за управљање шумским газдинством и шумском индустријом т. зв. Леспром.

Задачи Леспрома су слични са задацима Сојузлеса: Управа шума и руководство целокупном шумском индустријом на територију РСФСР. Организационо леспром су сачињавали:

¹⁶⁾ Устав Сојузлеса, Лесное Хозяйство и Лесная Промышленост. 1930, бр. 4.

1. Управа шумске индустрије РСФСР, 2. Државни биро за пројектовање шумске индустрије и индустрије за прераду дрвета, т. зв. Дрестрој, 3. Бивша централна управа шума Наркомзема, 4. Научни институт за шумско газдинство у Ленинграду, шумско-огледна станица централног реона и све огледне шумске управе и 5. Управа сплаварења.¹⁷⁾

Истим законом (од 23. VI. 1930) дата је Љеспрому и управа над шумским трустовима, аутономним предузећима, љесхозима и леспромхозима. Сва, међутим, шумска предузећа којима је управљао Љеспром била су подељена у две групе: у предузећа од општег републиканског значаја (мисли се на РСФСР) и на предузећа месног, локалног значаја. Прва су била непосредно потчињена Љеспрому а друга су му била подређена само у погледу, како се то у закону каже, »планске и техничке регулације«. Што се тиче осталог пословања ова последња су била подређена земаљским привредним органима.

Да видимо сада у чему је била разлика између ова два необично слична предузећа.

Сојузљес је био савезни орган. Руководио је целокупном савезном шумском привредом, али није имао ниже, подређене органе за директно извршење послова. Извршни органи, као на пример трустови, аутономна предузећа, љесхози и љеспромхози, били су и даље директни извршни органи појединих федеративних република и аутономних области.

Са Љеспромом је био другачије. Он је у првом реду био орган само РСФСР и њему су директно били подређени сви трестови, сва шумска предузећа и сви љесхози и љеспромхози на територији РСФСР. Као што се види, ту је била главна разлика. Љеспром је имао директне везе са најнижим јединицама, док је Сојузљес деловао преко установа општесавезног карактера. И још нешто. Од свих шума Совјетског Савеза припада само РСФСР 97%. Шта значи ово? Значи да се делокруг рада Сојузљеса и Љеспрома територијално скоро потпуно поклапао. И не само територијално, него и у погледу надлежности.

Тако је дошло до паралелизма у управи шумском привредом, до сукоба у погледу материјалне надлежности, до неодговорности у реализацији привредних планова.

Због овога је почела у стручној штампи опет полемика са сутестијама о потреби стварања засебног комесаријата за шуме. Тако И. Лавров, бранећи своју тезу о потреби јединства органа за управљање шумском привредом, пише између осталог: »Многобројност организација за планирање, регулацију и управу води ка борби међу надлештвима, доводи до протистављања интереса појединих грана; одатле произлази отсуство плана и спорост у вршењу послова« ... а међутим, »задачи у области управе шумске и шумско-технолошке индустрије толико су многобројни, толико су сложени и захтевају такву велику пажњу, да Врховни народни привредни савет не може да се снађе у њима, јер његова пажња мора бити сконцентрисана на задатке који су везани за развитак тешке индустрије.«

Из даљег развоја ћемо видети да су стручњаци, постављајући захтеве за самосталним комесаријатом, били на потпуно правом путу.

Сојузљес је после годину и по дана од свога постанка био претворен у Главну управу шумске индустрије (24 јула 1931 год.). Истом одлуком су сви многобројни шумски трустови и предузећа на територији СССР били

¹⁷⁾ Устав Љеспрома, LX и LII, 1930, бр. 6.

организовани у свега девет централних организација у Лењинграду, Нижњем Новгороду, Јекатеринбургу, Хабаровску и Минску. Овим је био ликвидиран и сам Леспром. Тако су целокупна шумска индустрија и шумско газдинство били концентрисани у једној јединој врховној инстанци. Колики је значај имала ова Главна управа шумске индустрије види се по томе, што је њен начелник био истовремено и заменик председника Вишег народног привредног савета СССР.

Иако се са диференцијацијом надлежности и послова отишло далеко ипак ни са стварањем Главне управе није био завршен развој организације управе шума у СССР.

Наркомзем се бринуо о биолошкој производњи шума, подизао их је тамо где их уопште није било или их је штитио тамо гдје им је претила опасност да буду уништене. У њему је главну реч имао шумар-биолог.

Подела надлежности била је потпуна и дефинитивна. Мешање компетенција и евентуални сукоби због тога били су искључени. То је убудуће омогућивало обема управама (и Главној управи шумске индустрије и Управи шума у Наркомзему) да потпуно самостално и што је могуће рационалније организују све послове своје надлежности.

Из овога, што смо до сада изложили о организацији управе у СССР, види се да је појам шумске привреде у Совјетском Савезу схваћен у најширем смислу. Он обухвата, не као у већини капиталистичких земаља, само газдовање са шумама т. ј. производњу шума односно дрвета, већ и њихово искоришћавање, грубу и фину и најфинију прераду дрвета у финалне, потрошне продукте, као и читаву трговину дрветом, како унутрашњу тако спољну. (Ову последњу преко нарочитих завода, пошто је спољна трговина у рукама самога Савеза, а у којима су, као и у свим осталим установама где се ради о дрвету, заступљени и шумари-економисти).

Старо схватање да је задатак шумара-стручњака само да подиже и уређује шуме, а да су експлоатација, прерада и трговина ствар индустријалаца и трговаца, служило је очигледно интересима самих индустријалаца и трговаца а никакo интересима народа и државе. Јасно је, да је овакво једно схватање морало бити потпуно одбачено и социјалистичкој привреди као што је привреда Совјетског Савеза.

Пошто смо се упознали са организацијом највиших инстанци, остаје нам да се још упознамо са нижим инстанцама, са улогом и организацијом трустова, лесхоза и леспромхоза.

Трустови су познати као установе капиталистичке привреде. Совјетски трустови разликују се од капиталистичких тиме што су сви без разлике државни. Они се не појављују као капиталистички власници читавих група предузећа, већ само као управници државног капитала чији чисти приход иде у државну касу. Трустови су састављени од многобројних предузећа исте привредне гране. Међусобом су повезани територијално те претстављају т. зв. хоризонталну групацију предузећа, за разлику од комбината, којих је у СССР сваки даном све више и који претстављају вертикалну групацију предузећа. У шумској индустрији, по капацитету производње, трустови имају врло велики значај. Највећи је међу њима т. зв. Северолес, у коме су биле уједињене 41 пилана са 157 гатера.

Почетак реорганизације основне шумско-управне јединице пада још у доба НЕП-а. Још тада је био израђен први пројекат о лесхозима. Тим пројектом се хтелo постићи ослобођење стручног шумарског особља од

канцелариског посла и проширење самосталности како читаве управне јединице, тако и самог управног особља. Пројекат је предвиђао спајање неколико дотадањих шумских управа у једно ново управно тело, које би се звало газдинство или скраћено ЉЕСХОЗ. Ово би се даље делило на реоне т. зв. учљесхозе. На челу љесхоза био би управник, а на челу учљесхоза (реона) начелник. Управник би имао свој административни и технички биро, тако да би начелници реона били потпуно ослобођени сваког административног пословања и потпуно би се посветили надзору и неги шуме.

Овај пројекат уредбе о љесхозима није никада озакоњен, али је узет за базу при изради нове управе о љесхозима и љеспромхозима, која је израђена 1929 године.

По тој уредби¹⁸⁾ љесхози и љеспромхози се означавају као »примарна предузећа за експлоатацију шумских масива.«

Како и само име каже, љесхози — шумска газдинства имали су чисто производни карактер. Они су се оснивали за шуме које немају ни индустријски ни економски карактер.

Шумско-индустријска газдинства — љеспромхози — имали су чисто индустријски задатак: прераду дрвета, од најгрубље до најфиније, као и транспорт дрвета.

У непосредну управу љесхоза и љеспромхоза улазили су: 1. сви шумски масиви и њима припадајућа пољопривредна добра са целокупним инвентаром, 2. управне и привредне зграде, 3. помоћна предузећа за првобитну механичку и хемиску прераду дрвета, и 4. сав инвентар за вођење шумског газдинства, за експлоатацију шума, као и инвентар за сплављење и плавање дрвета.

И љесхози и љеспромхози били су комерцијализовани и уживали су највећу аутономију у своме пословању. Тако је и у уредби њихов делокруг рада и задатак био обележен као »самостално вођење свих грана шумског газдинства у сагласности са одобреним финансијским и производним плановима.«

Између осталог у § 7 уредбе ставља се у задатак љесхоза и љеспромхоза и следеће: остваривање свих одредаба и наређења, која се односе на шумско газдинство; задовољавање дрветом опште државне и друштвене потребе, као и потребе месног становништва; искоришћавање отпадака дрвне масе организовањем у шуми примарних индустријских предузећа за прераду дрвета; извлачење што веће користи из шума путем експлоатације исте — држећи се принципа правилног газдовања са њом — закључивање разних уговора у оквиру пуномоћја датих директору; вођење материјалног књиговодства за све врсте послова и искоришћавања; вођење статистике итд. итд.

У трећем поглављу се наводи као најважнији задатак и љесхоза и љеспромхоза спровођење потпуне механизације процеса производње.

На челу љесхоза и љеспромхоза стоји директор. Он се поставља за извесан одређен период, али коју не може бити краћи од три године. Директор не мора бити стручњак и обично у почетку то и није био. Због овога је он имао једног помоћника-стручњака, који је носио назив техничког директора и који је морао имати специјалну спрему и квалификацију за управљање шумским и шумско-индустријским газдинством. Помоћник дирек-

¹⁸⁾ Положение о советских лесних хозяйствах (лесхозах) и о советских лесопромышленных хозяйствах (леспромхозах), (Утверждено Экономическим Советом РСФСР 15. 12. 1929 г.), Орлов. Приложение 3, стр. 476.

тора и шеф книговодства постављени су од стране директора а по претходном одобрењу установе у чији је састав улазио одговарајући лесхоз или леспромхоз. Остале службенике постављао је директор према општем овлашћењу.

Директор лесхоза (леспромхоза) имао је велика овлашћења у погледу пословања и водио је послове потпуно самостално. Велика овлашћења повлаче за собом и велике одговорности. Зато се у уредби каже, да директор сноси »кривичну, грађанску и дисциплинску одговорност за неповредивост поверене му имовине и целисходно вођење послова, за целину шумског фонда и правилност његовог искоришћавања, а нарочито за одржање планске и финансиске дисциплине.«

На крају, директор је био обавезан да подноси два пута годишње реферат реонским односно окружним извршним одборима о раду лесхоза (леспромхоза). Овде је додата још једна врло важна одредба а та је, да никакви органи или лица, осим оних која су зато нарочито овлашћена, не смеју непосредно да интервенишу или да се мешају у административан или привредни живот лесхоза (леспромхоза).

То су углавном најважније одредбе о лесхозима и леспромхозима. Поред добрих има и таквих које би могле с правом да се нападају. Једна од таквих која је била нападана у стручној литератури била је одредба о постављању нестручног лица за директора. Орлов устаје одлучно против ове одредбе и каже, да директор у сваком случају треба да буде стручњак.

Унутрашња организација лесхоза и леспромхоза била је по одељењима, којих је било шест: 1. газдинско одељење (које врши и сечу дрвета), 2. привредно, 3. одељење за набавке животне намирнице, машине, оруђа и слично), 4. одељење за управу и пословање, 5. книговодство, и 6. одељење за пројектовање радова и састав привредних планова.

После овога остаје још да се говори о средњој инстанци. Међутим, о томе је врло тешко говорити пошто т. зв. средња инстанца до тада није била добила још своју дефинитивну организациону форму. У неким областима она је била организована у виду инспекција и придодата је обласним народним привредним саветима; у другима је придодата trustовима, а у трећима као главна шумска инспекција уз агарне органе.

Средње органе, као органе за везу између централа и основних шумских јединица, заменили су углавном локални trustови или месна повереништва trustова од општег државног значаја.

Овде је у најкраћим потезима изложен развој организације управе шума за време првог петогодишњег плана. За време другог петогодишњег плана у организацији управе шума у СССР није било неких већих, знатнијих промена. То је и разумљиво, јер је друга пјатилетка као наставак прве, наставила са још бржим темпом индустријализацију читавог Савеза.

У погледу шумске привреде пароле друге пјатилетке су биле »механизација производње« и »хемизација индустрије«. То је значило да се употреба машина у процесу производње проведе до максимума, и да се највећа пажња има посветити хемиској преради дрвета, тако да се ништа не би изгубило у индустриском, хемиском и механичком процесу прераде.

На крају да поменемо само још две ствари и то, реорганизацију управе шума у шумама локалног значаја и спремање кадрова специјалиста.

25 априла 1930 године Сверуски централни извршни комитет донео је декрет, којим су све шуме локалног значаја предате у искључиво власништво

оним сеоским совјетима на чијој се територији налазе. Одмах затим од ових шума створене су самосталне управне и привредне јединице т. зв. лесколхози (шумско колективно раздинство). На чело лесколхоза обично се постављао претседник изабран од сеоског или општинског совјета, који је за стручне послове имао техничког помоћника. Ако би лесколхоз био већи он би се делио на т. зв. учлесколхозе којима су управљали начелници, као и учлесхозима и учлесхозима.

Видели смо напред да се декрет ВЦИК-а из 1929 г. позабавио стварањем кадрова специјалиста. Он је предвидео шумаре биологе, техничаре и економисте. Међутим, огроман развој совјетске шумске индустрије и њено све веће диференцирање изазвали су све веће потребе за специјалистима. Шумарска конференција у Москви, коју је 1930 г. сазвао Леспром, била је посвећена питању изградње кадрова у шумској индустрији.

Конференција је нашла, да је за даље успешно развијање шумске индустрије потребно изградити следеће врсте шумских специјалиста: економисте, биологе (културисте), хидротехничаре, технологе и специјалисте за транспорт. Уз ово је било наглашено, да спрема мора бити узано стручна за сваку поједину грану, што ће се постићи диференцирањем шумарских факултета и шумарских високих школа на одговарајуће отсеке. Сама настава треба да има у првом реду практичан карактер, а теорија да обухвати само оно што је најпотребније.

Из напред изложеног јасно се види, да је развој орнизације управе шума у СССР био непосредно условљен самом индустријализацијом шумске привреде; а да се опет индустријализација шумске привреде наметала као неопходни услов индустријализације осталих привредних сектора Савеза.

Организационе форме управе шума нису биле стваране по неким унапред припремљеним шаблонама, или по угледу на организационе форме других земаља. Оне су се стварале и нестајале према реалним потребама планског развоја читавог привредног живота земље, и биле су, како то и треба да буде, само реална слика стварнога стања и идеалних тежњи и циљева совјетског шумарства.

Содержание: Автор излагает развитие организации управления лесами Сов. Союза в течении промежутка времени от 1917 до 1937 г. В этой статье описываются главные фазы развития организационных форм, на основании изучения современной русской литературы по этому вопросу.

Ing. VLADIMIR BELTRAM (Ajdovščina):

Ing. VIKTOR KLANJŠČEK (Tolmin):

PREVELIK BROJ KOZA — VELIKE ŠTETE U ŠUMARSTVU

Слишком большое количество коз — большой вред лесам

»Koza je majka sirotinje« opće je poznata izreka. Izgleda tačno, ali samo donekle. Stvarno je koza »majka sirotinje« i te kakva! Ona je u najvećoj mjeri »majka«, zaštitnica i pokroviteljica propadanja, zaostalosti, lijenosti i špekulacije. U prošlosti, kadgod bi bio neki zakon radio kozi »o glavi«, uvijek bi »narodni« poslanici, tobože u brizi za sirotinju, dizali graju u »narodnoj« skupštini i zagovarali kozu u ime gladnih i bosih. Sjetimo se samo § 33. Zakona o šumama od 29. XII. 1929. iz stare Jugoslavije. Kako su brzo dokinuli ovaj paragraf, koji se nastojao doći kozama seoskih gazda do glave!

Kakav li je samo koza »dobrotvor« za Krš! Svuda sivina kamenite puštoši, gdje god su pasle ili još pasu kozja stada, daleko u unutrašnjost dalmatinske Zagore, Like, Hercegovine i Crne gore. Špekulanti sa kozama grčevito se drže svoga kamenja i svoga načina života, koji je, istina, bijedan i jadan, ali ne traži odviše žuljeva i znoja.

Stara autokratska austrijska oblast smatrala je kao prvu mjeru rješavanja kraškog pitanja »objavu rata« kozama. U tu svrhu ona je 13. VII. 1844. izdala za Goričku načelnu zabranu držanja koza. Držanje svake pojedine koze bilo je vezano uz posebnu dozvolu vlasti te čak i uz liječničku svjedodžbu vlasnika o potrebi uživanja kozjeg mlijeka. Izričito je bilo zabranjeno tjerati koze javnim putevima.

Dne 14. XI. 1883. izdan je sličan dekret za Istru. Tu je bila predviđena zapljena koze, za koju nije bila izdata dozvola za držanje, te kazna u visini od »čitava« forinta za svaku takvu kozju glavu. Dekret je dozvoljavao progon koza samo na određene pašnjake, i to samo između izlaska i zalaza sunca. Po noći je koza morala ostati kod kuće.

Dne 19. II. 1873. nastojala je austrijska vlast i dalmatinskim kozama »ogorčiti život«. Ovime već u blažem obliku: pašu koza mogla je vlast zabraniti u nekoj šumi, na određeno vrijeme, iz šumsko-uzgojnih razloga.

Dok su koze u Goričkoj i Istri zaista osjetile »nož pod vratom«, te su u Goričkoj gotovo nepoznate, u Dalmaciji su se »uvjerile«, da im od toga noža ne prijeti propast. Zato se i različito odražuju posljedice tih »objava rata«: Gorička ima lijepe šume i mnogo kraških nasada. Istra je također prilično zelena. Kako izgleda Dalmacija, mnogima je poznata. Tamo nema šuma, a i šikare su rijetke. »Majka sirotinje« uspjela je odista održati siromaštvo te zemlje, — odnosno kamenja!

Bovec i Tolmin doduše pripadaju Goričkoj, ali se nalaze nekako daleko od komunikacija, pa su i njihove koze ostale daleko od — zakona.

Da bismo dobili pogled i pravu sliku kozarstva toga dijela tolminskog kotara, poslužili smo se privremenim popisom seljačkih domaćinstava iz god. 1945., koji je bio izrađen radi općeg gospodarskog stanja. Taj je popis iz toga razloga sigurno objektivniji, nego da je izrađen baš u cilju rješavanja »kozjeg pitanja«.

Popis nam je dao nadasve zanimljivu sliku, te je potvrdio ono što je već mnogima bilo potpuno jasno: da je koza manje »majka sirotinje« a više »majka špekulacije«.

Evo slike, kojoj nema prigovora, jer je složena iz samih brojki (tabela 1):

Stanje koza u kotaru Tolmin iz godine 1945 dio kotara (Tab. 1.).

B r o j			Od cjelokupnog broja koza		
koza	vlasnika	sviju koza	potrebno je	nepotrebno	Primjedba
1	175	175	160	15	
2	65	130	110	20	
3	18	54	10	44	
4	5	20	—	20	
5	4	20	2	18	
6	7	42	3	39	
7	—	—	—	—	
8	7	56	—	56	
9	4	36	—	36	
10	7	70	—	70	
11—15	12	165	—	165	
16—20	8	143	—	143	
21—25	—	—	—	—	
26—30	—	—	—	—	
31—40	1	35	—	35	najjače stado
SVEGA:	313	946	285	661	

Kod prosuđivanja pitanja koje su koze potrebne a koje nepotrebne, prosuđivali su se pojedinačno svi slučajevi iz privremenog popisa seljačkih domaćinstava, koliko ima dotični posjednik koza, usjeva i prilike drugog nekog načina zarade.

Tabela nam daje ovu sliku:

258 posjednika drži po jednu, dvije do tri koze, svega **359** koza
55 njih drži po četiri i više koza, svega **587** koza

Bez neke grižnje savjesti možemo prvu manju skupinu koza proglasiti »majkom sirotinje«, dok moramo drugu, veću nazvati »majkom špekulacije«.

Iz tabele 2. slijedi, da ima 21 posjednik 312 koza. Za sve se ove koze može ustanoviti, da su suviše, te da ih vlasnici drže samo iz razloga špekulacije, jer imaju dovoljno goveda i ovaca.

Ovo je trećina cjelokupnog broja koza. O ostalim trećinama dalo bi se raspravljati da li su neophodno potrebni! Međutim, ne ćemo pogriješiti, ako računamo da je jedva jedna trećina današnjeg brojnog stanja koza zaista potrebna.

Iz toga slijedi da se bez naročitih potresa za gospodarstvo pojedinaca mogu dvije trećine koza uništiti u toku od jedne do dvije godine.

Često je sâm narod istupao protiv koza i tražio da se likvidiraju, jer je shvatio svu štetu i propast koja proističe od neracionalnog držanja koza. Rijetko se ikada moglo postići nešto u tom pravcu, jer su se tome protivili lokalni »mogućnici« (kulaci), koji su držali na stotine koza. Oni su prije pretstavljali »glas naroda«!

Iskaz većih posjednika goveda, koza i ovaca u kotaru Tolmin

članova obitelji	B r o j			članova obitelji	B r o j		
	goveda	koza	ovaca		goveda	koza	ovaca
9	8	15	8	3	4	15	5
8	5	17	8	6	9	16	5
6	5	20	7	6	13	11	11
7	10	8	5	9	10	12	14
6	8	12	5	4	5	13	9
4	2	19	3	3	4	17	5
6	7	8	2	3	4	20	12
6	11	9	4	9	4	35	15
8	11	10	8	7	4	15	3
7	6	12	8	9	6	18	4
4	4	10	3	130	140	312	144

Nikada ne bi mogla koza siromaha uništiti šumu — paemda joj nije bila niti od koristi, — jer je ta koza (ili njih dvije)bila obično vezana. Najljepši primjer za to pruža okolina Crikvenice u Hrvatskom Primorju, gdje nema kuće bez koze pa se ipak okolica i kraj toga sve više zeleni.

Stado koza, na prvi pogled bezazleno — ali ih plazovi u pozadini teško optužuju.

Austrijske odredbe i bivši jugoslavenski zakon nisu promatrali »kozje pitanje« sa toga gledišta. Rješavali su ga autokratski sa više ili manje uspjeha, a najčešće sa punim neuspjehom. Narodu treba na temelju trijeznih brojki predočiti da je većina koza samo predmet špekulacije pojedinih ljudi na selu, koji držanjem koza iskorišćuju narodnu imovinu na račun zajednice te tako onemogućuju kako šumarsku tako i svako ostalo napredno gospodarstvo. Svaka sječa lisnate šume u takovim prilikama znači početak njezine propasti. Sadnja četinjaka je nemoguća. Zamisao osnivanja voćnjaka jest iluzorna. »K o z a i m a o t r o v a n z u b « vele Dalmatinci. Imaju i pravo.

Sličnu socijalnu gospodarsku strukturu, samo još apsurdniju, dale bi statistike, ako bi se izradile za južni dio Hrvatskog Primorja, Liku, Dalmaciju i t. d.

Rješavanju tog »kozarskog« pitanja pristupit će na licu mjesta narodne organizacije. Ono što birokracija kroz vjekove nije uspjela da riješi, izvršit će narodne vlasti pravilno, pravedno i tačno.

Špekulaciju na račun zajednice moramo suzbiti tako da uspostavimo poseban porez na koze, koji će progresivno rasti sa brojem koza, dok malobrojnih koza ekonomsko slabijih neće pogađati. Tko je gospodarsko jači, neka uopće ne drži koza. Koze će držati samo onaj kome su zbilja potrebne, ali u ograničenom broju.

Evo lijepe prilike za petogodišnji plan takmičenja, u toku kojega bi brojno stanje koza u Jugoslaviji moglo da se svede u racionalne mjere.

OPASKA UREDNIŠTVA

U sinjskom kotaru (oblast Dalmacija) ima oko 25.000 koza. Ima pojedinaca, koji posjeduju do 380 komada.

U Šibenskom kotaru na obitelj dolazi oko 80 komada koza. Ima pojedinaca, koji posjeduju do 260 komada. (Selo Lađevci i Čista Mala).

Oblasni N. O. Dalmacije (šumarski odsjek) predlaže, da se udari progresivna taksa na koze, koje pojedinac posjeduje. Naime, što više koza netko drži, to veća neka je taksa na svaku kozu.

Propaganda oko smanjivanja broja koza u Dalmaciji vrlo je intenzivna i pokazala je dobre rezultate:

Kotar Split: 33 sela (Kaštela) odlučila su dozvoliti držanje jedne do dvije koze po obitelji. 10 sela odlučilo je, potpunu likvidaciju koza.

Kotar Zadar: sva su se sela izjasnila za uništenje koza.

Kotar Drniš: od 50 sela u 12 izvršena je potpuna likvidacija koza. Ostalo je još 3.000 komada koza.

Kotar Šibenik: neka su sela uništila koze, a neka drže još vrlo velik broj.

Kotar Knin: dok je prije rata bilo oko 10.000 komada koza, propagandom je uspjelo sniziti broj koza na 2.000 komada.

Содержание : На основании статистических данных из Горичкаю края (на границе Италии), авторы доказывают, что большой убыток, который наносят козы лесному хозяйству происходит оттого, что в большинстве случаев местные кулаки держат большие стада коз для спекуляции. Авторы предлагают меры для уменьшения количества коз введением прогрессивного налога на козы.

VAŽNOST JAJNIH PARASITA ZA UNIŠTAVANJE ŠTETNIKA

Важность яичных паразитов

Masovna pojava raznih štetnika na kulturnom i šumskom bilju nije kod nas rijetka. Međutim postoji dosta velika razlika u pogledu provođenja mjera suzbijanja štetnika u poljoprivredi i šumarstvu. Imade jedan manji broj štetnika, koji oštećuju kulturno bilje, ali ih je vrlo teško suzbijati. Mnogo je teže suzbijati štetnike u šumama, nego na poljoprivrednim kulturama. Kod masovne pojave štetnika u našim šumama poduzimaju se obično samo izvjesne preventivne i mehaničke mjere suzbijanja, ali do sistematski provedenih akcija ne dalazi. Naročito je to važno istaknuti za pojavu gubara (*Lymantria dispar* L.) i zlatokraja (*Euproctis chrysorrhoea* L.) pa onda borovog četnjaka (*Thaumtopoea pityocampa* Schiff.). Prva dva štetnika česta su pojava u slavonskim šumama, a treći je poznat u Dalmaciji i Primorju.

Posljednje tri godine zlatokraj i borov četnjak počinili su ogromne štete, prvi u hrastovim, a drugi u borovim šumama. Prošle godine priključio se zlatokraju gubar i prijeti, da ove godine počini zajedno sa zlatokrajem još veće štete. Kod svih tih masovnih pojava šumskih štetnika za likvidaciju zaraze od velike su važnosti prirodni faktori kako abiotski tako možda još više biotski, jer zaraze u šumama iz mnogih tehničkih razloga nije tako lako likvidirati. Budući da kemijskim sredstvima rijetko možemo uspjeti, zarazu suzbijemo naročito u našim prilikama, to obično očekujemo pomoć od prirodnih faktora. Svaku veću zarazu u našim šumama likvidirali su uvijek u glavnom prirodni faktori. Kad ne bi bilo tih faktora, ne bi bilo više ni hrastovih šuma.

S obzirom na tu činjenicu i s obzirom na današnje stanje u našim šumama zainteresirali smo se za utjecaj prirodnih faktora na spomenute štetnike, a naročito za parasite, pa smo došli do nekih dosta zanimivih činjenica, o kojima treba u buduće povesti više računa.

Kod većine štetnika, a naročito štetnih gusjenica od velike je važnosti utjecaj parasita, jer oni svojim napadom smanjuju katkada broj štetnika u tolikoj mjeri, da stanovite zaraze budu na taj način svedene na minimum. Bilo je slučajeva da se umjetnim razmnažanjem, a kasnije i utjecajem same prirode broj parazita tako razmnožio, da je bilo nepotrebno poduzimati neke mjere suzbijanja. Takve slučajeve imali smo kod štitaštih: lisnih ušiju, ali danas su poznati neki slični slučajevi i kod gusjenica. Među osama najeznicama doduše ima malo vrsti koje bi bile po svome djelovanju slične na pr. osici *Prospaltella Berlese* How., koja uništava dudovu štitastu uš, ili osici *Aphelinus mali* Hald., koja sprječava krvavu uš u njenom širenju, ali ima kod parazita raznih gusjenica takvih, koji već danas nalaze praktičnu primjenu. Nećemo se ovdje pobliže upuštati u prikazivanje vrijednosti raznih parazita, nego ćemo se ukratko osvrnuti samo na jednu manju grupu parazitičkih osa, koje napadaju jaja raznih štetnika, i tako skrenuti pažnju općenito na to pitanje.

Od jajnih parazita spomenućemo na prvom mjestu kao najvažniju osicu *Trichogramma evanescens* Nsetw., koja je u više država proučavana i praktički primjenjivana u svrhu suzbijanja raznih poljoprivrednih i šumskih štetnika. Još 1913. počelo se istraživanjima u tom pravcu, pa je od onda izvršen veliki broj uspješnih pokusa na terenu. Proučavanja života i primjene toga parazita vršena su u Americi, SSSR, Njemačkoj, Austriji, Danskoj, Švicarskoj, Italiji i Engleskoj. Najveći broj pokusa izvršen je u SSSR, za zatim u Americi i Njemačkoj. Stoga ćemo ukratko prikazati važnost toga parazita za uništavanje raznih štetnika.

Trichogramma je parazit, koji se može u praksi za suzbijanje raznih štetnika upotrijebiti, jer se može uzgajati u laboratoriju na velikom broju kukaca, ako mu stoje na dispoziciji jaja onih domadara koje on napada. Ta se osica odlikuje time što napada veliki broj raznih štetnika. Za uzgoj osice u svrhu praktične primjene uzimaju se obično jaja: posteljine stjenice (*Cimex lectularius* L.), brašnenog moljca (*Ephestia kuehniella* Zell.) i voštanog moljca (*Galleria melonella* L.). U SSSR uzgaja se najviše ta osica u jajima brašnenog moljca. Kod laboratorijskih pokusa odnosno istraživanja utvrđeno je da se mogu u pokusnu posudu u isto vrijeme staviti jaja ne samo raznih vrsti kukaca nego i raznih redova za koje se znade da ih osica napada. Takva polifagija nije dosad među parazitima, a osobito jajnim, bila poznata. Ova osica nije, dakle, uopće na račun svoga parazitizma vezana na jednog domadara, nego ono napada jaja raznih domadara u isto vrijeme, dapače i takvih u kojima se njezine larve neće razviti. Ona je poznata kao parazit preko 65 vrsti raznih štetnika. Ta osica napada preko 50 vrsti poljoprivrednih štetnika, od kojih ćemo spomenuti nekoliko najpoznatijih: usjevna soвица (*Agrotis segetum* Schiff.), jabučni savijač (*Carpocapsa pomonella* L.), mrazovci (*Cheimatobia brumata* A., *Hibernia defoliaria* Cl.), šljivin savijač (*Grapholitha funebrana* Tr.), kukavičji suznik (*Malacosoma neustria* L.), soвица kupusna (*Mamestra brassicae* L.), pepeljasti grozdov moljac (*Polychrosis botrana* Schiff.), i dr. Kod šumskih štetnika poznat je taj parazit na pr. kod: borovog prelca (*Dendrolimus pini* L.), smrekovog prelca *Lyparis monacha* L.), lipovog prelca (*Phalera bucephala* L.), zlatokraja (*Euproctis chrysorrhoea* L.) i dr. Na pojedinim štetnicima, koje smo ovdje spomenuli, ustanovljeno je, da je taj parazit uništio preko 80% jaja.

Iz ovog kratkog prikaza vidimo, da je ta osica jedan, mogli bismo reći, svestrani parazit. Njezin biotički potencijal sastoji se u naročitoj csebini vrlo brzoga razvoja. U odgovarajućoj temperaturi ona se brže razvija od svoga domadara, te je tako u mogućnosti, da u razmjerno kratkom vremenu inficira nekoliko vrsti domadara. Prema Mokrzetskom i Bragini razvoj te osice traje kod temperature od 10° C 30—43 dana, kod 28° C 10 dana, a kod 30° 8—9 dana. Kod više temperature jaja ugibaju. Popielov i Radetzky ustanovili su, da brzina razvoja pojedine generacije ovog parazita u raznim domadarima traje:

Ova je činjenica od naročite važnosti za umjetni uzgoj osice u laboratoriju i njenu praktičnu primjenu u prirodi. S obzirom na njen brzi razvoj, pruža nam se mogućnost da od proljeća do jeseni upotrebljavamo ovoga parazita protiv raznih štetnika u prirodi.

Sovjetski se entomolozi naročito bave primjenom ovoga parazita kod suzbijanja štetnika. U tom su pravcu sa uspjehom provedeni pokusi protiv:

Domadar	Sobna temperatura od srpnja do rujna	Konstantna temperatura 25° C.
Posteljna stjenica	16—17 dana	12—14 dana
Brašneni moljac	14—17 "	11 "
Voštani moljac	19—21 "	15 "
Kupusni bijelac	14—18 "	10—11 "
Repičin bijelac	16—17 "	12 "
Kupusna soвица	14—18 "	10—11 "
Muha Syrphus	15—17 "	10 "

kuruznog moljca, jabučnog savijača, pamukove sovice, kupusne sovice, repičinog bijelca, rezedinog bijeleca i kupusnog moljca.

Kod nas na žalost, nisu vršeni pokusi sa tim parazitom, pa će biti dužnost naših entomologa da se tim pitanjem u budućnosti ozbiljno pozabave.

Kao jajni parazit poznat je kod nas i *Anastatus disparis* Ruschka, koji napada jaja gubara. O tom parazitu imade na naše prilike napisano nekoliko radova (Kovačević, Kurir), iz kojih razabiremo, da je taj parazit kod gubara dosta česta pojava. Kovačević je ustanovio zarazu na jajima do 61%, a Kurir do 68%. Ovo nam kazuje, da utjecaj ovoga parazita na smrtnost gubarevih jaja znade biti dosta velik i da on ima i svoju praktičnu vrijednost. Taj se parazit, međutim, u svojoj djelotvornosti potpuno razlikuje od *Trichogramme*. *Anastatus* je monofagni parazit, jer on napada samo jaja gubara, pa prema tome može doći u obzir kao koristan kukac samo onda kada vladaju za njega vrlo povoljne prilike, t. j. kada nalazi u izobilju gubareva jaja. Njegov život i razvoj vezan je na život gubara, jer njegova ženka ulaže jaja u svježa jaja gubara, iz kojih izlazi razvita osica u vrijeme kada se pojavljuju leptiri gubara, odnosno kada ženka počne odlaganjem jaja.

Dok *Anastatus* ulaže svoja jaja samo u svježa jaja gubara, dotle na pr. *Ooencyrtus Kuwanae* How. može inficirati gubareva jaja kroz cijelo vrijeme dok se ona nalaze na drveću. Prema tome je ovaj posljednji kao parazit važniji od prvoga, jer ima veće mogućnosti da smanji zarazu gubara. Zbog toga je taj parazit prenešen iz Japana u Ameriku, a odavle u Sjevernu Afriku i Španiju. Osim toga on ima prednost pred *Anastatus*-om, jer on može na godinu dati više generacija, budući da mu razvoj traje samo 3—4 tjedna dok kod *Anastatus*-a traje razvoj godinu dana.

Povodom pojave borovog četnjaka (*Thamatopoea pityocampa* Schiff.), čije su gusjenice počinile ogromne štete na borovima u Dalmaciji i Primorju, zainteresirali smo se za parazite toga štetnika. Tom prilikom dobio je Zavod za entomologiju na Poljoprivrednom-šumarskom fakultetu u Zagrebu primjerke jasnih legala borovog prelca, na kojima je ustanovljen novi jajni parazit *Ooencyrtus pityocampae* Mercet. Taj parazit je do sada kod nas nepoznat, pa nam nije poznata ni njegova biologija. Prema podacima iz literature mogli smo ustanoviti jedino to, da taj parazit napada jaja borovog prelca na Cipru i Španiji. Kod pregledanja jaja ustanovili smo, da je uništio oko 20% jaja. Ovaj parazit mogao bi biti od veće važnosti od *Anastatus*-a, jer napada više domadara i imade više generacija.

Kako iz ovoga prikaza razabiremo, jajni su paraziti vrlo važan biotički regulator za smanjenje štetnog djelovanja raznih štetnika. Kada uzmemo u

obzir, da pored ovih parazita postoji ogroman broj i raznih drugih grabežljivih i parazitčkih kukaca, koji svojim djelovanjem smanjuju masovne pojave štetnika, onda nas to ponukava, da se za stvar što više zaineresujemo, jer kod nas na kulturnim biljkama i u šumama imamo dosta prilike, da proučavamo tok masovnih pojava štetnika i utjecaj prirodnih faktora na njihovu pojavu odnosno smanjenje zaraze.

LITERATURA:

1. Escherich K.: »Die angewandte Entomologie in den Vereinigten Staaten Berlin 1913.

2. Hase A.: Beiträge zur Lebensgeschichte der Schupfvespe *Trichogramma evanescens* Westwood., Arbeiten aus d. Biol. R. A., Berlin 1924.«

3. Kovačević dr. Ž.: Sušenje hrastova u Posavini, Knjižnica jugoslavenskog šumarskog udruženja, broj 10, Zagreb 1928.

Kulagin N. M.: Biologičeskii metod borbi s vrediteljami sel'skokhozjajstvenih kultur, Moskva 1937.

5. Kurir A.: *Anastatus disparis* Ruscha Eiparasit des *Lymantria dispar* L.,

Содержание: Автор приводит данные о паразитах на гусеничьем яйцах и то на *Anastatus Disparis* R. и *Trichogramma Evanescens* Nsetw. Автор предлагает заняться испытанием и изучением массовую появления вредителей и влияния климатических факторов на их развитие.

Ing. TEODOR PELEŠ (Zagreb):

ZEMALJSKO ŠUMSKO PODUZEĆE HRVATSKE OSTVARILO JE SVOJ PROIZVODNI ZADATAK ZA 1946. GODINU SA 117%

Лесопромышленное предприятие Хорватии превысило свой план за 1946 г.

Zemaljsko šumsko poduzeće Hrvatsko zastupalo je državni sektor u eksploataciji šuma na području Narodne Republike Hrvatske od svog osnivanja u jesen 1945 godine pa do svog rasformiranja sredinom februara 1947 godine prilikom nove organizacije šumarstva. Proizvodni zadatak koji je stavljen pred poduzeće u godini 1946 obuhvaćao je oko $\frac{3}{4}$ ukupne količine sječe i izrade drvnog materijala za industrijske i opšte potrebe, bez lokalnih potreba seoskog stanovništva. Preostala četvrtina sačinjavala je zadatak šumsko-industrijskih državnih preduzeća Goprida, Sinda, Šipa Belišće i pojedinih drvarskih zadruga.

Proizvodni zadatak Zemaljskog šumskog poduzeća smanjen je u toku godine za jedan manji dio u korist Goprida, a s druge strane zadaci su proširivani, uslijed nastalih hitnih potreba na pojedinim sortimentima. Pored proizvodnog zadatka na izradi drvnih sortimenata, od kojih je samo ogrjevnog drveta bilo predviđeno blizu milion prostornih metara, poduzeće je imalo u prošloj godini pred sobom i veliki program građevinskih radova, koji je također u cjelosti izvršen.

Poduzeće je kroz cijelo vrijeme svog djelovanja zadržalo istu organizacionu formu. Glavna promjena u toku prošle godine nastala je prelaskom poduzeća pod rukovodstvo Zemaljske uprave za šumsku industriju, koja je osnovana u mjesecu augustu kao administrativno-operativni organ Ministarstva industrije i rudarstva Narodne Republike Hrvatske. Zakonom o državnim privrednim poduzećima od 24 jula 1946 regulisano je pitanje rukovodstva poduzeća, te su funkcije upravnog i nadzornog odbora prešle djelomično na ravnatelja poduzeća, a djelomično na administrativno-operativnog rukovodioca. Od osam podružnica likvidirana je u septembru podružnica Osijek, uslijed predaje Šumskom poduzeću Belišće. Pored likvidirane četiri manipulacije podružnice Osijek (Našice, Orahovica, Slatina i Baranja) likvidirane su još manipulacije Perušić Gjurmanec, a uspostavljene su manipulacije u Lasinju, Josipdolu, Bijelom Polju i Moroviću. Iz priloženih grafičkih tabelarnih pregleda vidi se proporcionalan raspored proizvodnog zadatka, u cjelini i po sortimentima, po podružnicama, zatim procenti sa kojim je zadatak ostvaren, te kretanje proizvodnje po podružnicama i kretanje ukupne proizvodnje, izvoza, prodaje zalihe cijelog poduzeća. Svi se podaci u grafikonima i tabelama odnose na količine drvnog materijala. Izveženim se smatra materijal izvežen za glavna stovarišta, a prodanim prodan i otpremljen materijal.

U tabeli broj 1 dani su procentualni podaci o ostvarenju proizvodnog zadatka po podružnicama. Upadljiva je razlika u ostvarenju proizvodnog zadatka pojedinih podružnica. S maksimalnim procentom ostvarila je zadatak podružnica Osijek, koja je obustavila svoj rad prije jesenske sezone rada. Međutim ovaj visoki procentualni iznos ostvarenja proizvodnog zadatka proističe uglavnom uslijed nerealno postavljenog proizvodnog zadatka za ovu podružnicu, što je uslijedio radi naknadnog dodjeljivanja sječina u baranjskim šumama. Podružnica Gospić ostvarila je proizvodni zadatak i u apsolutnom i u relativ-

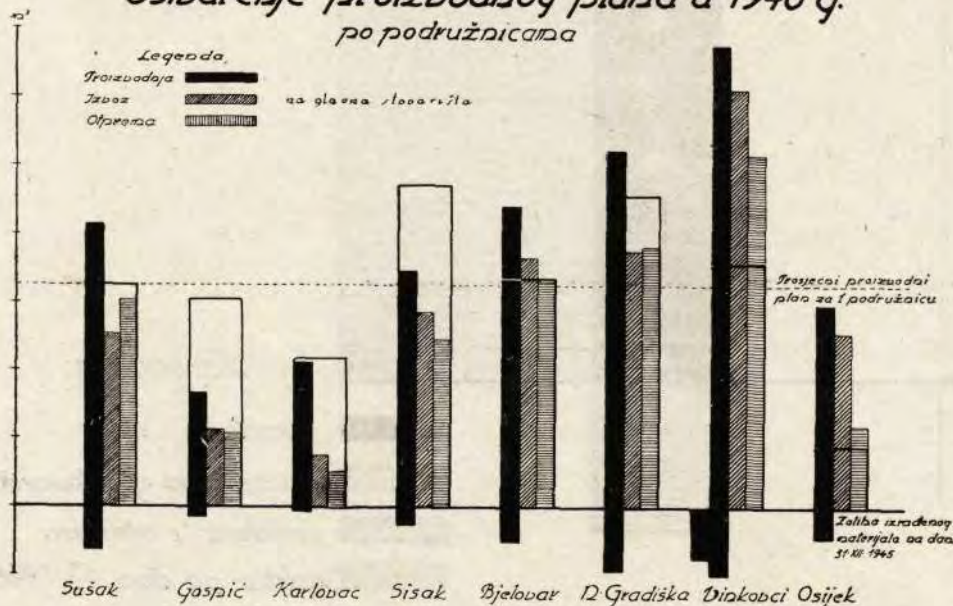
Redni broj	PODRUŽNICA	Proizvodni zadatak u 1946 god.		Izrađeno u 1946 god.			Izvešteno na glavno stovarište u 1946 god.				Prodano u 1946	
		% od ukupnog zadatka	Redosljed prema proizvodnom zadatku	% od ukupno izrađenog	% od ukupnog zadatka preduzeća	Redosljed prema ostvarenom zadatku	% od ostvarenog	% od zadatka	% od ostvarenog	% od zadatka	% od ostvarenog	% od zadatka
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
1	Sušak	12,3	5.	13,3	125,6	4.	62,4	78,4	74,6	93,8		
2	Gospić	12,0	6.	5,3	53,5	8.	66,5	35,6	62,7	33,5		
3	Karlovac	8,7	7.	6,9	92,7	7.	35,1	32,6	23,2	21,5		
4	Sisak	17,8	2.	11,3	74,3	5.	82,9	61,6	70,7	52,5		
5	Bjelovar	13,3	4.	14,3	125,9	3.	83,6	105,3	78,4	98,7		
6	Nova Gradiška	18,3	1.	17,2	109,9	2.	71,4	78,6	72,2	79,4		
7	Vinkovci	14,0	3.	22,2	185,5	1.	92,4	171,5	75,7	140,3		
8	Osijek	3,6	8.	9,3	300,1	6.	90,9	272,9	56,4	169,3		
	UKUPNO:	100		100	116,8		76,9	89,9	68,6	80,2		

nom iznosu najslabije, zauzevši u redosljedu prema ostvarenom zadatku zadnje mjesto, poslije šestog mjesta u redosljedu prema postavljenom zadatku. Do toga nije došlo uslijed rdavog rukovođenja radova u podružnici Gospić, nego prvenstveno uslijed opštih smetnji, koje su bile na području te podružnice relativno najteže. Ispod plana proizvodnje nalaze se još samo podružnice Sisak i Karlovac, od kojih je za prvu podružnicu teško naći opravdanih razloga. Prema apsolutnom i relativnom iznosu, izuzev podružnice Osijek, prvo mjesto zauzima podružnica Vinkovci, čemu je doprinjela i činjenica što se nametala hitna sječa sušaca u posavskim šumama.

U istoj tabeli dati su procentualni iznosi, od zadatka i ostvarene količine po pojedinoj podružnici, izveženog materijala na glavno stovarište i prodanog materijala, bilo iz šume ili sa stovarišta. Dok je podružnica Vinkovci od izrađenog drvnog materijala izvezla na glavna stovarišta 92,4%, dotle je podružnica Karlovac izvezla svega 35,1%, uslijed posebno teških izvoznih prilika u prošloj godini. Od izrađenog drvnog materijala za cijelo poduzeće izveženo je preko $\frac{3}{4}$. Ako se izrađenoj količini pridoda zaliha na dan prvog januara 1946 godine, odnos bi se snizio na 64%. Na ovaj procent upliviše relativno malena količina prodanog drvnog materijala, koja za cjelokupno preduzeće iznaša 68,6% od ukupnog izrađenog drvnog materijala, odnosno 80,2% od proizvodnog zadatka. Od izrađenog drvnog materijala najpovoljniji odnos prodanog materijala ima podružnica Bjelovar, a najslabiji podružnica Karlovac, koja je i u izvozu na glavno stovarište bila relativno najslabija.

U grafikonu broj 1 prikazani su grafički odnosi izrađenog, izveženog i prodanog materijala prema proizvodnom planu po podružnicama, a u grafikonu broj 2 isti odnosi za cijelu proizvodnju poduzeća, razvrstanu po mjesecima. Na tom grafikonu može se pratiti uzajamni odnos izrađenog, izveženog i prodanog materijala koncem svakog mjeseca.

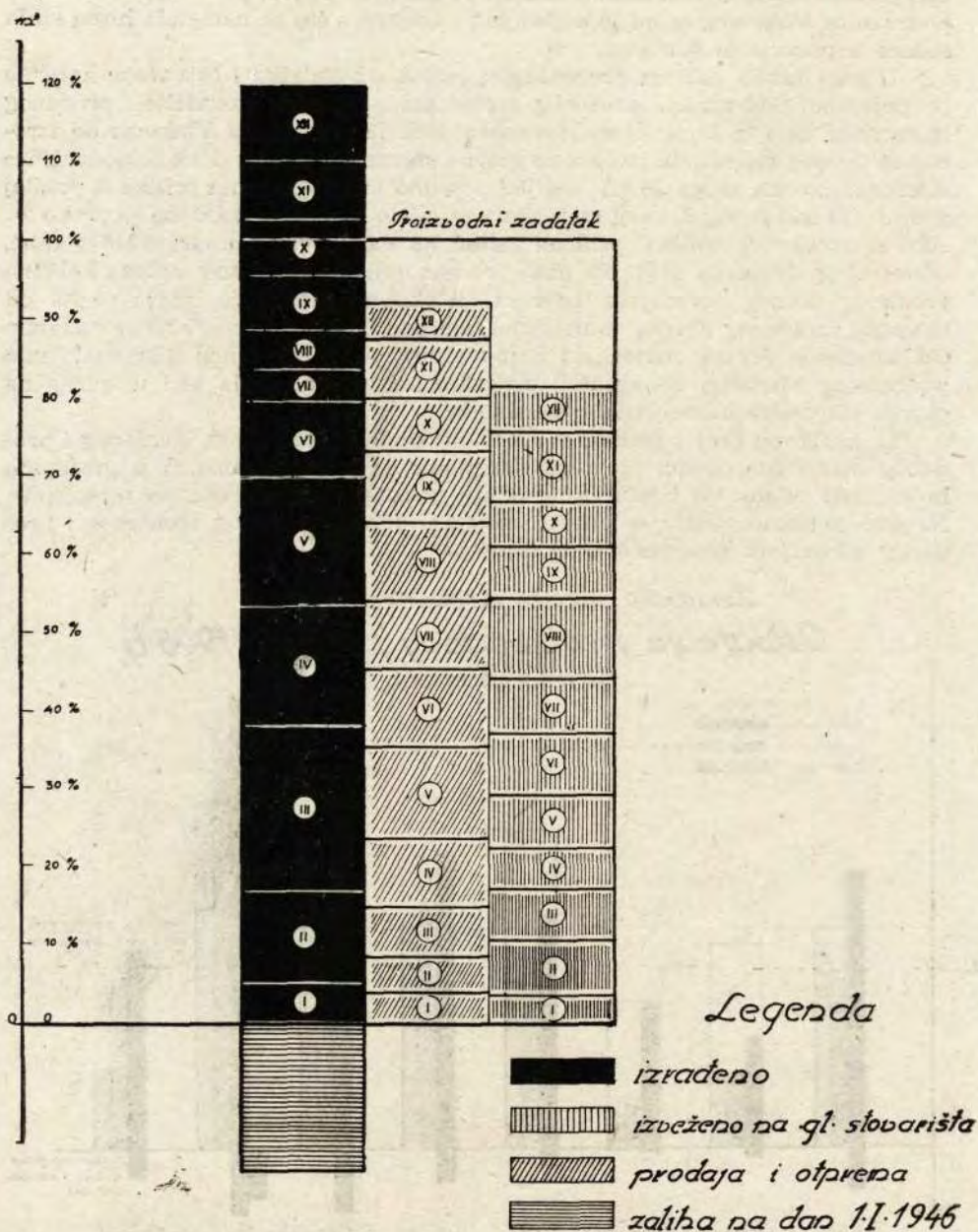
Zemaljsko šumsko poduzeće Hrvatske Ostvarenje proizvodnog plana u 1946 g. po podružnicama

Zemaljsko šumsko poduzeće Hrvatske

Ostvarenje proizvodnog plana u 1946

po mjesecima

Sortiment	P		O		D		R		U		Ž		N		I		C		A		Ukupno	
	Sušak		Gospić		Karlovac		Sisak		Bjelovar		N. Gradiska		Vinkovci		Osijek		izvež.		izvež.		izvež.	
	izrad.	prod.	izrad.	prod.	izrad.	prod.	izrad.	prod.	izrad.	prod.	izrad.	prod.	izrad.	prod.	izrad.	prod.	izrad.	prod.	izrad.	prod.	izrad.	prod.
1. Trupci i piloti	129	65 104	86	52 59	69	30 28	50	47 45	121	96 95	52	60 58	92	112 111	228	196 176	88	65 70				
2. Rudno drvo	83	51 62	102	101 81	110	67 56	56	28 27	98	38 34	156 201	91 85	107	113 100	302	380 371	104	72 76				
3. Željeznički pragovi	96	84 91	34	33 32	92	84 54	135	156 80	183	137 84	167 128	167 128	252	230 180	27	15 10	112	99 77				
4. T. T. stupovi	5	11 5	150	125 123	45	21 16	136	140 122	120	120 166	14	38 31	22	15 10	25	25	57	44 40				
5. Razna građa	121	55 104	20	20 20	7	7 7	1	15 7	38	38 38	136	37 28	160	160 160	51	60 136	88	70 52				
6. Dužica	100	67 22	130	130 62	—	— —	102	70 17	150	150 150	31	31 —	170	170 110	100	23 14	121	118 102				
7. Ogrjevno drvo	99	61 64	52	28 23	162	48 23	90	70 55	142	121 114	145	112 100	301	261 210	352	370 216	145	112 92				
8. Taninsko drvo	—	— —	—	— —	15	15 15	112	103 95	140	166 110	106	109 100	261 230	230 127	720	77 195	132	91 80				
9. Celulozno drvo	125	141 135	4	1 —	100	100 100	—	— —	—	— —	100	100 100	—	— —	—	— —	114	125 120				
10. Drv. uglj.	18	48 6	12	13 7	67	4 2	24	25 4	136	132 24	280	120 103	—	— —	64	92 35	58	50 18				
UKUPNO:	125	78 94	53	36 34	93	33 22	74	62 52	126	105 99	110	79 79	185	171 140	300	273 169	117	90 80				

U tabeli broj 2 dati su procentualni podaci izrađenog, izveženog i prodanog drvnog materijala u odnosu prema količini pojedinog sortimenta predviđenog proizvodnim planom pojedine podružnice. Na primjer maksimalno prekoračenje u izradi, izvozu i prodaji trupaca i pilota u odnosu na svoj proizvodni plan postigla je podružnica Osijek sa 228%, 196% i 176%, dok je podružnica Sisak najslabija u izradi, a podružnica Karlovac u izvozu i otpremi, u odnosu na svoj proizvodni plan. U odnosu na proizvodni plan najviše je izrađeno ogrjevnog drveta (145%), čemu je doprinjela konstitucija sječina i velika potreba na ogrjevu gradskog stanovništva i ustanova. Po visini ostvarene izrade, u odnosu na proizvodni plan, drugo mjesto zauzima taninsko drvo sa 132%, za njim slijedi dužica sa 121%, celulozno drvo sa 114%, željeznički pragovi sa 112%, rudno drvo sa 104%, trupci, piloti i razna građa sa 88%, drveni ugalj sa 58% i t. t. stupovi sa 57%.

Ispod norme proizvodnog plana izrađeni su prema tome samo trupci, t. j. stupovi i drveni ugalj, čemu je razlog kod prvih i drugih u konstituciji dobivenih sječina, a kod drvnog uglja u veoma slabom plasmanu tokom godine, uslijed čega je u ogrjevnom drvetu bila daleko jače zastupljena III klasa. Izvoz i prodaja celuloznog drveta bila je najpovoljnija, u odnosu prema proizvodnom planu, zatim dužice, da ogrjevnog i taninskog drveta i željezničkih pragova. Rudno drvo zaostalo je za izvozom i otpremom prvenstveno radi svoje ovisnosti od prevoza Savom, koja ljetos nije bila plovna od augusta do oktobra.

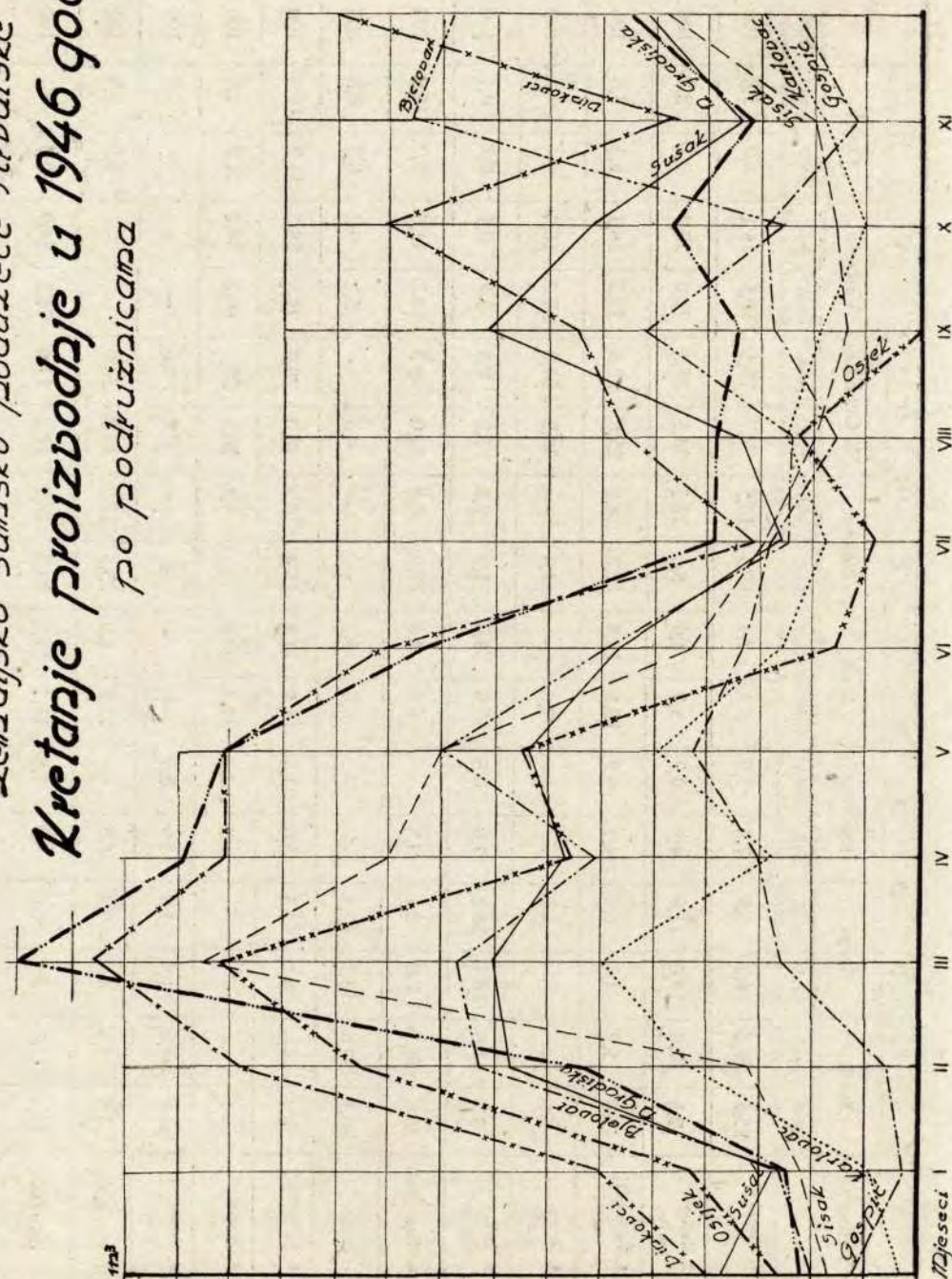
U tabeli broj 3 dati su procentualni podaci izrađenog i prodanog drvnog materijala po podružnicama u odnosu prema ukupnoj količini izrađenog, odnosno prodanog drvnog materijala dotičnog sortimenta. Na podružnicu Sušak otpada 33,5% od ukupne količine izrađenih trupaca i pilota za cjelokupno poduzeće. Ujedno podružnica Sušak prednjači i u prodanoj količini trupaca i pilota, pri čemu participira sa 31,6%. U izradi trupaca i pilota najmanje sudjeluje podružnica Osijek (6,2%), a u samoj prodaji najmanje podružnica Karlovac sa 3,6% od ukupne količine prodanih trupaca. U izradi rudnog drveta najveći udio ima podružnica Nova Gradiška sa 34,5%, a u samoj prodaji podružnica Vinkovci sa 28,2%. U izradi telefonskih stupova prednjači Sisak sa 60,8%, a u prodaji podružnica Gospić sa 38,1%, a podružnica Sušak participira u izradi samo sa 3,7%, jer su sječa i izrada telefonskih stupova na području Gorskog Kotara bili prepušteni ELPOHU, koji je raspolagao sa vlastitom impregnacijom u Novom Vinodolu. Prvenstvo u izradi i prodaji celuloznog drveta, razne građe i dužice pripada naravno podružnici Sušak, dok prvenstvo u ogrjevnom, taninskom drvetu i željezničkim pragovima pripada podružnici Vinkovci. Drvenog uglja najviše je izradila i prodala podružnica Nova Gradiška.

U grafikonu broj 3 prikazano je kretanje proizvodnje po podružnicama, a u grafikonu broj 4 kretanje ukupne proizvodnje, izvoza, prodaje i zalihe za cijelo poduzeće. Proizvodnja je imala najjači zamah u mjesecu martu, zatim se nalazi skoro na stalnom opadanju do mjeseca jula, kad se ponovo ali postepeno podiže do kraja godine. Kretanje proizvodnje pojedinih podružnica bilo je uvjetovano prvenstveno vremenskim prilikama i privodom radne snage.

Kod podružnice Sušak maksimumi proizvodnje padaju u mjesece februar, mart, maj i septembar. Naročite depresije su u januaru, julu i novembru, na što najviše upliviše izrada trupaca. Izrada ogrjevnog i rudnog drveta pada vremenski neposredno iza izrade trupaca. Izrada ostalih sortimenata postiže maksimum u augustu i septembru. U znatnoj mjeri dominira proizvodnja trupaca.

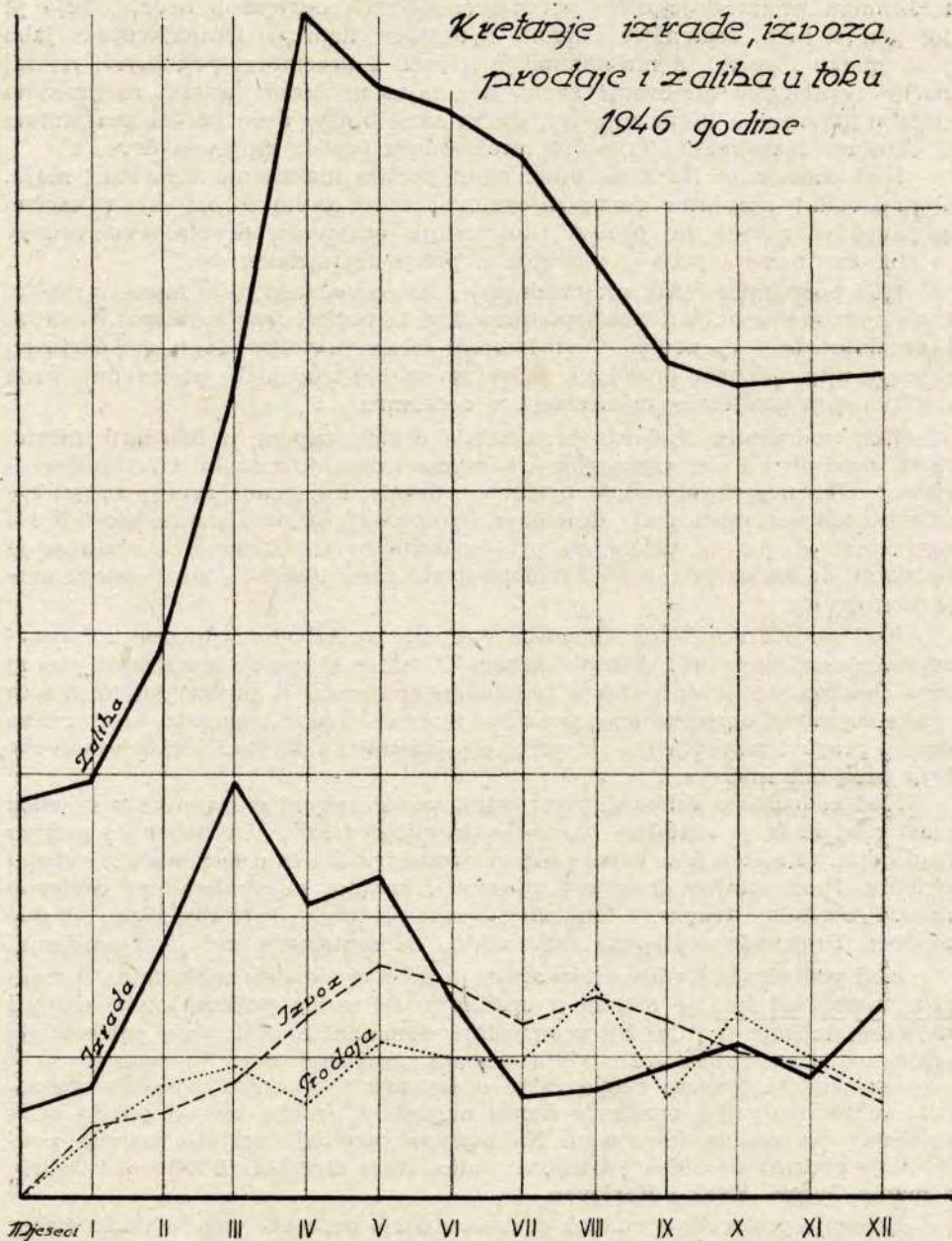
Sortiment	P O D R U Ž N I C A												Ukupno				
	Sušak		Gospić		Karlovac		Sisak		Bjelovar		N. Gradiška				Vinkovci		Osijek
	izrađ.	prod.	izrađ.	prod.	izrađ.	prod.	izrađ.	prod.	izrađ.	prod.	izrađ.	prod.	izrađ.	prod.	izrađ.	prod.	
1. Trupci i piloti	33,5	31,6	11,2	9,4	7,2	3,6	6,4	7,4	17,3	16,5	7,7	10,6	10,5	15,1	6,2	5,8	100
2. Rudno drvo	12,5	12,8	10,6	11,8	4,6	0,9	5,7	4,0	8,0	12,5	34,5	26,1	22,0	28,2	2,1	3,7	100
3. Željeznički pragovi	3,8	5,9	4,8	6,3	4,3	4,9	13,5	16,4	12,2	14,2	25,8	22,5	29,3	28,3	6,3	3,3	100
4. Skren. grada	—	—	—	—	—	—	7,6	—	3,0	—	30,2	84,0	59,2	16,0	—	—	100
5. T. T. stupovi	3,7	11,6	18,7	38,1	7,0	0,8	60,8	35,0	1,2	9,8	3,2	4,5	3,2	0,1	0,3	0,1	100
6. Razna grada	38,6	56,3	2,0	3,1	0,8	—	6,2	4,8	13,0	0,5	22,0	8,3	14,2	11,5	3,2	15,5	100
7. Dužica	60,1	50,6	18,1	43,2	—	—	8,8	5,7	—	—	4,3	—	8,2	0,2	0,5	0,3	100
8. Ogrjevno drvo	6,7	6,6	3,7	2,5	8,0	1,8	11,5	11,2	15,4	19,2	18,0	20,0	25,5	28,2	11,2	10,5	100
9. Taninsko drvo	—	—	—	—	1,9	2,7	25,7	38,0	3,7	4,2	20,8	27,6	36,2	39,2	11,7	4,5	100
10. Celulozno drvo	94,4	94,4	1,9	1,9	2,9	2,9	—	—	—	—	0,8	0,8	—	—	—	—	100
11. Drv. ugali	7,5	9,1	4,6	9,4	6,5	—	13,2	8,0	23,6	15,2	43,8	56,0	—	—	0,8	2,3	100
UKUPNO:	13,3	15,0	5,3	5,0	6,9	2,3	11,3	11,0	14,3	16,9	17,2	17,6	22,2	24,0	9,3	8,1	100

Zemaljsko šumsko poduzeće Hrvatske
Kretanje proizvodnje u 1946 godini
po podružnicama

Zemaljsko šumsko poduzeće Hrvatske

*Kretanje izrade, izvoza,
prodaje i zaliha u toku
1946 godine*

Kod podružnice Gospić proizvodnja dostiže maksimum u maju, zatim iza depresije u augustu ponovo se naglo penje u septembru i oktobru, ne dostižući proizvodnju u maju, a zatim opadajući u novembru. Na majski maksimum proizvodnje utiče prvenstveno izrada ogrjevnog drveta, koja je još jaka u junu, septembru i manje u oktobru, naprotiv izrada trupaca jaka je u martu i aprilu, a maksimum je u junu i decembru, pokazujući na taj način neprekidno osciliranje svaka dva mjeseca. Izrada ostalih sortimenata pada u glavnom u ljetne mjesece, dočim samo rudno drvo postiže maksimum u oktobru. Maksimalnu mjesečnu proizvodnju postiže ogrjevno drvo.

Kod podružnice Karlovac proizvodnja postiže maksimum u martu i maju. U proizvodnji apsolutno dominira ogrjevno drvo, zatim trupci, čija mjesečna proizvodnja nikada ne prelazi proizvodnju ogrjevnog drveta. Proizvodnja ostalih sortimenata pada u glavnom u proljetne mjesece.

Kod podružnice Sisak proizvodnja je, iza naglog uspona u mjesecu martu, u stalnom opadanju do konca septembra, kad se počinje, početka sporije, zatim u decembru brže, da podiže. U proizvodnji daleko pretežnu ulogu igra ogrjevno drvo, za njim taninsko drvo i tek na trećem mjestu trupci, čija proizvodnja pada u glavnom u proljetnim mjesecima i u decembru.

Kod podružnice Bjelovar proizvodnja dostiže uspone u februaru, martu, maju, novembru i decembru. dok je u međuvremenu u manjim i većim depresijama. Glavna je proizvodnja ogrjevnog drveta, koja pada svojim maksimumima u februar, mart, maj i decembar. Proizvodnja trupaca znatno zaostaje iza ogrjevnog drveta, te postigavši prvi maksimum u februaru, u stalnom je opadanju do konca jula, a u novembru naglo raste i prestiže proizvodnju ogrjevnog drveta.

Kod podružnice Nova Gradiška kretanje proizvodnje je znatno ravnomjernije nego kod predašnjih podružnica. U martu se postiže maksimum, nakon čega je proizvodnja do oktobra u stalnom opadanju. U proizvodnji dominira u znatnoj mjeri ogrjevno drvo kroz sve mjesece. Trupci, taninsko drvo, rudno drvo i pragovi zastupljeni su u približno jednakim količinama, prvenstveno kroz proljetne mjesece.

Kod podružnice Vinkovci proizvodnja postiže visoki maksimum u mjesecu martu, od kada je u stalom opadanju do mjeseca jula. U oktobru se ponovo naglo diže, te nakon jake depresije u novembru vraća se u decembru na visinu oktobra. Proizvodnjom kroz sve mjesece u znatnoj mjeri dominira ogrjevno drvo. Proizvodnja trupaca i taninskog drveta proteže se kroz proljetne i ljetne mjesece. Proizvodnja pragova raste stalno do septembra kad je u opadanju.

Kod podružnice Osijek proizvodnja je također dostigla maksimum u mjesecu martu, od kad je stalno u opadanju, sa malim pojačanjem u maju i najnižom točkom u julu. Na proizvodnju dominantan upliv ima proizvodnja ogrjevnog drva, zatim proizvodnja trupaca, taninskog drva i pragova.

Proizvodnja trupaca naglo raste u januaru i februaru i postiže maksimum u martu, zatim opada do konca augusta i ponovo rastući podiže se u decembru na martovsku visinu. Na ovakovo kretanje upliviše najviše proizvodnja podružnice Sušak i Bjelovar, zatim Nova Gradiška, Vinkovci i Osijek, a manje Gospić, Sisak i Karlovac.

Kretanje proizvodnje rudnog drveta za cijelo poduzeće vrlo je blisko opštoj liniji kretanja proizvodnje cjelokupnog poduzeća, sa maksimumom u martu, jačom proizvodnjom u maju i depresijom u julu. Na martovski maksimum najveći upliv ima proizvodnja podružnice Gradiška, a na pojačanje proizvodnje

u maju Gradiška i Vinkovci. U oktobru najjaču proizvodnju ima podružnica Gospić, a u novembru Vinkovci.

Proizvodnja pragova i skretničke građe također je po svom kretanju slična opštoj liniji proizvodnje, sa maksimumom u martu, pojačanjem proizvodnje u maju, ali opadanje je laganije tokom ljeta i minimum proizvodnje postiže se tek u novembru. U proljetnoj proizvodnji najjače učestvuje podružnica Nova Gradiška zatim Sisak, Bjelovar i Vinkovci, a u ljetnoj proizvodnji najviše Vinkovci, a znatno niže Gradiška i Sisak.

Proizvodnja telefonskih stupova raste u martu, opada do konca maja, zatim raste u toku ljeta i naglo opada u oktobru i novembru, ali se u decembru penje na dvostruki iznos martovske proizvodnje. Na martovski maksimum utiče prvenstveno proizvodnja podružnice Gospić. Na ljetnu proizvodnju utiče proizvodnja podružnice Sisak i Karlovac, a na decembarski maksimum ponovo podružnica Gospić.

Kretanje proizvodnje ogrjevnog drveta naravno da je najbliže liniji kretanja cjelokupne proizvodnje, jer na nju najviše i upliviše. U toku zimskih mjeseci maksimalnu proizvodnju ogrjevnog drveta imaju podružnice Vinkovci i Osijek. U proljetnim mjesecima prvenstveno proizvodnje pripada podružnicama Vinkovci i Gradiška. U jesen u proizvodnji ponovo vodi podružnica Vinkovci, za njom Bjelovar i Nova Gradiška, a za ovim podružnicama zaostaju podružnice Sisak, Karlovac, Sušak i Gospić.

Slično ogrjevnom drvu, kreće se proizvodnja tanina, dočim proizvodnja celuloznog drveta, koja pripada u glavnom podružnici Sušak, dostiže svoj maksimum u aprilu i septembru, sa jakim opadanjem u julu i decembru. Proizvodnja razne građe dostiže maksimum u maju, opada do jula, zatim naglo raste u augustu i ostaje na istoj visini do konca godine. U zimskoj proizvodnji učestvuje prvenstveno podružnica Bjelovar i Sušak, u proljetnoj Sušak i Vinkovci, a u ljetnoj Nova Gradiška, Sušak i Vinkovci. Nagli uspon u augustu nastaje uslijed proizvodnje podružnice Nova Gradiška i Sisak. Ostale podružnice učestvuju s neznatnim djelovima. Proizvodnja drvenog uglja naglo raste u junu i julu, od kad je u stalnom opadanju. Prvenstveno su zastupljenje podružnice Nova Gradiška, Bjelovar i Sisak.

Izvoz drvnog materijala iz šume na glavno stovarište ravnomjerno raste tokom zimskih i proljetnih mjeseci, da u junu prevaziđe mjesečnu proizvodnju i ostaje tko msvih ljetnih mjeseci znatno veći od nje, iako se nalazi u stalnom opadanju. Izvoz drvnog materijala nije ovisan samo od raspoloživih transportnih sredstava i vremenskih prilika, nego i od kretanja prodaje i otpreme drvnog materijala sa glavnog skladišta. Iz grafikona broj 4 vidljivo je da linija kretanja prodaje samo u četiri mjeseca prevazilazi liniju kretanja izvoza, inače je znatno ispod nje, naročito u ljetnim mjesecima. Kao rezultat kretanja linije izrade, izvoza i prodaje nastaje linija zaliha, koja raste do aprila i veoma lagano opada do konca godine, krećući se stalno visoko iznad svojih komponenta. Postojanje velikih zaliha izrađenog materijala nepovoljno je, ne samo radi suvišnog angažovanja obrtnog kapitala, nego i radi smetnji koje nastaju uslijed zakrčivanja izvoznih puteva iz skladišta, te uslijed opasnosti požara, poplave i krađe.

Kada su poduzeću odobreni investicioni krediti za izvršenje građevinskog programa osnovan je Građevinski odjel u centrali poduzeća, koji je rukovodio građevinskim radovima putem građevinskih sekcija na terenu ili putem manipulacija. Svi građevinski radovi izvršeni su u vlastitoj režiji. Građevinski radovi obuhvatili su gradnju manipulativnih zgrada, obnovu i novogradnju

šumskih željeznica i koturača, rekonstrukciju, obnovu i novogradnju šumskih cesta za konjsku i motornu vuču, gradnju radionica i garaža. Pored toga na teret investicionog kredita izvršene su nabavke motornih vozila i velike popravke lokomotiva.

Iako je ostvarenje investicionog plana otpočeto tek sredinom ljeta, ipak je poduzeće uspjelo da ostvari u potpunosti plan, utrošivši u cijelosti investicione kredite. Izvršeni su slijedeći radovi:

1. Kod centrale poduzeća: izgradnja garaže, benziske cisterne, nabavka 24 kamiona, 12 prikolica, 2 osobna automobila, 5 motorcikla i 2 traktora, te opšti troškovi gradnje objekata na terete odobrenog investicionog kredita, u iznosu od 9,536.239.16 dinara.

2. Kod podružnice Sušak: uređenje mehaničke radionice i nabavka strojeva, obnova luke u Stinici, izgradnja nove ceste preko Bukovom vrhu, Vodice—Dublina, Jarbolova Jama—Dumanić, Banska Vrata—Žilavi Dolci, Rudine—Žilavi Dolci, rekonstrukcija cesta Mrkopalj—Begovo Razdolje—Bijela Kosa. Delnice—Crni lug, Razloški Dolci—Križanje, Kamenjak—Platak, Sričina Cesta—Stalak—Tomić Selo—Alan—Stalak, Vrišić—Lividraga, Tisovac, Milanov Vrh—Jamrovac, Zagorska Kosa, Krasno—Apatišan—Mrkvište i Mrkopalj—Tuk, u iznosu od 7,818.070.85 dinara.

3. Kod podružnice Gospić: izgradnja cesti Ravni Dabar—Bačić Duliba, Klementa—Bakovac i Farkašić—Draga u iznosu od Din 2,964.569.21.

4. Kod podružnice Karlovac: uređenje zgrade podružnice i garaže u Karlovcu, izgradnja manipulativnih zgrada u Vojniću i Vrginmostu, izgradnja koturače Crna Draga—Lasinja, obnova šumske željezničke pruge Vojnić—Petrova Gora i uređenje željezničkog voznog parka u iznosu od Din 8,820.432.96.

5. Kod podružnice Sisak: obnova manipulativnih zgrada u Majuru, Bosanskom Novom i Popovači, za izgradnju šumskih željezničkih pruga Mečenčani—Šamarica, Rujovac—Vrlanda, Kamjenjača—Perušić, obnova šumskih željeznica Bosanski Novi—Majdan, Majur—Mečenčani, Popovača—Kamjenjača i uređaj voznog željezničkog parka u Bosanskom Novom, Majuru i Popovači u iznosu od Din 15,678.066.31.

6. Kod podružnice Bjelovar: izgradnja manipulativnih zgrada na području manipulacija Brestovac i Novoselec Križ, izgradnja garaže u Bjelovaru, industrijski kolosjek u Pitomači, telefonska linija Novo Selo—Jaska, izgradnja šumske željezničke pruge Grebenska, obnova željezničke pruge Brestovac—Šamarica, Virovitica—Grebenska, Zečevo—Vučjak—Velinac—Ledenjak, u iznosu od Din 9,262.583.67.

7. Kod podružnice Nova Gradišta: izgradnja manipulativnih zgrada u Lipovljanima, Novskoj, Okučanima, Jablancu Jambrovcu, Novoj Gradiški, Šumetlici, Godinjaku, Velikoj, Daranovcima, Pleternici i Daruvaru, izgradnja šumskih željezničkih pruga Sava—Jablanac—Vukljenac, Trnakovac—Južni Psunj, Rogoljski Psunj, Velika—Radovanka, obnova šumskih željezničkih pruga, Toplice—Demir-kapija, Lipovljani—Sava, Novska—Bukovica, Mala Konačka, Godinjak—Zis. Brdo, Psunj—Okučani—Prašnik, industrijski kolosjek u Daruvaru i Siraču, telefonska linija Okučani—Jablanac, u iznosu od Din 14,536.891.49.

8. Kod podružnice Vinkovci: izgradnja garaže i radionice u Vinkovcima, gradnja manipulativnih zgrada u Spačvi, Levanjskoj Varoši i Moroviću, obnova šumske željezničke pruge Andrijevcu—Levanjska Varoš—Breznica, Bok—Topolovac, Domuskela—Sava i u Ložama, u iznosu od Din 5,922.496.10.

9. Kod podružnice Osijek: gradnja šumske željezničke pruge Cipalovac—Pogana Gradina, u iznosu od Din 3,627.471.—.

Ukupni iznos utrošenog investicionog kredita iznosi Din 78,166.811.75.

Brojno stanje stručnog i pomoćnog osoblja u centrali, podružnicama, manipulacijama i radionicama u toku drugog polugodišta podvostručilo se od stanja krajem prvog polugodišta, tj. približilo se hiljadi, pa ipak se oskudjeva ne samo na stručnom računskom osoblju vještom jednoobraznom računovodstvu, nego i na dobrom tehničkom osoblju, a naročito na građevinskom. Stručno uzdizanje kadrova vršeno je u glavnom putem savjetovanja, i putem pojedinačnog upućivanja u posao. Na centrali održano je pet savjetovanja upravitelja i tajnika podružnica, u februaru, maju, julu, oktobru i decembru. Sindikalnom organizacijom obuhvaćeni su svi stalni radnici i namještenici u centrali, podružnicama i manipulacijama, osim u manipulaciji Pitomača, Brod i Morović. Jedan dio organizovan u Savezu službenika privredno-upravnih i tehničkih ustanova, a veći dio u Savezu drvodjelaca.

Priliv radne snage na šumske radove bio je najveći u rano proljeće prošle godine. U toku ljeta brojno stanje radne snage je veoma smanjeno uslijed poljskih radova, obnove vlastitih domova i naročito uslijed uposlenja na izvršenju velikih investicionih radova i izgradnji zemlje. Također su naši građevinski radovi apsorbirali znatan broj radne snage koja bi inače radila na čisto šumskim radovima. Na smanjenje priliva radne snage uticale su i vremenske nepogode naročito velik snijeg u januaru i februaru, mjestimično pomanjkanje vode u toku sušnog ljeta, zatim veoma kišovita jesen u novembru. Radnici iz drugih krajeva napuštali su Slavoniju u novembru radi odlaska na izbore, a vraćali su se na posao tek iza Božića. Slabiji priliv radne snage u jesen nastao je i uslijed nižih cijena koje su rezultirale iz novo postavljenih normi. Naročita je teškoća za angažovanje radne snage u krajevima gdje nema domaće radne snage, a radna snaga sa strane nema interesa da dolazi (Vojnić).

Za povoljniji smještaj radnika izrađene su 54 barake uz trošak od Din 965.314.— i to na području podružnice Sušak 10 baraka, Gospić 2 barake, Karlovac 1 baraka, Sisak 7 baraka, Bjelovar 29 baraka, Nova Gradiška 3 barake i Vinkovci 2 barake. Samo putem centrale poduzeća nabavljeno je u toku prošle godine ljudske hrane za Din 20,660.325.—, stočne hrane za Din 9.488.067.— i odjeće i obuće za Din 15,225.036.—, od čega je radnicima prodano 15.352 para cipela, 3.280 hlača, 2.532 kratka kaputa, 2.934 gaća, 4.158 košulja, 1.999 zimska kaputa, bundi i kišne kabanice, 423 radnička kombinezona i 2.650 pari čarapa. Alata i raznog pomoćnog materijala nabavljeno je za Din 19,353.067.—.

Kao nepovoljni momenti od upliva na izvršenje proizvodnog zadatka navode se, pored već pomenutih, slijedeći: predaja sječina izvršena je jesenas općenito sa zakašnjenjem, koje je mjestimično značilo ozbiljnu smetnju normalnom radu (na području podružnice Sisak). Sječine su mjestimično previsoko procjenjene, ili je razmjer sortimenata pogrešno predviđen, te nedostaju pojedini sortimenti uslijed čega se ne može ostvariti ni proizvodni zadatak (telefonski stupovi). Sindikat nije obuhvatio šumske radnike koji nisu stalno uposleni, što naravno onemogućava pravilno uvođenje normi, organizaciju natjecanja i t. d. Bila je nedovoljna ispomoc nadležnih vlasti i organizacija prilikom sklapanja ugovora sa kirijašima. Događalo se, da se mjestimično izdavale upute koje su imale za posljedice ponovno poskupljivanje kirije (GNO Sušak podigao za osam satno radno vrijeme kirijašku dnevnicu na 100.— dinara). Šumsko industrijska poduzeća koja su također radila na eksploataciji šuma djelovala su pokatkad kao konkurentska poduzeća.

Glavnu vanjsku smetinj u radu poduzeća predstavljao je nepravilan odnos konzumenata proizvoda poduzeća, koji se odrazio prvenstveno odugovlačenjem sa preuzimanjem drvnog materijala, kao i sa zakašnjelim plaćanjem preuzetog materijala. Naročito je bila pogođena proizvodnja željezničkih pragova, rudnog drveta, ogrjeva, celuloze i tanina, jer preuzimači nisu materijal preuzimali skoro tokom cijelog ljeta, uslijed čega je došlo do izlišnih troškova uskladištenja, smanjenja kvaliteta uslijed ležanja materijala, zatrpavanja skladišta i zadržavanja izvoza iz šume. Tako je na primjer ostalo neizveženo sa Velebita 46.000 prm ogrjevnog drveta jer su ljetos morske luke bile zatrpane od juna do oktobra drvnim materijalom, tako da je KNO u Crikvenici zabranio daljnji dovoz ogrjevnog drveta u Novi, a otpreme nije bilo. Naročito je slab plasman u toku ljeta imao drveni ugalj i ogrjevno drvo treće klase. Negativno je djelovalo na proizvodnju i naročito forsiranje izvjesnih proizvoda, bilo po količini ili po vremenu (željeznički pragovi za ličku prugu, ogrjevno drvo iz brestovih sušaca, trupci za alimentaciju pojedinih pilana, specijalna građa i dr).

Građevinski radovi poduzeća kasno su započeli uslijed kasnog odobrenja investicionog kredita, a trpili su od nedostatka građevinskog stručnog rukovodstva i pomoćnog osoblja, kao i radne snage, te nedostatka potrebnog građevinskog materijala (cement, cigla, crijep, željezo, staklo).

Transport iz šume do glavnih skladišta imao je znatnih teškoća. Vlastiti kamionski park nije podesan, niti je dovoljan da izvrši zadatak. Opravka voznog parka je spora, skupa i nedovoljna, radi oskudice na potrebnom alatu, stručnim kadrovima i doknadnim djelovima. Pored toga vlastiti kamionski park davan je tokom ljeta šumsko-industrijskim poduzećima na iskorišćavanje po naređenju Zemaljske uprave. Privatni kamioni skupo kirijaju i idu samo na dobre ceste. Slično je i sa željezničkim voznim parkom, za čije pravilno iskorišćenje ne dostaju na više mjesta telefonske linije. Radi velikog pomanjkanja vlastitih lokomotiva vršeno je iznajmljivanje i popravak već dotrajalih lokomotiva. Među vlastitim spregama otkaću svojom neupotrebivošću UNRRA-ini konji i male mule radi zaraženosti bolestima, neprivikavanjem klimi, veoma velikoj potrebi na hrani, nepodesnosti za teži teren i neukrotivosti. Iskorišćenje sprega otežano je djelomičnom nestašicom sijena i skoro potpunom nestašicom zobi. Uslijed ljetne suše rijeka Sava, kao i ostale naše plovne rijeke nisu bile sposobne za riječni transport od augusta do oktobra, a pored toga vlada velika oskudica na riječnom plovnom parku. Također zakašnjava odvoz materijala iz primorskih luka radi velikog pomanjkanja pomorske tonaže. Prevoz drvnog materijala državnom željeznicom naišao je u jesen i zimu, kao što se i očekivalo, na prilične teškoće, koje bi bile znatno manje da su kupci preuzimali materijal tokom ljeta.

Osnovni uspjeh poduzeća ostvaren je činjenicom da je i u šumskoj eksploataciji naš državni sektor privrede definitivno afirmiran, što se postiglo blagodareći svestranoj pomoći narodnih vlasti, prvenstveno naših proizvodnih Ministarstava, te svesrdnom zalaganju desetina hiljada trudbenika, svjesnih značaja svojih sadašnjih napora. Posluživši kao radna osnova pri formiranju novih šumskih gospodarstava, Zemaljsko šumsko poduzeće Hrvatske unosi u njih ne samo svoje kadrove, zalihe i inventar, nego i svoje uspjehe i neuspjehe, dobra i loša iskustva, riješene i neriješene probleme. Sigurno je da će time korisno poslužiti daljnjem napretku našeg šumarstva, a time neposredno sreći i blagostanju naše zemlje.

Содержание: Автор приводит отчет работы лесопромышленного предприятия Хорватии за 1946 год. по отдельным секторам и филиалам.

Osobne vijesti

Dr. Prof. VLADIMIR ŠKORIĆ

U srijedu, 19. veljače 1947. godine umr'o je Prof. Dr. Vladimir Škorić.

Po svojim naučnim radovima, pronio je glas naše domovine, daleko izvan njezinih granica. Čitav svoj život posvetio je naučnom radu. Umr'o je upravo sada, kad je počeo stvarati sintezu svog dugogodišnjeg naučnog rada, kad je počeo pisati prvu fitopatologiju na našem jeziku.

Pokojnik bio je odličan stručnjak, vrlo dobar pedagog i u njemu naše šumarstvo i poljoprivreda gubi vrlo mnogo.

Prof. Dr. ph. Ing. Vladimir Škorić, rodio se 25. VIII. 1890. u Požegi. Osnovnu školu pohađao je u Delnicama, a klasičnu gimnaziju u Bjelovaru i Senju. Godine 1911/12. upisao se na Šumarsku akademiju u Zagrebu, koju je završio 1915. godine.

Nastupio je službu 1915. kao šumarski vježbenik u Delnicama, gdje je službovao do jeseni 1918., kada je premješten na Šumarsku akademiju, u svojstvu asistenta kod katedre za uzgajanje šuma. Godine 1918. upisao se na filozofski fakultet u Zagrebu (prirodne nauke), koji je apsolvirao 1920. Iste godine postigao je i doktorat filozofije. Godine 1921. proveo je devet mjeseci na specijalizaciji u Zavodu za mikologiju na Šumarskoj visokoj školi u Hann-Mündenu. Godine 1922. povjerena su mu predavanja iz »Bolesti drvija« a kasnije i predavanja iz »Gospodarske fitopatologije« i »Anatomije drva«. Godine 1925. habilitirao je i postavljen za docenta. Godine 1926./27. proveo je kao stipendista Rockefellerove fundacije u Department of plant pathology, college of agriculture university of Wisconsin u Madisonu U. S. A., gdje je studirao bakterijske biljne bolesti. U Americi izabran je članom S. I. Society for advancement of Science, Chapter Wisconsin, kao i američkog fitopatološkog društva. Godine 1928. izabran je vanrednim, a 1929. redovnim profesorom Šumarske i poljoprivredne fitopatologije i anatomije drva, na kojem je položaj ostao sve do svoje smrti.

Neka je slava Prof. Dr. Vladimiru Škoriću!

UREDNIŠTVO

Naučni radovi Dr. Prof. Vladimira Škorića:

Prinosi poznavanju anatomije roda Daphne. (Prirodoslovni glasnik 1923.). — *Uzgoj pečurke.* (Priroda 1923.). — *Periteciji hrastove medljike u Hrvatskoj.* (Šum. list 1923.). — *Doprinos poznavanju uzročnika osipa iglica u crnogoričnog drveća.* (Šum. list 1924.). — *Mikoriza u nekih Thymeleacea.* (Acta Botanica 1925.). — *Bolesti povrća.* (Uzorni vrtlar 1924.—1925.). — *Uzroci sušenja naših hrastovih šuma.* (Glasnik za šumske pokuse 1926.). — *Erysiphaceae Croatiae. Prilog monografiji naših pepelnica* (Glasnik za šumske pokuse 1926.). — *Jedna pogibeljna bolest hmelja.* (Poljoprivredni glasnik 1926.). — *Mikološki prilog flori Hrvatske i Slavonije.* (Prirodoslovni Glasnik 1928.). — *Das massenhafte Eingehen der slawonischen Eiche.* (Verhandlungen des

Šta je u Bosni urađeno u tom pogledu? Ni za vrijeme vladavine Austrije, niti za vrijeme bivše Jugoslavije, gornji, glavni cilj šumarstva nije ni postavljen a kamo li provoden. Doduše, bilo je pokušaja sa strane pojedinih šumarskih službenika da šumarstvu u pojedinom području bar donekle dade taj pravac, ali bez uspjeha.

I zvanična uprava Austrije i kapital, koji je s njome došao u Bosnu i Hercegovinu, gledali su u njene prašume onim očima kojim gleda rudar-kapitalista u naslage uglja: da uz što manje troškove iskoristi drvenu masu i iz nje izbije što veću zaradu. Onim putem koji je Austrija utrla produžila je stara Jugoslavija. Negativna strana tog gledanja i rada u našim prilikama ogleda se, apstrahirajući najordinarniju pljačku narodnog dobra, u slijedećem. Karakteristika je prašume pored ostalog da u njoj ima prezrelih stabala, zatim natrulih, defektnih, slabih tehničkih svojstava i t. d. Na jednoj strani jedna stabla rastu, dok druga trunu ili čak isto stablo u isto vrijeme i raste i trune, tako da je ukupan efekat godišnjeg prirasta jednak nuli. Zadatak je šumarstva u prašumi da prvenstveno pristupi uklanjanju natrulih i uopće nepoželjnih stabala nastojeći pri tome da se postepeno približi rečenom idealnom stanju, a kad mu se približi da koristi godišnji prinos trajno. Tim putem nije se pošlo. Nije se pošlo stoga što bi se moralo u tom slučaju za prvih 30—50 godina da zadovolji manjim količinama manje vrijednog drveta, a to nije bilo u interesu kapitalu. Oni su tražili što veće količine i što vrednije drvo pa su radi toga šume sječene velikim intenzitetom, a ostavljena su lošija i natrula stabla. Na taj način otišlo se iz jedne krajnosti u drugu: iz prašume u suviše ili nepravilno sječenu šumu. Umjesto prašuma bez prinosa dobili smo šume sa malim prinosom lošijeg drvnog materijala, jer su šume suviše isječene i pune natrulih stabala, stabala sa lošom deblovinom, granatih ili slabo razvijene krošnje i t. d. Ono idealno stanje šume kome treba zapravo da teži šumarstvo, ukoliko se hoće da krsti tim imenom, na području Bosne i Hercegovine moglo je da se javi samo kao neka slučajnost, posljedica zalaganja nekog službenika, dezinteresovanost firme bilo s kojih razloga za neku šumu i slično, a ne kao pravilo. Stoga sve šume na području Bosne i Hercegovine, u kojima je vršena eksploatacija, nose manje ili više pomenuta negativna obilježja.

Loše stanje kakovo je ostavljala eksploatacija odnosno drvna industrija pogoršali su kalamiteti koji su došli kao logična posljedica. Prašuma predstavlja jednu uravnoteženu zajednicu drveća, mikroflore i mikrofaune i insekata, koji se vrlo često pojavljuju kao paraziti gljiva. Ako se izvrši u njoj, a i u opće u šumi, jaka sječa, narušava se uravnoteženo stanje, stvaraju se bolji ili lošiji uslovi za razvoj neke vrste iz životinjskog ili biljninskog svijeta. Velika je vjerovatnost da ćemo i nekom parazititu stvoriti bolje uslove za razvoj i, ukoliko su opće vremenske prilike povoljne, lako prelazi pojava parazita u kalamitet najširih razmjera. Mi smo u Bosni doživili takva dva slučaja, pojavu potkornjaka u 1929.—1932. i duvne nešto kasnije, što je izazvalo sušenje na milione stabala. To je unakazilo mnoge naše šume.

Šumarstvo (u užem smislu riječi) i za vrijeme Austrije i stare Jugoslavije igralo je podređenu ulogu. Ono se nalazilo u službi eksploatatora šuma — drvne industrije. Ono nije postavilo sebi zadatak, koji bi u krajnjoj liniji trebao da se podudara sa zadatkom narodne industrije, nije izrađivalo planove za njegovo ostvarenje nego t. zv. eksploatacione planove, koji su trebali da riješe ona pitanja koja su interesovala tadanju industriju.

Svaki onaj, koji je posvetio barem malo pažnje šumarstvu do rata, uočio je lako, da je sve bilo postavljeno na glavu i da se radilo naopako.

Bosna je zemlja, koja oskudijeva u komunikacijama, naročito željezničkim prugama, koje su do nedavna predstavljale jedino saobraćajno sredstvo za prebacivanje drva na duže relacije, kao robe koja je, s obzirom na težinu, jeftina. Prostrani kompleksi šuma ostali su po strani van domašaja i stoga je za njihovo otvaranje bilo potrebno graditi vrlo duge šumske željeznice čija je duljina često prelazila na stotine kilometara. To je tražilo i velika novčana sredstva. Da bi se omogućio rentabilitet firmama, tražio se izlaz u povećanju sječa.

Firmama je, bez mnogo razloga, dozvoljavano da grade izvozne šumske željeznice vrlo nesolidno i sa privremenim karakterom. U pravilu je dozvoljavano da mogu demontirati tračnice u predjelima gdje su završile eksploatacijom i da ih upotrebe za gradnje u predjelima koja su dolazila na red za sječu. Iza završene eksploatacije ostajao je samo donji stroj koji je uslijed nesolidne izrade i neodržavanja brzo stradao tako da na koncu, zapravo, nije od pomenutih sredstava ništa ostajalo. Kao primjer neka nam posluži područje Gornje Krivaje. U njoj su demontirane sve pruge koje je podigla u toku eksploatacije bivša firma Eisler i Ortlieb (kasnije »Krivaja

d. d.«), u svemu oko 56 km, a sada je s obzirom na pristup tim šumama ista situacija kakva je bila prije početka rada firme.

Negativna strana naslijeđenog stanja ogleda se, naročito, u dva pravca.

Podvučeno je da su nam iza eksploatacije ostale jako ili nepravilno sječene šume s velikim procentom stabala koja ne zadovoljavaju (natrula, neravne deblovine i t. d.) i radi toga sa malim prinosom. Ukoliko bi htjeli da stanje šuma popravimo i radimo na stvaranju jednog zadovoljavajućeg stanja ne smijemo da prepustimo šume same sebi, moramo ih negovati, t. j. moramo u šumi stvoriti najpovoljnije uslove, za razvoj zdrave kvalitativno i kvantitativno optimalne sastojine. Taj rad ne možemo da provodimo sada, jer su nam opet šume postale nepristupačne, nemamo šumskih željeznica i puteva, kojim bi na taj način dobiveni materijal mogli da izvučemo.

Ne preostaje nam ništa drugo, nego da ponovno gradimo šumske puteve i željeznice i da povežujemo i dopunjujemo postojeću mrežu, s tom razlikom, da te gradnje izvršimo solidno i da im damo trajan karakter. To zahtijeva vrlo velika novčana sredstva. Nama, danas, izuzev vrlo rijetkih slučajeva (prašume), ne stoje velike drvene mase na raspolaganju koje bi nam dozvoljavale veće investicione troškove, ako gledamo na momentalnu rentabilnost. Baš naprotiv ukoliko bi htjeli da idemo da pravom linijom k stvaranju zadovoljavajućeg stanja u šumama, morali bismo se zadovoljiti sa mnogostruko manjim masama lošijeg kvaliteta, tako da bismo doveli momentalno u pitanje rentabilnost šumarstva i gotovo sve sadašnje drvene industrije.

U većem dijelu naše republike, izuzev glavnih drumova, nema uopšte puteva za prevoz kolima. Kola na selu su rijetkost i danas, a pogotovo unatrag nekoliko decenija. Seljak je zbog pomanjkanja puteva dopremao drvo iz šume ili vučom po zemlji (debljih komada drveta) ili prenosom tovarnim konjem. I jedan i drugi način dopreme drva je mukotrpan i neefikasan i radi toga nije se mogao seljak da snabdijeva drvom u udaljenijim šumama nego je vršio sječe stalno u najbližim, u kojima je pored toga i napasivao stoku. To je dovelo do potpune devastacije šuma u blizini naselja u gušće naseljenim predjelima republike i pretvaranja nekad visokih šuma u šikare. Tek kad nije imao što da siječe u tako devastiranim šumama, pomakao se nešto prema unutrašnjosti šume, gdje se odigrao isti slučaj. Nastale šikare, nijesu se mogle da oporave nikad više. Uslijed porasta stanovništva pojačala se paša koja je nadomjestila smanjenje sječe. Danas šikare zauzimaju, prema prikupljenim podacima u toku ove godine, oko 500.000 ha. Ovoj površini trebali bi da dodamo još oko 200.000 ha bukovih sitnih šuma, koje su vrlo bliske šikarama, a koje su uvrštene u niske šume (panjače), kuda zapravo ne spadaju. Ukupna površina šikara prema tome iznosi oko 700.000 ha t. j. $\frac{1}{3}$ ukupne državne šumske površine obrasle šumom. Prinos je šikara na drvu beznačajan. Gubitak ne ogleda se, toliko u površini, koliko u činjenici, da šikare pokrivaju naša najplodnija zemljišta i da leže blizu saobraćajnih komunikacija. Godišnji gubitak iznosi oko 3,5 miliona m^3 drva.

Ovdje ne možemo, isključiti ni dosadašnje (u narodu uvriježeno), krivo gledanje na šumu. Dosada šuma nije predstavljala dobro, koje treba negovati, čuvati i razumno iskorištavati. Za ogrjevno drvo u pravilu se narod ne zadovoljava zdravim otpacima ili granama, nego u tu svrhu siječe stablo, koje iskoristi tek djelomično, a ostalo ostavlja u šumi. Kod odabiranja stabla je vrlo izbirljiv, tako da često izgori materijal koji bi mogao da pruži trupeć za ljuštenje i furnire, čija vrijednost na našem tržištu danas iznosi 2.000 odnosno 3.000 din po $1 m^3$. Kad mu treba krovna daska, tada ozlijedi 15—20 stabala isijecanjem velikih ivera radi ispitivanja cjepljivosti, dok ne nađe sjepero od koga iskoristi četvrtinu do trećinu, a ostalo ostavlja da trune. Ozlijedena stabla gube naglo na vrijednosti ukoliko se ne mogu da iskoriste odmah. Čobani nalaze rasonodu u zasijecanju stabala; oni oprobavaju svoju snagu i kvalitet sjekire i ispoljuju vještinu. 1935. godine našao sam oko 30 debelih i vrlo vrijednih bukovih stabala zapadno od Igrišta (kraj Han Pijeska), koje su čobani posjekli u rano proljeće za brst kozama. Ova stabla su oni izabrali radi toga što su ranije ispučala od susjednih. Njihova vrijednost veća je nego onih koza kojim su pružila hranu najviše za jedan dan. To nije usamljen slučaj. Uz potok Žitinu (od Hase prema Podromaniji) na potezu od 1 km, naišao sam u septembru 1946. grupe debljih smrčevih stabala sa kojih su čobani ogulili koru. Te vrste šteta su vrlo česte. Šumski požari, koji su nas minulog ljeta teško pogodili, skoro su redovna pojava, a izazivaju ih u većini slučajeva nepažljivi čobani i seljaci.

Zahvaljujući razbijenom tipu sela, danas se već rijetko može naći šuma u koju ne zalazi seljak bilo kao čoban, bilo kao sjekač. On je u njoj preko cijele godine, i zimi i ljeti.

Preko šteta koje pojedinac čini šumi olako se prelazilo sa strane onih koji nijesu pobliže upoznati šumarstvom. Nije se smatralo nikakvom nesrećom, ako pojedinac usiječe ili ošteti po koje stablo. Međutim, ako se ima u vidu da treba 100 godina dok jedno stablo odraste i dozrije za sječu i ako pretpostavimo da se godišnje po hektaru dogodi samo jedan takav slučaj, onda bi bio konačan bilans katastrofalan, jer godišnji prinos po ha iznosi, u našim prilikama, oko 2—3 stabla zrela za sječu i to u boljim slučajevima. Obim bespravnih sječa i oštećenja do rata bio je vrlo blizu našoj pretpostavci. Pa ipak glavna šteta ne ogleda se samo u izloženom nego i u činjenici da tamo gdje vladaju štete većih razmjera nema ni govora o stvaranju jedne prave privredne šume, koja će nam odbacivati trajno najveći mogući godišnji prinos najvrednijeg materijala. Zar je moguće ondje gdje caruju šumske štete stvoriti zadovoljavajuću drvenu zalihu po ha, pravilan odnos između tanjih i debljih stabala, poželjan stepen, prodiranja svjetla na tlo, odnos vrsta i t. d. Zar se moguće riješiti natrulih stabala u šumi gdje je oštećenje stabala svakodnevna pojava? Zar je moguće održati zdravstveno stanje šuma u kojima pojedinac ostavlja čitava stabla četinjara ili dijelove stabala neoguljene kore, a koji služe kao najidealniji rasadnik za najštetnije insekte — potkornjake? Zar je moguće uopće šumarstvo u pravom smislu riječi u takim prilikama? Sigurno nije!

Stanje naših šuma gledano sa šumarsko stručnog stanovišta daleko je od onog koje bi danas moglo da zadovolji. Mi se nalazimo još uvijek u fazi uništavanja šuma. Smanjivanje površina obraslih šumom i pogoršavanje kvaliteta šuma uzelo je takve razmjere da bi, ukoliko produžimo istim tempom, za 30—50 godina postali deficitarna zemlja na drvu. To nam je ostavština stare Jugoslavije i Austrije.

Narodno-oslobodilačka borba riješila je šumarstvo jednog do rata vrlo opasnog protivnika — kapitala, koji je držao drvenu industriju u svojim šakama. Umjesto protivnika, u današnjim državnim preduzećima ono je našlo saradnike sa kojim će zajedno, uz pomoć narod. vlasti u vidu jeftinih kredita za prvih 10—20 godina, pristupiti liječenju naslijeđenih prilika. Ali uspjeh će biti samo u onom slučaju, ako štete koje seljak čini svedemo na najmanju mjeru. Ovdje se mora podvući da veći dio šteta čini seljak iz siromaštva, nesavjesnosti i neprosvijećenosti. Dobar dio šumskih šteta je socijalni problem i zbog toga taj dio šteta ne može da se skine s dnevnog reda preko noći. Njih će s uspjehom postepeno riješiti naš današnji društveni sistem. Ali zato uklanjanju šteta, koje su posljedica nehata, lakomislenosti, zlonamjernosti i slično, treba da pristupimo odmah i da ih za najkraće vrijeme uklonimo. Uspijemo li u tom, mi ćemo učiniti obrt u šumarstvu Bosne i Hercegovine i krenuti ćemo naprijed. *Neka nam bude parola da nijedno stablo u šumi ne smije biti posječeno bez prethodnog obilježavanja za sječu sa strane šumarskih službenika.*

Stanje šuma i šumarstva, kakovo smo naslijedili, doista je zabrinjavajuće. Prirodni uslovi za obnovu šuma u većem dijelu republike onakvi su kakvi se mogu samo poželjeti. Od nas se svih traži da upregnemo sve snage da štetama učinimo jednom kraj. Učinimo li to mi ćemo stvoriti uslove da naše šumarstvo bude u mogućnosti izvršiti sve one zadatke koji se pred njega postavljaju.

Ing. V. MATIĆ (Sarajevo)

КОМБИНОВАНА ДРВЕНА ЛОПАТА

Дрвена лопата употребљава се скоро у сваком газдинству. Нарочито се много дрвене лопате употребљавају код чишћења од снега.

Технички услови за израду дрвених лопата захтевају да дрво буде ципко и уопште високог техничког квалитета, а дебљине 40 см у прсном промеру. На сваку се лопату просечно троши 0.06 м³ дрвне масе. На тај начин индустрија дрвених лопата захтева велику количину првокласног дрвеног материјала, при чему проценат готове робе, лопате, износи свега око 15% од утрощене сировине.

Шумска предузећа, која се налазе на левој обали реке Дњепра и која су добила задатак за израду огромне количине дрвених лопата, пронашла су израду комбинованих дрвених лопата. Као што се на пртежу види, комбинована лопата састоји се из два дела: држалице дуге 125 см и лопате. За израду држалице употребљава се танак округли материјал храста, јасена, клена, бреста, брезе и др. Он се обрађује ручно помоћу секире, брадве итд., а глача се циглом или стаклом.

Доњи део лопате израђује се од боровине, врбовине, тополовине, јасеновине, липовине итд. У зависности од алата, тезги и погонског сретства у радионици лопате се праве

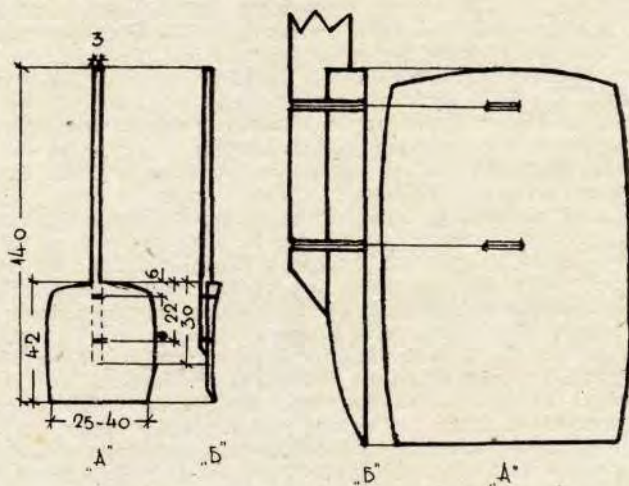
или од даске широке 25 см и више, а дебљине 2,5 см, или путем цепања трупаца на даске 42 см дужине и већ поменуте ширине.

Даске за лопату обрађују се секиром, бравом и стругом (цртеж А). Уздужном пресеку лопате даје се облик показан на цртежу Б. На отстојању 6 и 20 см од горње ивице даске са обе стране вертикалне осовине лопате налазе се два отвора за жицу којом се учвршћује држалица за даску.

За осмочасовни радни дан просечан дрводељски радник изради 6 ком. комбинованих лопата обављајући сл. радње: пиљење трупаца на даске дебљине 2,5 см, прављење лопате од иструганих дасака, учвршћивање држалице жицом за даску лопате и остале ситне радње око довршења лопате.

На основу добијених података из праксе могуће је учинити следећи закључак:

1. Велика количина шумског дрвећа подесна за израду комбинованих дрвених лопата даје могућности за њихову израду у ма ком делу С. С. С. Р.
2. За израду комбинованих дрвених лопата тражи се сировина нижег квалитета него ли за израду лопата цепањем из једног комада.
3. Утрошак сировина на комбиновану дрвену лопату је 3 пута мањи.
4. Утрошак рада је два пута мањи.
5. Коштање израде комбинованих дрвених лопата износи 65 % од коштања израде лопата од једног комада.

Комбинована дрвена лопата.

Јачина комбиноване дрвене лопате није мања од лопате прављене са држалом од једног комада.

На први поглед изгледа да ова новина у индустрији дрвених лопата има велико значење само за Совјетски Савез. Међутим ова новина у искоришћавању дрва добро ће послужити дрвној индустрији младе Југославије. Наша потребе за дрвеним лопатама такођер су огромне, нарочито код рашчишћавања путева, железничких пруга, улица итд. од снега, а и за домаћу употребу скоро код сваког домаћинства.

Важна је за нас ова новина у изради комбинованих дрвених лопата нарочито сада за време обнове наше ратом опустошене земље. За потребе обнове наше земље, техничко дрво се тражи на све стране, а приходна способност наших шума није довољна за подмирење свих потреба. Имајући у виду ту околност да се комбинована дрвена лопата може правити и од одпадака, ми ћемо на тај начин уштедити знатне количине скупоценог техничког дрвета.

Превели са руског и обрадили:
Инж. ИВАН СОЉАНИК и РАДОМИР БАКИЋ

Iz stručne književnosti

NOVI TEŽAK

Časopis »Novi Težak« počeo je izlaziti 1. rujna 1946. g. kao mjesečnik u izdanju Ministarstva poljoprivrede i Ministarstva šumarstva NR Srbije.

Časopis donosi članke iz poljoprivrede u najširem smislu, veterinarstva i šumarstva. Iz područja šumarstva u godini 1946. izašli su slijedeći članci:

Dr. Miloš Moskovljević, Ministar šumarstva Srbije: Za stručno prosvjećivanje sela; *D. S. P.:* Pripremi se za jesenje pošumljavanje; *D. S. P.:* O lisniku; *Inž. D. Jović:* Pošumljavanje i pitanje ispaše; *Inž. D. Jović:* Kako treba razumeti Zakon o amnestiji šumskih krivica; *Inž. R. Đekić, pomoćnik Ministra šumarstva N. R. Srbije:* Glavni zadaci nove šumarske politike; *Prota Milan D. Smiljanić, Ministar poljoprivrede N. R. Srbije:* »Da se ogrejemo — ali i da pričuvamo naše šume«; *Inž. D. Jović:* Kako treba izraditi plan pošumljavanja i šta on sadrži?; *Mil. V. Niketić:* Šume treba podizati i negovati; *D. S. P.:* Na šta treba obratiti pažnju prilikom pošumljavanja; *D. O. J.:* Opasnost od šumskih požara nije još prestala; *Inž. D. Jović:* Za osnivanje narodnih šumskih rasadnika; *M. Milošević-Brevinac:* Borba sa bujicom; *Inž. Iv. Soljanik:* Pošumljavanje šumskim sadnicama; *K. M.:* Čuvanje šumskog semena preko zime; *Inž. Dušan S. Simeunović:* Grančice šumskog drveća kao stočna hrana; *D. S. P.:* O šumskoj privredi; *Inž. Dim. Veličković:* Da obuzdamo košavu (ustoku) u Pomoravlju; *St. Ješić:* Bagrem treba što više saditi;

Članci su pisani popularno, vrlo dobrim stilom i sigurno će poslužiti svojoj svrsi. Časopis »Novi Težak« izlazi počam od siječnja 1947. kao polumjesečnik, mnogo je bogatije ilustriran, što u znatnoj mjeri pridonosi njegovoj vrijednosti.

Preporučamo svima, koji se bave aktivnom propagandom šumarstva, da se pretplate na časopis »Novi težak«. Pretplaćuje se na adresu: Poljoprivredno-izdavačko preduzeće (za »Novi težak«), Beograd Terazije 3. — Godišnja pretplata iznosi 80.— Din.

GOZDARSKI VESTNIK

Izašao je broj 4. i 5. Gozdarskog Vestnika za godinu 1946. što ga izdaje Ministarstvo za kmetijstvo in gozdarstvo L. R. Slovenije, Ljubljana, i time je zaključena peta godina izlazenja toga mjesečnika.

U godini 1946. »Gozdarski Vestnik« donio je mnogo interesantnih članaka i rasprava. Zasebnu pažnju zaslužuju obavjesti (obvestila), koja su iz područja uzgoja, iskorištavanja šuma, obrade drveta, organizacije šumskog i drvnog gospodarstva i lovstva, donijeli vrlo mnogo dobrih stručnih savjeta.

Donašamo popis članaka koji su izašli u godini 1946.: *Svobodna je pot*, ing. Stanko Sotošek — *Cemprin ali limba*, Anton Šivic — *Glavne naloge gozdnega gospodarstva*, dr. ing. Rudolf Pipan — *K inventarizaciji gozdov*, ing. Martin Čokl — *Nekdaj in sedaj*, ing. Lojze Žumer — *Peči, dimniki in kurjenje*, ing. Vladislav Beltram — *Pogozdovanje Krasa ni problem*, ing. Vladislav Beltram — *Pridobivanje in poraba stelje*, ing. Janki Urbas — *Pridobivanje smole v LR Mekedoniji*, ing. Branislav Pejovski — *Škoda, ki jo povzroča polh v snežničkih gozdovih*, Viljem Kindler — *Va-rujmo rušje*, ing. Anton Šivic — *V nove čase*, ing. Franjo Ševnik.

Preporučamo svima, da se pretplate na časopis »Gozdarski Vestnik«. Pretplaćuje se na adresu: »Gozdarski Vestnik« — (Uprava), Ljubljana, Beethovnova ul. 6 na ček. rač. 60-4045-24.

Društvene vijesti

IZ SEKCIJE ŠUMARSKIH INŽENJERA I TEHNIČARA PODRUŽNICE DIT-A N. R. SRBIJE U BEOGRADU

Dana 6 februara 1947 god. održan je plenarni sastanak Sekcije šumarskih inženjera i tehničara DIT Srbije u Beogradu na kojoj je izabrana nova uprava u sastavu: Predsednik: ing. Jevta Jeremić, potpredsednik: ing. Ljuba Marković, I sekretar: ing. Đorđe Jović, II sekretar: ing. Miodrag Ljujić, blagajnik: Radomir Bakić, knjižničar; ing. Ljubiša Mihajlović.

Članovi uprave: 1. ing. Rada Jovetić, 2. ing. Đorđe Kostantinović, 3. ing. Čeda Lukić, 4. ing. Miodrag Marković, 5. ing. Miodrag Jovanović.

Redakcioni odbor: 1. ing. Dušan Simeunović, 2. ing. Rastislav Motornov, 3. ing. Petar Cijani, 4. ing. Sveta Vasiljević.

Zaključeno je da uprava odredi dva delegata u Upravu podružnice Beograd kao i da pripremi predlog programa rada za tri meseca.

Primljen je na znanje program rada I Kongresa šumarskih inženjera i tehničara u Zagrebu i rešeno je da se na to pitanje ponovo vrati u jednom od narednih sastanaka.

Plenumu je saopšten pozdrav koji je upućen sa godišnje skupštine Šum. sekcije DIT Hrvatske održane 5. X. 1946 god. Ovo saopštenje prisutni su dočekali aplauzom pa je rešeno da uprava sekcije odgovori na ovaj pozdrav u ime naše sekcije i poželi plodan rad i saradnju po svim pitanjima.

20 februara o. g. održan je prvi sastanak nove uprave šumarske sekcije podružnice DITA.

Usvojen je program rada koji će se izneti pred plenum:

a) Aktiviranje i omasovljenje rada, organizaciono obuhvatanje najmanje 80% drugova u Beogradu, na sastanke privući najmanje 70% organizovanih članova, a uplata članarine izvršiti sa 100%;

b) Pretresanja problema struke: da se prodiskutuje projekat zakona o šumama, zati mpitanja organizacije privatnog sektora u šumarstvu, perspektivnog plana NRS, sprovođenje brze inventarizacije. Sve teme će se prvo proučiti u komisijama koje izabere plenum a zatim izneti na pretres plenumu. Zaključci plenuma će se dostavljati rukovodstvu.

v) Stručno uzdizanje: da se održe dva sastanka sa stručnim predavanjima, dati 6 dopisa Šumarskom listu i Tehnici, predložiti DIT-u nabavku stručnih knjiga i časopisa. Zaključeno je da se preporuči Upravi šumarskog lista u Zagrebu da u buduće iz područja narodne republike Srbije prima članke samo preko redakcionog odbora ove sekcije.

Po ostalim pitanjima zaključeno je: 1) da se što pre reguliše pitanje rada sindikalne podružnice i sekcije po stručnom sektoru; 2) da se uspostavi saradnja sa drugim šumarskim sekcijama u Srbiji, odnosno sa drugovima na terenu; 3) da se uspostavi što čvršća saradnja sa šumarskom sekcijom u Zagrebu, a naročito po pitanju održanja kongresa u Zagrebu; 4) da se u vezi održanja kongresa u Zagrebu izvrše potrebne pripreme za jedinstveni istup na kongresu a na prvom mestu da se u vezi toga održi kongres šumarskih inženjera i tehničara N. R. Srbije; 5) da se predloži plenumu obrazovanje komisije koja će pretresati pitanja srednjih i nižih škola i kurseva u šumarstvu; 6) zaključuje se da se izvesna pitanja kao saradnja u dnevnoj štampi, održavanja popularnih predavanja, pitanje šumskog zdrugarstva i mnogi drugi pretresu u idućem periodu od tri meseca; 7) da knjižničar preuzme biblioteku podružnice Šumarskog udruženja u Beogradu.

RAD ŠUMARSKJE SEKCIJE DIT NR HRVATSKE (ZAGREB) (siječanj—veljača) 1947 god.

Na sastanku R.O. za proslavu 100 godina šumarstva utvrđen je raspored I Kongresa šumara FNRJ, koji će se održati u mjesecu junu (VI) o. g. u Zagrebu:

Prvi dan — prije podne:

1. Svečano otvorenje Kongresa
2. Pozdrav delegata domaćih i stranih
3. U slavu 100 godišnjice
4. Na pragu novog doba

Prvi dan — poslije podne:

Zasjedanje radnih odbora:

- Referat 1. a) Uzgajanje šuma (Hrvatska)
b) Krš i goleti (Makedonija)
2. a) Iskorištavanje šuma (Bosna i Hercegovina)
b) Drvena industrija (Hrvatska)
3. Zaštita šuma (Srbija)
4. Uređivanje šuma (Sav. plan. komisija)
5. Šum. politika i zakonodavstvo (Srbija)
6. a) Nauka i nastava (Hrvatska)
b) Problem kadrova (Bosna i Hercegovina)
7. Propaganda (Slovenija)
8. Stvaranje slavenske zajednice šumara

Drugi dan — prije podne:

1. Štednja i racionalna upotreba drva (Hrvatska)
2. Nastavak zasjedanja radnih odbora

Drugi dan — poslije podne:

Zaključni plenarni sastanak, prihvaćanje rezolucije i svršetak Kongresa.

Treći—četvrti i peti dan:

Ekskurzija: šumama Gorškog Kotara do istarskih šuma

Uglavljen je sadržaj Spomen-knjige, koja će se izdavati u slavu ovoga značajnog dana: 1. Uvodna riječ, 2. Šumarstvo u prošlosti (1846—1946), 3. Perspektive i razvoj šumarstva u novoj Jugoslaviji, 4. Nastava i nauka, 5. Šumarska bibliografija, 6. Rezime na slavenskim jezicima.

Zaključeno je da se najbolji članci izišli u Š. L. nagrade iz sredstava sekcije. Najbolji članak objelodanjen u 1946. g. nagradit će se sa 1.000.— dinara.

Povišena je godišnja pretplata Š. L. za 1947. godinu od 120.— din na 180.— dinara radi povećanih troškova, honoriranje radova, nabava papira i drugo.

Iz sredstava sekcije doznačeno je NSO šumarskog fakulteta u Zagrebu 3.000.— dinara kao pripomoć za ekskurziju u šume ČSR u toku proljeća o. g.

Održana su tri uspješna predavanja redovnim sastancima članstva i to:

1. Ing. B. Čop: Reorganizacija šumarstva
2. Dinko Čabov: Prelaz na plansku privredu
3. Ing. V. Verner: Vodne snage Jugoslavije

Sva su tri predavanja bila vrlo dobro posjećena, a nakon predavanja razvijale su se žive i plodonosne diskusije.

IZ UREDNIŠTVA

ISPRAVAK

Primili smo od Ing. Branislava J. Jovkovića iz Sarajeva dopis, kojega u cijelosti radi informacije — donášamo:

»U decembarskom broju Šumarskog lista štampan je moj referat pod naslovom: »Pretvaranje šikara u racionalno šumsko gospodarstvo putem resurekcije«. Kako je ovaj referat uputilo Ministarstvo šumarstva B. i H., Otsjek za propagandu, to ga pre odašiljanja nisam mogao pregledati i dopuniti, te se je radi toga desilo, da je referat otišao, bez da sam naznačio, da sam se prilikom obrade ove teme služio podacima iz knjige prof. dr. Balena — Naš goli krš.

Ovaj rad sam radio za potrebe Ministarstva šumarstva, kao uputstvo kolegama prilikom rada na resurekciji, te je kao takav i upućen od strane Ministarstva. Molim, da se ova moja dopuna uvrsti u naredni broj Šumarskog lista.«

KONKURS

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva FNRJ, ovim raspisuje KONKURS za izradu sledećih udžbenika za srednje šumarske škole:

Šumarska botanika	Šumarsko građevinarstvo
Podizanje i gajenje šuma	Šumsko-transportna sredstva
Pošumljavanje, melioracije i uređenje bujica	Industrijska prerada drveta i rad na pilanama
Zaštita šuma	Pogonske i radne mašine
Iskorišćavanje šuma	Lovarstvo i ribarstvo
Dendrometrija	Osnovni pojmovi o poljoprivredi
Uređenje šuma	

Izrada navedenih udžbenika uslovljena je brojem časova, prema nastavnom planu i programu, koji se može dobiti u Saveznom i republikanskim Ministarstvima poljoprivrede i šumarstva, kao i u svima srednjim šumarskim školama.

Na konkursu mogu učestvovati stručnjaci FNRJ, a rukopisi moraju biti pisani na srpskom ili hrvatskom jeziku.

Stručnjaci koji žele da rade na izradi udžbenika, dužni su podneti ovom Ministarstvu do 1. aprila 1947. godine, pismenu izjavu sa nazivom predmeta i oznakom roka za izradu udžbenika.

Rukopisi, pisani na mašini u tri primerka, sa potrebnim crtežima i fotografijama, imaju se podneti najkasnije do 1. septembra 1947. godine.

Rukopise će pregledati specijalna komisija.

Prihvaćeni rukopisi će se honorisati sa 2.000.— do 3.000.— dinara po štampanom tabaku.

Stručnjaci koji se prime izrade udžbenika mogu se služiti bibliotekom Ministarstva poljoprivrede i šumarstva FNRJ, koja će po potrebi i mogućnosti nabavljati i novu literaturu.

(Iz Ministarstva poljoprivrede i šumarstva FNRJ. — Šumarstvo Br.: 645 od 17. II. 1947. god.).

PORUKE SARADNICIMA:

Rukopisi neka su pisani što čitljivije, po mogućnosti pisaćim strojem. Pisati treba samo na jednoj strani i sa strane ostaviti slobodan prostor od tri prsta širine. Izbor dijalekta i pisma prepušta se piscu, jer će se rukopisi štampati onim dijalektom i pismom kojim su napisani. Slike neka ne budu uljepljene u tekst nego zasebno priložene. Crteži neka budu izvedeni tušem na bijelom risačem papiru. Mjerilo na kartama označiti samo olovkom.

Radovi se honoriraju: izvorni članci 80.— din., prevodi 50.— din. i preštampavanja po 30.— dinara po stranici. Separati i otisci moraju se zasebno naručiti, pravovremeno prije izlaska članka. Trošak snosi naručilac.

Šumarski list izlazi svakog mjeseca i pretplata za 1947. godinu iznosi 180.— Din.

Uprava i uredništvo lista nalazi se u »Šumarskom domu« u Zagrebu, Vukotinićeva ul. 2.

Izdavač: Šumarska sekcija Društva inženjera i tehničara Narodne Republike Hrvatske u Zagrebu. — Urednik: Ing. Zlatko Bunjević. — Članovi Redakcionog odbora: Dr. Milan Anić, ing. August Horvat, ing. Dušan Klepac, Branko Matić, ing. Teodor Peleš, dr. Aleksandar Ugrenović. — Uprava i Uredništvo Šumarskog lista: Zagreb, Vukotinićeva ul. 2. — Telefon: Uredništvo 33-39. Uprava 64-73. — Čekovni račun broj 70-4208 — Tiskara Tipografija, Zagreb, Trg Bratstva i Jedinstva br. 2, telefon 53-46.

STRUČNA DJELA IZ PODRUČJA ŠUMARSTVA

Pisac	Naslov knjige	Nabavlja se kod	Cijena	
			Din	za članove
Agić O.	Bilinstvo	Šumarske sekcije DITH-a Zagreb, Vukotinovićeve 2	15.—	
Anić M.	Rasprostranjenje evrop. kesteni	"	130.—	
Balen J.	Naš goli krš	"	130.—	
"	Josip Kozarac	"	20.—	
Baranac Sl.	Naše šumarstvo i lovstvo	"	20.—	
Čeović I.	Lovstvo (broširano)	pisca, Zgb. Berislavićeve 9	105.—	
Fink F.	Kubični sadržaj klada	Na - Ma, Zagreb, Ilica 3	45.—	
"	Površina neobrubljenih dasaka	"	20.—	
"	Kubature popruga (frize- ra)	"	25.—	
Hufnagel-Veseli- Miletić	Praktično uređivanje šu- ma	Šumarske sekcije DITH-a Zagreb, Vukotinovićeve 2	25.—	
Kajfež D.	Stotinke tablice za kubi- ranje trupaca i tesar- ske građe	pisca, Zgb. Medulićeve 32	30.—	
Markić M.	Krajiške Imovne općine	Šumarske sekcije DITH-a Zagreb, Vukotinovićeve 2	15.—	
Marinović M.	Osnovi nauke o upravi šumama	pisca, Zgb. Baštijanove 23	200.—	150.—
"	Privredni značaj lova	"	60.—	
Neidhardt N.	Repetitorij niže geodezije	Poljopr. nakl. zavoda Zgb. Strosmajerov trg 12	50.—	
"	Osnovi geodezije I.	"	120.—	
Nenadić Dj.	Računanje vrijednosti šu- ma	Šumarske sekcije DITH-a Zagreb, Vukotinovićeve 2	130.—	
"	Uređivanje šuma	pisca, Zgb. Svačićev trg 16	200.—	
"	Osnovi šumarstva	"	100.—	
"	Šumarski priručnik (ka- lendar)	"	50.—	
Petračić A.	Uzgoj šuma I dio	pisca, Zagreb, Vukotino- vićeve ul. 2	130.—	
"	Uzgoj šuma II dio	"	195.—	
Petrović Drag.	Šume i šum. privreda u Makedoniji	Šumarske sekcije DITH-a Zagreb, Vukotinovićeve 2	15.—	
Ružić A.	Nacrt zakona o šumama	"	60.—	
Ugrenović A.	Pola stoljeća šumarstva	Šumarske sekcije DITH-a Zagreb, Vukotinovićeve 2	260.—	
"	Šumar. politička osnovica zakona o šumama	"	20.—	
Institut za šum. istraživanja Min. polj. i šum. NRH.	Šumarski priručnik I. dio Šumarski List — starija godišta	Polj. nakl. zavod Zgb. Strosmajerov trg 12 Šumarske sekcije DITH-a Zagreb, Vukotinovićeve 2	290.— 100.—	

Cijene su ustanovljene na temelju uredbe o izjednačenju cijena industrijskim i zanatskim proizvodima od 24. XII. 1945.

UPOZORENJE! Pozivaju se izdavači i pisci šumarskih stručnih djela, da dostave upravi šumarske sekcije DITH-a, Zagreb, Vukotinovićeve 2 popis svih publikacija, cijenu i naslov, se one mogu nabaviti.

